

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2014-2015

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών: Αναπλ. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου
(Διευθυντής Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών)
Αναπλ. Καθ. Ελ. Πλάτων
Επικ. Καθ. Μ. Παπαθανασίου
Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)

Πληροφορίες: Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
Φιλοσοφική Σχολή
Γρ. 301
Τηλ: 210 7277319, 210 7277887

<http://www.arch.uoa.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΜΕΛΗ ΣΕΜΣ	4
2. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	5
3. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ	
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	23
ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	34
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ	44
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ	51
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ	55
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	62
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	74
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	91
5. ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	102
6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	106

- Διευθυντής του ΠΜΣ: Αναπλ. Καθ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου

Η ΣΕΜΣ απαρτίζεται από τους:

- Πρόεδρος του Τμήματος: Καθ. Α. Παπαδία-Λάλα

- Διευθύντρια του Τομέα Ιστορίας: Αναπλ. Καθ. Μ. Ευθυμίου

- Διευθυντής του Τομέα Αρχαιολογίας & Ιστορίας της Τέχνης: Καθ. Π. Βαλαβάνης

- από εκπροσώπους των οκτώ γνωστικών αντικειμένων¹ καθώς και εκπροσώπους των μεταπτυχιακών φοιτητών: Αναπλ. Καθ. Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη, Επικ. Καθ. Δ. Πλάντζος, Αναπλ. Καθ. Πλ. Πετρίδη, Επικ. Καθ. Ε. Μαυρομιχάλη, Επικ. Καθ. Σ. Ψωμά, Επικ. Καθ. Ειρ. Χρήστου, Αναπλ. Καθ. Κ. Γαρδίκια, Επικ. Καθ. Κ. Ράπτης.

¹ Οι εκπρόσωποι των γνωστικών αντικειμένων είναι του ακαδ. έτους 2013-2014.

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔ. ΈΤΟΣ 2014-2015**

1. Σκοπός

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών λειτουργεί βάσει του Νόμου 2083/92 και έχει προσαρμοσθεί στις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου Μεταπτυχιακών Σπουδών 3685/2008.

Σκοπός του είναι:

α) η προσφορά σε συγκεκριμένο αριθμό επιλεγμένων σπουδαστών δέσμης προγραμμάτων, που αποβλέπουν στην ειδίκευση (ανάπτυξη των γνώσεων και εμπάθυνση στην έρευνα και τις μεθόδους της) στους τομείς των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα, και

β) η οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας στους ανωτέρω τομείς για τη σύνταξη διδακτορικής διατριβής.

2. Περιεχόμενο

Η δέσμη των προγραμμάτων που προσφέρονται περιλαμβάνει:

1. Προϊστορική Αρχαιολογία
2. Κλασική Αρχαιολογία
3. Βυζαντινή Αρχαιολογία
4. Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
5. Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
6. Βυζαντινή Ιστορία
7. Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
8. Ευρωπαϊκή Ιστορία

1. Διάρκεια

Η χρονική διάρκεια για την απονομή των μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών ορίζεται: (α) διετής για το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης Α΄ Κύκλου (τέσσερα διδακτικά εξάμηνα) και (β) τριετής για το διδακτορικό δίπλωμα. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως αυτές ορίζονται παρακάτω, η διάρκεια των σπουδών μπορεί να παραταθεί για τον Α΄ Κύκλο (δίπλωμα ειδίκευσης) επί ένα ακόμη έτος και για τον Β΄ Κύκλο (διδακτορικό) επί δύο έτη.

Το πρόγραμμα θα λειτουργήσει μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 2018-1019 με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ. 11^α του άρθ. 80 του Ν. 4009/2011 (ΦΕΚ 195/Α΄) όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (ΦΕΚ 2310/Β΄, 17-9-2013).

2. Σπουδαστές

Ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών του προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 110 για τους φοιτητές Α΄ κύκλου και τους 220 για τους φοιτητές Β΄ κύκλου.

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύθεσης (ΓΣΕΣ) του Τμήματος ύστερα από εισήγηση της Συντονιστικής Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) και λαμβανομένου υπ' όψιν ότι ο

αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ανά ειδίκευση δεν υπερβαίνει τους 20. Στην εισήγηση αυτή διατυπώνονται συνολικά οι προτάσεις των Τομέων σχετικά με τις δυνατότητες επίβλεψης μεταπτυχιακών σπουδαστών από μέλη ΔΕΠ των αντιστοίχων προγραμμάτων. Στις δυνατότητες αυτές λαμβάνονται υπ' όψιν και οι ανάγκες εξυπηρέτησης των προγραμμάτων του ΙΚΥ, των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και των προγραμμάτων ανταλλαγών του Υ.ΠΑΙ.Θ.

Ο αριθμός των εισακτέων στον Α' κύκλο του προγράμματος, αντίστοιχος με τον αριθμό των μελών ΔΕΠ του Τμήματος, ορίζεται κατ' ανώτατο όριο σε 60.

Για την ένταξη στο πρόγραμμα απαιτείται πτυχίο αντίστοιχου Τμήματος ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου, και επαρκής γνώση της ελληνικής, καθώς και τουλάχιστον μιας από τις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες (κατωτέρω περιγράφεται η δυνατότητα εισόδου στο πρόγραμμα κατόχων άλλων πτυχίων).²

Οι αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος στο διάστημα: 1-20 Ιουνίου και 1-10 Σεπτεμβρίου.

Ο αριθμός εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 ορίζεται ανά ειδίκευση ως ακολούθως³:

Προϊστορική Αρχαιολογία	10 θέσεις
Κλασική Αρχαιολογία	9 θέσεις
Βυζαντινή Αρχαιολογία	9 θέσεις
Ιστορία της Νεότερης Τέχνης	5 θέσεις
Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας	6 θέσεις
Βυζαντινή Ιστορία	9 θέσεις
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	
Ιστορία Νέου Ελληνισμού (13ος αι.-1830)	15 θέσεις
Ιστορία Νεότερου Ελληνισμού (1830 - έως σήμερα)	7 θέσεις
Ευρωπαϊκή Ιστορία	7 θέσεις

² Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

³ Ο αριθμός των εισακτέων ανά γνωστικό αντικείμενο προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των μελών ΔΕΠ εκάστου γνωστικού αντικειμένου (κατεύθυνσης) X 3, όσα δηλαδή είναι τα έτη φοίτησης των σπουδαστών Α' Κύκλου (2 έτη κανονικά+1 παράτασης) και μετά την αφαίρεση από το αποτέλεσμα αυτό του αριθμού των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου της τελευταίας τριετίας. Π.χ., εάν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ενός γνωστικού αντικειμένου (μίας κατεύθυνσης) είναι 6 και οι ενεργοί μεταπτυχιακοί σπουδαστές 15, τότε ο αριθμός εισακτέων που προκύπτει είναι $6 \times 3 = 18 - 15 = 3$. Εάν ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ισούται με 18, τότε δεν προβλέπεται καμία θέση για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο (κατεύθυνση). Ωστόσο, για γνωστικά αντικείμενα με ένα μέλος ΔΕΠ προβλέπεται η εισαγωγή 3 σπουδαστών κατ' έτος, εφόσον συμφωνεί το μέλος ΔΕΠ του αντίστοιχου γνωστικού αντικειμένου. Οι προτεινόμενες αναλογίες σπουδαστών ανά γνωστικό αντικείμενο δεν σημαίνουν ότι υποχρεωτικά κάθε διδάσκων ενός γνωστικού αντικειμένου αναλαμβάνει οπωσδήποτε από έναν σπουδαστή Α' Κύκλου ανεξάρτητα από την επιθυμία εξειδίκευσης του τελευταίου. Απλά οι αριθμοί που προκύπτουν αντιστοιχούν σε γνωστικά αντικείμενα.

Α΄ Κύκλος Σπουδών - ένταξη

Οι διαδικασίες για την ένταξη στον Α΄ Κύκλο Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματός μας πραγματοποιούνται κατά τα τέλη Σεπτεμβρίου – αρχές Οκτωβρίου κάθε έτους και έχουν ανά κατηγορία σπουδαστών ως εξής:

1. Πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας ή/και Αρχαιολογίας ή άλλων ισότιμων ΑΕΙ της Ελλάδας ή άλλων ΑΕΙ που έχουν αναγνωρισθεί ως ισότιμα με αυτά.

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε προγράμματος υπό την εποπτεία της ΣΕΜΣ επί τη βάση:

- α) Γραπτής εξέτασης σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με το ειδικό γνωστικό αντικείμενο στο οποίο επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί / αναρτηθεί στο διαδίκτυο ανά ειδικευση. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση.
- β) Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος.

Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης που έχουν επιλέξει επί της δεδομένης ύλης, καθώς και η δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμάται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσότερων της μιας ξένων γλωσσών, και, εφ' όσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα.

Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ του γνωστικού αντικειμένου στο οποίο η/ο υποψήφιος/ος επιθυμεί να ειδικευτεί, των οποίων ο αριθμός συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5).

Για τη γενική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

Οι υπότροφοι του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που έχουν γίνει δεκτοί κατόπιν εξετάσεων) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη του γνωστικού αντικειμένου, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό σοβαρών επιστημονικών εργασιών, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από σεμιναριακά μαθήματα του Α΄ Κύκλου.

2. Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων (πλην Ιστορίας ή/και Αρχαιολογίας).

Οι πτυχιούχοι αυτοί έχουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Είτε να μετάσχουν στην γραπτή και προφορική εισαγωγική εξέταση, όπως και οι πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας-Αρχαιολογίας
- Είτε να ακολουθήσουν την διαδικασία της προπαρασκευής για τον Α΄ Κύκλο σπουδών. Στην περίπτωση αυτή, η επιλογή τους για ένταξη στον Α΄ Κύκλο γίνεται σε δύο στάδια:

α) κατ' αρχάς με ειδική συνέντευξη ελέγχου βασικής υποδομής στο κύριο γνωστικό αντικείμενο από την επιτροπή του σχετικού γνωστικού αντικείμενου.

β) Οι επιλεγέντες, όχι περισσότεροι των δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο, υποχρεούνται εντός ενός ακαδημαϊκού έτους να παρακολουθήσουν και να **εξετασθούν επιτυχώς σε πέντε** προπτυχιακά μαθήματα του σχετικού γνωστικού αντικείμενου ως εξής: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό. Μετά την επιτυχία τους στις εξετάσεις των παραπάνω μαθημάτων απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και προσέρχονται μόνο στην προβλεπόμενη και για τους υπόλοιπους υποψηφίους συνέντευξη· εκεί, ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης, και, ανάλογα με τα αποτελέσματά της, εντάσσονται οριστικά ή όχι στον Α΄ Κύκλο του ΠΜΣ.

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν) εντάσσονται στον Α΄ Κύκλο χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικείμενου.

3. Ειδικές προβλέψεις

Αλλοδαποί υπότροφοι του ΙΚΥ και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι σπουδαστές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους να προσκομίσουν αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από το ΔΟΑΤΑΠ.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (δηλαδή υπότροφοι του ΙΚΥ, αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, αλλοδαποί πτυχιούχοι, κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί σπουδαστές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, τμήμα των σπουδών τους, εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο πρόγραμμα. Αντιστοίχως σπουδαστές του προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ.

5. Διδακτικό προσωπικό

Το διδακτικό προσωπικό του προγράμματος ορίζεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 του νόμου 3685/2008.⁴ Οι εξωτερικοί συνεργάτες προτείνονται από τα μέλη κάθε γνωστικού αντικειμένου στον αρμόδιο Τομέα, ο οποίος και εισηγείται στη ΣΕΜΣ.

Τα μέλη ΔΕΠ των επιμέρους ειδικοτήσεων υποβάλλουν κατ' έτος στη ΣΕΜΣ τεκμηριωμένο πρόγραμμα με τα προσφερόμενα από μέλη ΔΕΠ και εξωτερικούς συνεργάτες μαθήματα, με τη θεματολογία, τη βιβλιογραφία και το χαρακτήρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας την οποία σκοπεύουν να ακολουθήσουν. Η ΣΕΜΣ συζητεί τις προτάσεις, φροντίζει για τη συνοχή των προγραμμάτων της δέσμης και για τη δημιουργία των κατάλληλων όρων πραγματοποίησής τους.

6. Διοίκηση

Αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του ΠΜΣ είναι η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ), η οποία συγκροτείται από τους εκπροσώπους των επιμέρους προγραμμάτων (ως ανωτ. παρ. 2), τον Πρόεδρο του Τμήματος και τους Διευθυντές των Τομέων.

Στις εργασίες της ΣΕΜΣ παρίστανται και δύο εκπρόσωποι των μεταπτυχιακών σπουδαστών, από όσους μετέχουν στη ΓΣΕΣ. Οι τελευταίοι δεν έχουν δικαίωμα ψήφου.

⁴ Ν.3685/2008, Άρθρο 5

Παρ.1.α) Τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα ΠΜΣ μπορούν να αναλαμβάνουν:

αα) Μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ του οικείου Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου ΑΕΙ, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του ΠΔ 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

αβ) Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και έχουν επαρκή επιστημονική συγγραφική ή ερευνητική δραστηριότητα.

αγ) Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ.

β) Με απόφαση της ΓΣΕΣ μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του ΠΔ 407/1980 ή σε Καθηγητές Εφαρμογών των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ, οι οποίοι κατέχουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα προσόντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ιδρύματος.

2. Τα μέλη ΔΕΠ και ΕΠ δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε ΠΜΣ, όπως ειδικότερα ορίζεται στον Κανονισμό.

4. Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή, ο οποίος παρακολουθεί ΠΜΣ που απονέμει ΜΔΕ, ορίζεται από τη ΓΣΕΣ, ύστερα από πρόταση της ΣΕ, ένα μέλος ΔΕΠ [όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 27 του Νόμου 3794/2009] ή Ε.Π. ως επιβλέπων. Η ΣΕ και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή. Για την εξέταση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', ή Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος.

Η ΣΕΜΣ συγκαλείται σε συνεδρίες από τον Διευθυντή/την Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών, θέση που καταλαμβάνει μέλος ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες με απόφαση της ΓΣΕΣ (Ν. 3685/2008, άρθρο 2, §δ) και την αντιπροσωπεύει στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί σε επίπεδο ΑΕΙ. Η ΣΕΜΣ εισηγείται τον αριθμό εισακτέων του επομένου έτους λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αναλογίες για τους υποτρόφους του ΙΚΥ και των ανταλλαγών, επιλέγει τους σπουδαστές κατ' έτος, συντονίζει τα ετήσια προγράμματα της δέσμης, εισηγείται για την απονομή υποτροφιών και ασκεί γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού έτους υποβάλλει στη ΓΣΕΣ απολογισμό της πορείας του προγράμματος.

Η Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) για τα μεταπτυχιακά προγράμματα του Τμήματος συνέρχεται τουλάχιστον τέσσερις φορές κάθε χρόνο. Επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τον αριθμό των εισακτέων, γνωστοποιεί στο ΙΚΥ και το Υ.ΠΑΙ.Θ. τον αριθμό των υποτρόφων που μπορεί να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, επικυρώνει τις αποφάσεις της ΣΕΜΣ για την επιλογή των επιτυχόντων στις συνεντεύξεις, τη λειτουργία των προγραμμάτων, τη βαθμολογία των σπουδαστών και απονέμει τα μεταπτυχιακά διπλώματα. Επίσης, επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τη διαγραφή των σπουδαστών που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Τέλος, εξουσιοδοτεί τη ΣΕΜΣ για τη διεύθυνση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος και την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Η ΣΕΜΣ διαθέτει Γραμματεία με πλήρη απασχόληση. Η Γραμματεία τηρεί το μητρώο και το αρχείο των σπουδαστών καθώς και τα πρακτικά των συνεδριών της ΣΕΜΣ, εκδίδει τα αναγκαία πιστοποιητικά και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεδεμένες με αυτές ανταλλαγές σπουδαστών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

7. Διάρθρωση σπουδών

Τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας έχουν κοινή δομή.

Α΄ Κύκλος σπουδών

Ο Α΄ Κύκλος αποτελείται από 4 εξάμηνα (δύο έτη) σπουδών, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής οφείλει να ολοκληρώσει επιτυχώς 6 σεμινάρια και να εξεταστεί επιτυχώς στην Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία ειδίκευσης (ΜΔΕ).

Τα σεμιναριακά μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδίκευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τμήματος ανά διετία είναι τουλάχιστον 6. Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον οδηγό σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως.

Τα σεμινάρια είναι εξαμηνιαία. Διδάσκονται επί τρίωρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επί μέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία.

Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ της αλλοδαπής.

Κάθε σπουδαστής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη τους, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕΜΣ.

Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ που συμμετέχουν στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 εξαμήνων του Α΄ Κύκλου ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Οι επόπτες επιλέγονται από την επιτροπή των εισαγωγικών εξετάσεων σε συνεργασία με τους επιτυχόντες.

Οι σπουδαστές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς τα σεμινάρια και να ακολουθούν τους κανονισμούς κάθε σεμιναρίου και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Σπουδαστής που θα απουσιάσει πέραν των τριών συναντήσεων σε κάθε σεμινάριο χάνει το δικαίωμα της παρακολούθησής του.

Οι σπουδαστές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του προγράμματος.

Τέλος, οι σπουδαστές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η κατεύθυνση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Κάθε σεμινάριο απολήγει σε υποβολή γραπτής σεμιναριακής εργασίας 7-8.500 λέξεων. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός επτά (7).

Ο διδάσκων υποχρεούται να καταθέσει τη βαθμολογία ως την 15^η Ιουλίου για τα σεμινάρια του χειμερινού εξαμήνου και ως την 30^η Νοεμβρίου για τα αντίστοιχα του εαρινού εξαμήνου. Μη επιτυχής ολοκλήρωση του σεμιναρίου εκ μέρους του φοιτητή συνεπάγεται επανάληψη του ίδιου ή άλλου σεμιναρίου.

Από το σύνολο των σεμιναρίων τα τέσσερα πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της ειδίκευσης, στην οποία έχει εγγραφεί ο σπουδαστής, ή συγγενών ειδίκευσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα υπόλοιπα σεμινάρια μπορούν να προέρχονται από άλλες ειδίκευσεις του ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου.

Υπάρχει δυνατότητα ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο Πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του σπουδαστή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Η εργασία παρουσιάζεται γραπτή και ολοκληρωμένη σε ειδικό σεμινάριο στο τέλος του εξαμήνου. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕΜΣ.

Ο Α΄ Κύκλος Σπουδών ολοκληρώνεται με τη συγγραφή Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας ειδίκευσης (στο εξής ΜΔΕ), η εκπόνηση της οποίας αρχίζει κατά το τρίτο εξάμηνο σπουδών. Η ΜΔΕ πρέπει να έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μέθοδο, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 35-45.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας και λοιπών πινάκων και φωτογραφιών.⁵

Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της ΜΔΕ οδηγεί στη χορήγηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης.

Οι σεμιναριακές εργασίες αντιστοιχούν προς 15 πιστωτικές μονάδες (ECTS) η καθεμία και η ΜΔΕ προς 30. Το σύνολο των Πιστωτικών Μονάδων (ECTS) που απαιτούνται για την απόκτηση του ΜΔΕ ανέρχονται σε 120.

Ο σπουδαστής, όταν ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ και στον επόπτη.

Ο επόπτης είναι υποχρεωμένος - εντός τριμήνου από την ημερομηνία κατάθεσης εκ μέρους του σπουδαστή της τελικής μορφής της εργασίας του - να προτείνει στη ΣΕΜΣ τον Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή, για την κρίση της Μ.Δ.Ε. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη. Η πρόταση για τον ορισμό του Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή πρέπει να υποβάλλεται στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την 1η Ιουνίου και 1η Δεκεμβρίου εκάστου έτους.

Για την εξέταση της ΜΔΕ ορίζεται από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος (άρθρο 5, § 4, του νόμου 3685/2008).

Η βαθμολογία της ΜΔΕ προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης πέραν των τριών βαθμών, επιλαμβάνεται του θέματος η ΣΕΜΣ.

Ο τελικός βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στις έξι σεμιναριακές εργασίες και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά).⁶

Ανά διετία προβλέπεται οργάνωση μιας τουλάχιστον ημερίδας ανά ειδίκευση, κατά την οποία παρουσιάζονται με μορφή ανακοινώσεων οι ΜΔΕ, καθώς και τα προσωρινά συμπεράσματα διδακτορικών διατριβών εν εξελίξει. Η ημερίδα αυτή είναι δημόσια και γνωστοποιείται, με κατάλληλο τρόπο, στα μέλη της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας. Αντί ημερίδας είναι δυνατό να οργανώνονται κανονικής

⁵ Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12΄΄ το κυρίως κείμενο και 10΄΄ οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της ΜΔΕ (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4γ).

⁶ Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49=Λίαν Καλώς, 8,50-10=Άριστα.

διάρκειας μεταπτυχιακά σεμινάρια Β΄ Κύκλου στα οποία οι υποψήφιοι διδάκτορες παρουσιάζουν ενώπιον και της τριμελούς επιτροπής τους την πορεία της εκπονούμενης διατριβής και τα προσωρινά συμπεράσματά τους.

Ο Α΄ Κύκλος είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί σε δύο έτη. Υπάρχει η δυνατότητα παράτασης ενός έτους μετά από αίτηση του σπουδαστή προς τη ΣΕΜΣ και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη. Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν τον Α΄ Κύκλο σε τρία ακαδημαϊκά έτη διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»). Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός έτους (η οποία δεν θα προσμετράται στην τριετία) για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους) και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕΜΣ.

Θεματικές ενότητες σεμιναρίων

Το πρόγραμμα των μαθημάτων διαμορφώνεται κατά κατεύθυνση ως εξής:

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, I	15	Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, III	15
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, II	15	Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, IV	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, V	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Εμβάθυνση σε θέματα του Προϊστορικού και Πρωτοϊστορικού Πολιτισμού του Αιγαίου, της Κύπρου και της Εγγύς Ανατολής, VI	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Πρώιμων Ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων ή Αρχαία Κείμενα	15	Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Κλασικών Χρόνων ή Επιγραφική	15
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών Χρόνων ή Νομισματική	15	Μάθημα επιλογής Διαχείριση Μνημείων ή Αρχαιομετρία ή Γεωλογία	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχιτεκτονική ή Αρχαία Ιστορία	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Μάθημα επιλογής Μουσειολογία ή Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	15	Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	15
Βυζαντινή Ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία	15	Βυζαντινή Ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία	15

ή Όψεις του Βυζαντινού πολιτισμού		ή Όψεις του Βυζαντινού πολιτισμού	
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής ή της Βυζαντινής ή της Μεταβυζαντινής περιόδου	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Μαθήματα επιλογής Νομισματική ή Επιγραφική ή Διαχείριση μνημείων ή Μουσειολογία ή Ελεύθερο σεμινάριο	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ		Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην τέχνη των Κάτω Χωρών τον 15 ^ο αιώνα	15	Θέματα εμβάθυνσης στην ιταλική τέχνη τον 16 ^ο και 17 ^ο αιώνα	15
Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική τέχνη (ζωγραφική, γλυπτική και χαρακτηριστική) του 19 ^{ου} αιώνα	15	Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική τέχνη (ζωγραφική, γλυπτική και χαρακτηριστική) του 20 ^{ου} αιώνα	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη γαλλική τέχνη τον 17 ^ο αιώνα	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Θέματα εμβάθυνσης στη νεοελληνική αρχιτεκτονική	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Ιστορία των Αρχαϊκών και Κλασσικών χρόνων	15	Ιστορία των Ρωμαϊκών χρόνων	15
Ιστορία των Ελληνιστικών χρόνων	15	Επιγραφική	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Νομισματική	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Ιστορία του Δικαίου ή Αρχαία Φιλολογία	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Μάθημα εμβάθυνσης στη βυζαντινή εποχή 324-1081	15	Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή Βυζαντινή Φιλολογία ή Αρχαιολογία	15
Μάθημα εμβάθυνσης στη βυζαντινή εποχή 1081-1453	15	Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των βυζαντινών	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Νεότερη Ελληνική ιστορία Ι	15	Νεότερη Ελληνική ιστορία ΙΙ ή Ιστορία Οθωμανικής αυτοκρατορίας ή Θεωρία της Ιστορίας και Ιστοριογραφία	15
Νεότερη Ελληνική ιστορία ΙΙ	15	Μάθημα επιλογής	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
Νεότερη Ελληνική ιστορία ΙΙΙ ή Δημόσια Ιστορία και Μνημονικές σπουδές ή Τεχνικές και εργαλεία της ιστορικής έρευνας	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
Μάθημα επιλογής	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
2 μαθήματα Ευρωπαϊκής Ιστορίας [Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας	30	1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας [Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας και	15
		1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας (επιλογή όπως παραπάνω) Ή 1 μάθημα επιλογής	15
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ		Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS	ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ECTS
1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας [Επιλογή μεταξύ θεμάτων α) μεσαιωνικής β) πρώιμης νεότερης ή γ) νεότερης και σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας και	15	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)	30
1 μάθημα Ευρωπαϊκής Ιστορίας (επιλογή όπως παραπάνω) Ή 1 μάθημα επιλογής	15		
ΣΥΝΟΛΟ	30	ΣΥΝΟΛΟ	30

Σημείωση: Δεν υφίσταται σχέση προαπαιτούμενου μεταξύ των μαθημάτων διαφορετικών εξαμήνων.

Β΄ Κύκλος Σπουδών

1. Προϋποθέσεις ένταξης στον Β΄ Κύκλο

Οι αιτήσεις για ένταξη στον Β΄ Κύκλο εξετάζονται δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο, στις τακτικές συναντήσεις της ΣΕΜΣ.

Η εισαγωγή στον Β΄ Κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται για τους αποφοίτους του Α΄ Κύκλου του προγράμματός μας ή των Διατμηματικών ΠΜΣ στα οποία συμμετέχει το Τμήμα μας, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, η οποία πρέπει να συνεκτιμήσει:

- το σύνολο της βαθμολογίας στα σεμινάρια του Α΄ Κύκλου,
- την αξιολόγηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης,
- την εισήγηση του επιβλέποντα τις σπουδές του φοιτητή κατά τον Α΄ Κύκλο ή μέλους ΔΕΠ του Τμήματος. Με την εισήγηση προτείνονται και τα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής,
- την τεκμηριωμένη πρόταση διδακτορικής διατριβής εκ μέρους του υποψηφίου.

Κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων, αντιστοίχων με τους πραγματοποιούμενους στο Πρόγραμμα του Τμήματός μας κλάδων, μπορούν να πραγματοποιήσουν μόνο τον Β΄ Κύκλο σπουδών

- εφόσον μέλος ΔΕΠ δέχεται να αναλάβει την εποπτεία τους και
- ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ βασιζόμενη σε σχετική εισήγηση της εξεταστικής επιτροπής, η οποία σε συνέντευξη διερευνά τις δυνατότητες εκπόνησης από αυτούς διατριβής.

Οι αιτήσεις υποβάλλονται από 1-20 Νοεμβρίου κάθε έτους και η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου. Επισημαίνεται ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στο Β΄ Κύκλο είναι η κατάθεση στη Γραμματεία του ΠΜΣ Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου. Για τους

αλλοδαπούς φοιτητές είναι απαραίτητη η προσκόμιση της αναγνώρισης της ισοτιμίας του Μεταπτυχιακού τους Διπλώματος από το ΔΟΑΤΑΠ, η οποία πρέπει να προσκομισθεί πριν από την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

2. Χρονική διάρκεια εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Η χρονική διάρκεια για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρία (3) πλήρη ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία ορισμού της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής.

Είναι δυνατή η παράταση έως πέντε έτη του διαστήματος ως την ολοκλήρωση της διατριβής. Η παράταση δίδεται από την ΣΕΜΣ, ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση του επόπτη της διδακτορικής διατριβής.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες δικαιούνται να αναστείλουν τις σπουδές τους για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά. οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους). Ο χρόνος της αναστολής δεν δύναται να υπερβαίνει τα δύο έτη· η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα. Το διάστημα της αναστολής δεν συμπεριλαμβάνεται στους χρόνους προθεσμίας ολοκλήρωσης των σπουδών. Μετά την παρέλευση των ως άνω προθεσμιών οι σπουδαστές διαγράφονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 6 («Διοίκηση»).

Με την παρέλευση εξαμήνου (δηλαδή μήνα Ιούνιο ή Δεκέμβριο) μετά το τέλος της πενταετίας από την έναρξη εκπόνησης της διατριβής, ο φοιτητής υποχρεούται να καταθέσει στη γραμματεία του μεταπτυχιακού (1) το τελικό κείμενο της διατριβής που έχει προκύψει μετά τις διορθώσεις της τριμελούς επιτροπής, μαζί με (2) βεβαίωση των μελών της ότι το κείμενο είναι το τελικό. Εάν, έξι μήνες μετά την παρέλευση της πενταετίας, δεν κατατεθεί το τελικό κείμενο της διατριβής και η βεβαίωση των μελών της τριμελούς επιτροπής ο υποψήφιος θα διαγράφεται.

3. Δραστηριότητες υποψηφίων

Με σχετική απόφαση της ΓΣΕΣ μπορεί να προβλέπεται η παράλληλη παρακολούθηση και επιτυχής περάτωση οργανωμένου κύκλου μαθημάτων ή άλλες συναφείς δραστηριότητες (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 3β).

Ο υποψήφιος διδάκτορας έχει υποχρέωση, εφόσον τού ζητηθεί, να προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες στο Τμήμα, στο οποίο εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §3δ), συμπεριλαμβανομένης και της φροντιστηριακής διδασκαλίας μετά από πρόταση του υπεύθυνου διδάσκοντος και έγκριση της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών.

4. Διαδικασία εκπόνησης διδακτορικής διατριβής

Ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή με την παρακολούθηση, επίβλεψη και καθοδήγηση τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής, η οποία ορίζεται για κάθε υποψήφιο από τη ΓΣΕΣ.

Στην τριμελή συμβουλευτική επιτροπή μετέχουν: ένα (1) μέλος ΔΕΠ του οικείου Τμήματος της βαθμίδας του καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή ή επίκουρου καθηγητή, ως επιβλέπων, και άλλα δύο (2) μέλη, τα οποία μπορεί να είναι μέλη ΔΕΠ του ίδιου ή άλλου Τμήματος του ίδιου ή άλλου Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή της

αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές ΑΕΙ, καθηγητές ΑΣΕΙ ή μέλη ΕΠ των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄ αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διατριβή του (Νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §2). Με απόφαση της ΓΣΕΣ ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της διδακτορικής διατριβής (Νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §4γ).

Οι υποψήφιοι διδάκτορες είναι υποχρεωμένοι να συνεργάζονται με τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και να υποβάλουν κάθε χρόνο (άρθρο 9, § 3 στ) έκθεση για την πορεία της έρευνάς τους. Οι επιβλέποντες ενημερώνουν τη ΣΕΜΣ για την πορεία αυτή συμπληρώνοντας ειδική κατάσταση, που διανέμεται κάθε χρόνο από τη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών τού Τμήματος και περιλαμβάνει τους ΜΦ Β΄ Κύκλου της ειδίκευσής τους. Παράλειψη εκ μέρους του υποψηφίου να καταθέσει έκθεση επί ένα χρόνο, χωρίς αιτιολογία, συνεπάγεται τη διαγραφή του από τον Β΄ Κύκλο. Ο υποψήφιος υποχρεούται επίσης να παρακολουθεί το πρόγραμμα ειδικών διαλέξεων ή μεταπτυχιακών σεμιναρίων Β΄ Κύκλου που ορίζει το πρόγραμμα.

Η έκταση της διδακτορικής διατριβής ορίζεται μεταξύ 100.000 - 150.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων, σχεδίων και φωτογραφιών, σύμφωνα με τις τυπικές προδιαγραφές που σημειώνονται και για τις ΜΔΕ.

5. Διαδικασία αξιολόγησης της διδακτορικής διατριβής για λήψη διδακτορικού διπλώματος

Μετά την κατάθεση της τελικής μορφής της διδακτορικής διατριβής, η τριμελής επιτροπή υποβάλλει εντός τριμήνου στη ΓΣΕΣ αίτηση συγκρότησης επταμελούς εξεταστικής επιτροπής. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη του επόπτη.

Παράλληλα, η τριμελής εισηγητική επιτροπή, με ευθύνη του επόπτη, υποβάλλει στη Γραμματεία του Τμήματος εισηγητική έκθεση, η οποία διαβιβάζεται στα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής καθώς και στον υποψήφιο 30 ημέρες πριν από την προφορική δοκιμασία του υποψηφίου.

Για την τελική αξιολόγηση και κρίση της διατριβής του υποψηφίου διδάκτορα, μετά την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών του, ορίζεται από τη ΓΣΕΣ επταμελής εξεταστική επιτροπή, στην οποία μετέχουν και τα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να είναι μέλη ΔΕΠ, εκ των οποίων τουλάχιστον δύο (2) πρέπει να ανήκουν στο οικείο Τμήμα. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής μπορεί να είναι μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές ΑΕΙ, καθηγητές ΑΣΕΙ ή μέλη ΕΠ των ΤΕΙ και της ΑΣΠΑΙΤΕ ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄ αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Όλα τα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπόνησε τη διατριβή του (Νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4α).

Η προφορική δοκιμασία του υποψηφίου είναι δημόσια και αναγγέλλεται με ανακοινώσεις και προσκλήσεις προς το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές και τα

μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Δέον όπως έχει επίσημο και πανηγυρικό χαρακτήρα. Το πρακτικό της επταμελούς επιτροπής θα πρέπει να κατατίθεται στη Γραμματεία του Τμήματος.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τον επίσημη ορκωμοσία του διδάκτορος ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος και την παραλαβή του Διδακτορικού Διπλώματος.

8. Μεταδιδακτορικό

Το Τμήμα με απόφαση της ΣΕΜΣ στη συνεδρία της 22-5-2003 δέχεται μεταδιδάκτορες ερευνητές για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους, εφόσον μέλος ΔΕΠ του Τμήματος αναλαμβάνει με γραπτή διαβεβαίωση την επίβλεψη εκάστου μεταδιδάκτορα ερευνητή μετά από αίτηση του υποψηφίου στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών. Ο επόπτης μεταδιδακτορικής έρευνας θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με την αιτούμενη προς έρευνα ιστορική περίοδο. Η μεταδιδακτορική αυτή έρευνα μπορεί να διαρκέσει από ένα έως τρία ακαδημαϊκά έτη. Ο μεταδιδάκτορας ερευνητής οφείλει να καταθέτει γραπτή έκθεση της πορείας της έρευνάς του στο τέλος εκάστου ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενη από σχετική έκθεση του επόπτη καθηγητή. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του ο μεταδιδάκτορας ερευνητής καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ συνοπτική έκθεση των αποτελεσμάτων της, έκτασης τουλάχιστον 6.000 λέξεων, που θα δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ στο διαδίκτυο. Η πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της έρευνας θα γίνεται μετά την υποβολή της τελικής έκθεσης. Οι μεταδιδάκτορες ερευνητές του Τμήματος οφείλουν να αναφέρουν τη συναφή ιδιότητά τους στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιούν επί του αντικειμένου της έρευνάς τους.

Εάν η απορρέουσα από τη μεταδιδακτορική έρευνα μελέτη φθάσει σε στάδιο δημοσίευσης θα πρέπει να εγκρίνεται από τριμελή επιτροπή.

9. Μεταβατικές ρυθμίσεις

Ο κανονισμός αυτός ισχύει ως τις 31.08.2015. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οι οποίοι φοιτούσαν στο προϋπάρχον Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος εντάχθηκαν αυτομάτως στο νέο πρόγραμμα. Οι σπουδαστές Β΄ Κύκλου συνεχίζουν υπό την καθοδήγηση των επιτροπών που έχουν ήδη ορισθεί.

Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί έως και τον Ιούνιο του 2006 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2013. Μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος θα επέλθει η διαγραφή τους. Οι φοιτητές Β΄ κύκλου που έχουν εγγραφεί από τον Δεκέμβριο του 2006 έως και τον Ιούνιο του 2008 έχουν περιθώριο να ολοκληρώσουν τη διατριβή τους και να την καταθέσουν στα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής έως τον Ιούνιο του 2014. Μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος θα επέλθει η διαγραφή τους.

***ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
& ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ***

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Προϊστορικό Αιγαίο: Το θαλάσσιο περιβάλλον. <i>Α. Καραλή και Γ. Φερεντίνος</i></p> <p>Prehistoric Aegean: The marine environment. <i>L. Karali and G. Ferentinos</i></p>
<p>Πέρα από το Αιγαίο: η προϊστορική έρευνα στα Ιόνια νησιά. <i>Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη</i></p> <p>Beyond the Aegean: the Prehistory of the Ionian Islands. <i>G. Kourtesi-Philippaki</i></p>
<p>Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα. <i>Α. Παπαδημητρίου-Γραμμένου</i></p> <p>The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece. <i>A. Paradimitriou-Grammenou</i></p>
<p>Αναζητώντας τη χρήση αινιγματικών αντικειμένων από το χώρο του Αιγαίου της Εποχής του Χαλκού. <i>Α. Πλάτων</i></p> <p>Looking for the function of enigmatic objects from the Bronze Age Aegean. <i>L. Platon</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Αναζητώντας την πολιτιστική ταυτότητα. Από την Μέση στην Ύστερη Χαλκοκρατία. <i>Π. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα</i></p> <p>Search for cultural identities: from the Middle to the Late Bronze Age. <i>P. Polyhronakou- Sgouritsa</i></p>
<p>Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του προϊστορικού Αιγαίου <i>Γ. Βαβουρανάκης</i></p> <p>Image and disciplinary discourse in the archaeology of the Prehistoric Aegean <i>G. Vavouranakis</i></p>

ΛΙΑΙΑΝ ΚΑΡΑΛΗ & Γ. ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΣ (Ομότιμος Καθηγητής Γεωλογίας Παν/μίου Πατρών)
Χειμερινό Εξάμηνο

Θέμα: Προϊστορικό Αιγαίο: Το θαλάσσιο περιβάλλον.

Subject: Prehistoric Aegean: The marine environment.

Περίληψη: Για τον αρχαιολόγο είναι πολύ σημαντική η γνώση των βασικών γεωλογικών παραγόντων που επηρεάζουν τη ζωή και τη δράση του ανθρώπου και των ζώντων οργανισμών πάνω στη γη αλλά και μέσα στο νερό. Στο σεμινάριο θα εξεταστούν οι μέθοδοι τηλεπισκόπισης των θαλασσών και οι εφαρμογές τους στην προϊστορική αρχαιολογία. Οι μεταβολές της στάθμης της θάλασσας είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα καθώς κατά τους προϊστορικούς χρόνους έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην μετακίνηση αγαθών και ιδεών, στην ανάπτυξη ή εγκατάλειψη παράκτιων οικισμών.

Summary: For the archaeologist knowledge of the basic geological factors that influenced the life and the actions of the human being and the living organisms on land and in water is imperative. In this seminar will be examined the methods of detection of the sea paleoenvironment in prehistory. Variations of sea level and its consequences on human movements and on the evolution of coastal sites are a characteristic example for the transportation and exchange of goods and ideas as well as in the growth or abandonment of the coastal settlements during the prehistoric periods.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Allen, K.M.S., Green, S.W. & Zubrow, E.B.W., 1990, Interpreting space: GIS and archaeology, London.
- Αλματζή, Α., 2000, Γενικά για λιμναίους οικισμούς, *Επτάκυκλος*, 15, σ. 82-86.
- Battarbee, R.W., 1988, The use of Diatom Analysis in Archaeology: A review, *Journal of Archaeological Science*, 15, p. 621-644.
- Bocquet, A., 1984, *Archéologie des lacs et des rivières*, Annecy, Musée d' Annecy.
- Brown, A.G., 1997, *Alluvial geoarchaeology*, Cambridge University Press.
- Chambers, F.M., 1993, *Climate change and human impact on the landscape*, Chapman & Hall.
- Courty M.A., Goldberg, P., and Macphail, R., 1989, *Soils and micromorphology in archaeology*, Cambridge Manuals in Archaeology.
- Dincauze, D.F., 2000, *Environmental Archaeology-Principles and Practice*, Cambridge University Press.
- Harrison S.P., & Digerfeldt, G., 1993, European lakes as palaeohydrological and palaeoclimatic indicators, *Quaternary Science Reviews* 12, p. 233-248.
- Hassan, F., 1979, *Geoarchaeology: the geologist and archaeology*, *American Antiquity*, 44, p. 207-270
- Higgins, M.D., Higgins, R., 1996, *A geological companion to Greece and the Aegean*.
- Jones, R.E., Isserlin, B.S.J., Karastathis, V., Papamarinopoulos, S.P., Syrides, G.E., et al., 2000, Exploration of the Canal of Xerxes, Northern Greece: the role of Geophysical and other techniques, *Archaeological Prospection*, 7, p.147-170
- Καραλή Α., 2005, *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*, Αθήνα.

- Καραλή Λ. , Μυλωνά Δ., et alles 2000, Το θαλάσσιο περιβάλλον, Συλλογικό έργο, επιμέλεια Ηλίας Ευθυμιόπουλος, Μιχάλης Μοδινός. 1η έκδ. Αθήνα, Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (ΔΙΠΕ).
- Καραλή Λ., Φερεντίνο Γ., 2014, Τετράδια Γεωαρχαιολογίας, Συλλογικό έργο, Αθήνα.
- Karastathis, V.K., Papamarinopoulos, S., Jones, R.E., 2001, 2-D velocity structure of the buried ancient canal of Xerxes ; an application of seismic methods in archaeology, *Journal of Applied Geophysics*, 47, p.29-43.
- Kraft, J.C., et al., 1977, Palaeogeographic reconstructions of coastal Aegean archaeological sites, *Science*, 195, 941-7.
- Kraft, J., Rapp, G., Gifford, J., and S. Aschenbrenner, 2005; Coastal Change and Archaeological Settings in Elis, *Hesperia* 74: 1-39.
- Raikes, R.L., 1984, Water, weather and prehistory, 2nd edition, N. Jersey.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΙΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα : Πέρα από το Αιγαίο: η προϊστορική έρευνα στα Ιόνια νησιά.

Subject: Beyond the Aegean: the Prehistory of the Ionian Islands.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η παρουσίαση και η μελέτη των αποτελεσμάτων της προϊστορικής έρευνας που διεξάγεται στα Ιόνια νησιά από τις αρχές του 19ου αι., όταν οι πρώτοι δυτικοευρωπαίοι ερευνητές έψαχναν εκεί την ομηρική Ιθάκη, έως τις μέρες μας. Εξαιρούνται τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου νησιώτικου περιβάλλοντος καθώς και αυτά των προϊστορικών πολιτισμών που αναπτύχθηκαν εδώ από την εμφάνιση των πρώτων κατοίκων κατά την Παλαιολιθική εποχή έως και το τέλος της Νεολιθικής. Τα συγκεκριμένα στοιχεία συνθέτουν την ταυτότητα αυτού που μπορεί να ονομαστεί «Ιόνια Προϊστορία», υπογραμμίζοντας τις ιδιαιτερότητές της και θεμελιώνοντας τις διαφορές της σε σχέση με τη Προϊστορία του Αιγαίου.

Summary: The aim of the seminar is to present and study the results of prehistoric research carried out in the Ionian Islands since the beginnings of the 19th century, when the first western European researchers arrived there looking for the Homeric Ithaca, to the present day. We highlight the trends of this insular environment and those of the prehistoric cultures that have developed since the appearance of the first settlers in the Paleolithic era to the end of the Neolithic. These elements make up the identity of what might be called “Ionian Prehistory”, highlighting its particularities and basing its differences with respect to the Aegean Prehistory.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Benton S., 1931-32. «The Ionian Islands. I. Zakynthos», *BSA* 32, 213-220.
- Cherry J. F., 1990. «The First Colonization of the Mediterranean Islands: a Review of recent Research», *Journal of Mediterranean Archaeology* 3, 145-221.
- Galanidou N. & C. Perlès, 2004. *The Greek Mesolithic. Problems and perspectives*. Athens : British School at Athens.

- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ., 1993. «Η προϊστορική κατοίκηση στη Ζάκυνθο», στο *Οι Οικισμοί της Ζακύνθου από την Αρχαιότητα μέχρι το 1953*. Α΄ Συνέδριο, Ζάκυνθος, 20-22 Οκτ. 1989. Αθήνα: Εταιρεία Ζακυνθιακών Σπουδών, 33-43.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ. (επιμ.), 1996. *Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Αρχαιολογία και Τέχνες, τ. 58-61.
- Kourtessi-Philippakis G., 1999, «*The Lower and Middle Palaeolithic in the Ionian islands: New finds*», στο G. N. Bailey et al. (επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and adjacent areas*. Proceedings of the ICOPAG Conference, Ioannina, Sept. 1994. Athens: British School at Athens, 282-287.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ., 2007. «Τα λίθινα πελεκημένα εργαλεία σύνολα: Ένας νέος δρόμος για την προϊστορική έρευνα στα Ιόνια νησιά», στο Γ. Αρβανίτου-Μεταλληνού (επιμ.), *Η προϊστορική Κέρκυρα και ο ευρύτερος περίγυρός της: Προβλήματα-Προοπτικές*. Πρακτικά ημερίδας αφιερωμένης στον Α. Σορδίνα, Κέρκυρα 17 Δεκ. 2004. Κέρκυρα: Υπουργείο Πολιτισμού, 67-77.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ., 2008. «Τα “λίθινα” στο έργο του W. Dörpfeld: Προσεγγίσεις και ερμηνείες», στο Χ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου (επιμ.), Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου αφιερωμένου στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγ. 2006. Πάτρα: Περί Τεχνών, 167-188.
- Kourtessi-Philippakis G., 2011. «Les îles ioniennes au Paléolithique: Peuplement et territoires en Grèce insulaire», στο G. Kourtessi-Philippakis & R. Treuil (επιμ.), *Archéologie du territoire, de l’Egée au Sahara*, Paris: Publications de la Sorbonne, 59-71.
- Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ., 2012. «Λίθινες πρώτες ύλες και προϊστορική κατοίκηση στη Θάσο: Μια νησιώτικη προσέγγιση», στο Σ. Παπαδόπουλος & Δ. Μαλαμίδου (επιμ.), *Δέκα χρόνια ανασκαφικής έρευνας στον προϊστορικό οικισμό Λιμεναρίων Θάσου*. Πρακτικά Ημερίδας, Θάσος 11 Ιουλ. 2003. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Πολιτισμού, ΙΗ΄ ΕΠΚΑ, 171-186.
- Lambeck K., 1996. «Sea-level change and shore-line evolution in Aegean Greece since Upper Palaeolithic time», *Antiquity* 70, 588-611.
- Μεταλληνού Γ., Κουρτέση-Φιλιππάκη Γ. & Guilaine J., 2009. «Οι νέες ανασκαφικές έρευνες στο Σιδάρι Κέρκυρας: Στόχοι και προοπτικές». Πρακτικά του Η΄ Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Κύθηρα, 21-25 Μαΐου 2006. Αθήνα: Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών I, 235-246.
- Paragianni D., 2000. *Middle Palaeolithic occupation and technology in northwestern Greece. The evidence from open-air sites*. Oxford: BAR (Intern s. 882).
- Παπαθανασόπουλος Γ. (επιμ.), 1996. *Νεολιθικός πολιτισμός στην Ελλάδα*. Αθήνα : Ίδρυμα Ν. Π. Γουλανδρή.
- Sordinas A., 1969. «Investigations of the prehistory of Corfu during 1964-65», *Balkan Studies* 10, 393-424.
- Van Wijngaarden G.J.M., Kourtessi-Philippakis G. & Pieters N., 2013. «New archaeological sites and finds on Zakynthos, στο G.J.M. van Wijngaarden & A. Sotiriou (επιμ.), *Archaeology in the southern Ionian Islands, Greece*. Proceedings of a workshop held at the Netherlands Institute at Athens, 30 Oct. 2009. *Pharos* XIX.1, 127-159.

ANNA ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ- ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην Ηπειρωτική Ελλάδα.

Subject: The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece.

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου είναι η μελέτη και η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη μορφή παρουσιάζεται στα έργα της μικροτεχνίας, συγκεκριμένα στην ελεφαντουργία, κοσμηματοποιία, σφραγιδογλυφία, υαλόμαζα κλπ. Εξετάζεται ο τρόπος της απεικόνισης σε συνδυασμό με το εκάστοτε υλικό, ο συσχετισμός με τον τρόπο απεικόνισης σε άλλες μορφές τέχνης και κυρίως η απόπειρα ερμηνείας του χαρακτήρα της ανθρώπινης μορφής (π.χ. θρησκευτικός, κοσμικός). Χρονικό πλαίσιο αποτελεί η Εποχή του Χαλκού και γεωγραφικό η ηπειρωτική Ελλάδα .

Summary: The aim of the seminar is the study and analysis of the way in which the human figure is represented in the works of minor art, specifically in ivory, jewellery, seals, glass-paste etc. Several aspects are assessed: the way of representation in the different materials, also in other categories of art and mainly the endeavour of interpreting the character of the human figure (e. g. religious, secular). The chronological frame is the Bronze Age and the geographical one is mainland Greece.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Βαρβαρρήγος, Α., *Το οδοντόφρακτον Μυκηναϊκόν κράνος*, Αθήναι 1981.
- Barnett, R. D., *Ancient Ivories in the Middle East and adjacent countries*, Jerusalem 1982.
- CMS : *Corpus der minoischen und mykenischen Siegel*, Berlin 1964-2000, Mainz 2002.
- Fitton, J. L.(ed.), *Ivory in Greece and the Eastern Mediterranean from the Bronze Age to the Hellenistic period*, British Museum Occasional Paper 85, London 1992.
- Foster, P., K., *Aegean Faience of the Bronze Age*, New Haven and London 1979.
- Krzyszowska, O., *The Bone Industries of the Aegean Bronze Age: A Technological Study*, Bristol 1981(αδημοσίευτη διατριβή).
- Krzyszowska, O., "Ivory in the Aegean Bronze Age: Elephant Tusk or hippopotamus ivory?", *BSA* 1988, 209 - 233.
- Krzyszowska, O., *Ivory and related materials. An illustrated guide*, London 1990.
- Krzyszowska, O., *Aegean Seals. An Introduction*, BICS Supplement 85, London 2005.
- Poursat, J. Cl., *Catalogue des Ivoires Mycéniens du Musée National d' Athènes*, Paris 1977.
- Poursat, J, Cl., *Les Ivoires Mycéniens*, Paris 1977.
- Σακελλαράκης, Γ., *Το ελεφαντόδοντο και η κατεργασία του στα Μυκηναϊκά χρόνια*, Αθήνα 1979.

Younger, J. G., *The iconography of the Late Minoan-Mycenaean sealstones and finger-rings*, Bristol 1988.

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΠΛΑΤΩΝ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Αναζητώντας τη χρήση αινιγματικών αντικειμένων από το χώρο του Αιγαίου της Εποχής του Χαλκού.

Subject: Looking for the function of enigmatic objects from the Bronze Age Aegean.

Περίληψη: Με τη βοήθεια σεμιναριακών εργασιών, θα αναζητηθεί ο τρόπος χρήσης αινιγματικών, μεμονωμένων ή κατηγοριών, αντικειμένων, που προέρχονται από το χώρο του Προϊστορικού Αιγαίου. Ως κριτήρια μιας τέτοιας προσέγγισης, θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία, όπως η λειτουργικότητα της μορφής, το ανασκαφικό περιβάλλον, τα πιθανά ίχνη χρήσης πάνω στα ίδια τα αντικείμενα, η πιθανή απεικόνισή τους στην εικονογραφία της εποχής και εθνογραφικά παράλληλα με βεβαιωμένη λειτουργία.

Summary: With the assistance of seminar papers, the function of enigmatic isolated objects -or types of objects- of the prehistoric Aegean will be researched. Such an approach will use various arguments, such as the form of the objects themselves, the context in which they have been found, possible traces of use, their probable representation in the iconography and ethnographic parallels having a confirmed function.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Ανδρεαδάκη – Βλαζάκη, Μ. «Ομάδα νεοανακτορικών αγγείων από τον Σταυρωμένο Ρεθύμνης», στο *Ειλαπίνη (τόμος τιμητικός για τον καθηγητή Ν. Πλάτων)*, Ηράκλειο, 1987, 55 - 68.
- Δαβάρας, Κ. «Μινωικό κηριοφόρο πλοιάριο της Συλλογής Μητσοτάκη», *AE* 1984, 55 - 95.
- Georgiou, H. «Minoan Fireboxes: a Study of Form and Function», *SMEA LXXII* (1980), 123 - 87.
- Gesell, G. C. «The Minoan Snake Tube: A Survey and a Catalogue», *AJA* 80 (1976), 247 - 259.
- Graham, W. «A Minoan Puzzle», *Archaeology* 26, 2 (1973), 101 – 105.
- Hillbom, N. *For Games or for Gods? An Investigation of Minoan Cup - Holes*, (SIMA CXXXII, 2003).
- Karageorghis, V. «Torch - holders or bellows?», *Φίλια έπη εις Γ. Ε. Μυλωνάν, τ. Β'*, Αθήναι, 1987, 22 - 26.
- Miller, D. *Artefacts as Categories. A Study of Ceramic Variability in Central India*, Cambridge, 1985.
- Orton, C. R., Tyers, P. and Vince A. *Pottery in Archaeology*, Cambridge, 1993, 217 - 228.
- Πλάτων, Ε., «Ιδιότυπο τελετουργικό σκεύος από τη Ζάκρο», *Πεπραγμένα του ΣΤ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Α2, Χανιά, 1990, 129 - 139.
- Πλάτων, Λ. «Ο μινωίτης “κρηνοφύλαξ”», *Cretan Studies*, III (1992), 149 - 171.

- Platon, N. «Nouvelle interpretation des idoles-cloches du Minoan Moyen I», *Melange d'archeologie et d'histoire (offerts a Charles Picard)*, 1949, 833 - 846.
- Rice, P. M. *Pottery Analysis. A Sourcebook*, Chicago and London, 1987, 207 - 243.
- Schoep, I. «“Home Sweet Home”. Some Comments on the So-Called Models from the Prehellenic Aegean», *Op.Ath.* 20 (1994), 189 - 210.
- Tournavitou, I. «Practical Use and Social Function: a Neglected Aspect of Mycenaean Pottery», *BSA* 87, 181 - 210.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΟΥ-ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Αναζητώντας την πολιτιστική ταυτότητα. Από την Μέση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.

Subject: In search for cultural identities: from the Middle to the Late Bronze Age.

Περίληψη: Ο προσδιορισμός της πολιτιστικής ταυτότητας στις μεταβατικές περιόδους είναι, κατά κανόνα, δύσκολος. Ειδικότερα, κατά το τέλος της Μέσης Χαλκοκρατίας και την αρχή της Ύστερης η αλλαγή που επιτελείται σε όλες τις συνιστώσες της κοινωνίας, του πολιτικοοικονομικού συστήματος, της τέχνης και της τεχνολογίας, είναι καταλυτική. Τότε αναδύεται μέσα από μακρά και συνδυαστική διεργασία δυνάμεων ο Μυκηναϊκός πολιτισμός.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, από τη διερεύνηση των αρχαιολογικών δεδομένων αναμένεται να προκύψουν στοιχεία, που θα βοηθήσουν στην ανίχνευση της δημιουργίας, της εξέλιξης και της πορείας του ισχυρού αυτού πολιτισμού, που εγκαθιδρύεται στην ηπειρωτική Ελλάδα και εξαπλώνεται στη συνέχεια σε όλο το Αιγαίο.

Summary: The character of cultural identity in transitional periods is, as a rule, difficult to be determined. More specifically, as far as the end of the Middle and the beginning of the Late Bronze Age is concerned, the change occurs in the society, the political and economical system as well as in art and technology is catalytic. The Mycenaean civilization emerges through a long and complex process and a combination of different dynamics.

The examination of the archaeological data aims at the detection of evidence concerning the creation and evolution of this powerful civilization, that, after it has been established on mainland Greece, expands throughout the Aegean.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Boyd, M., *Middle Helladic and Early Mycenaean Mortuary Practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR-IS 1009, Oxford 2002.
- Cavanagh, W. and Chr. Mee, *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*, Jonsered 1998.
- Cline, E., ed., *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean*, Oxford University Press, 2010.

- Felten, Fl.- Gaus, W. - Smetana, R., eds., *Middle Helladic Pottery and Synchronisms, Proceedings of the International Workshop held at Salzburg, Oct.31st- Nov.2nd, 2004*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2007.
- Gates, C., «Rethinking the building history of Grave Circle A at Mycenae», *AJA* 89 (1985), 265-67.
- Graziadio, G., «The Chronology of the Graves of Circle B: A new hypothesis», *AJA* 92 (1988) 343-72.
- Graziadio, G., «The Process of social stratification at Mycenae in the Shaft Grave Period: A comparative examination of the evidence» *AJA* 95 (1991) 403-44.
- Kilian-Dirlmeier, I., «Reiche Gräber der mittelhelladischen Zeit», in: Laffineur, R. and W.-D. Niemeier, eds., *Politeia, Society and State in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10- 13 April, 1994*, Vol. I, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique; University of Texas at Austin, Program in Aegean Scripts and Prehistory, *Aegaeum* 12, 1995, 49-53.
- Κορρές, Γ., «Ο τύμβος της Βοϊδοκοιλιάς και η γένεσις του τύπου του θολωτού τάφου της Ηπειρωτικής Ελλάδος», *Αρχαιολογικά Διατριβαί επί θεμάτων της Εποχής του Χαλκού*, Αθηνά 21, Εν Αθήναις 1979-1984.
- Laffineur, R., ed., *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent, Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988*, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique, *Aegaeum* 3, 1989.
- Μυλωνάς, Γ.Ε., *Ο Ταφικός Κύκλος Β των Μυκηνών*, Εν Αθήναις 1973.
- Nordquist, G., *A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid*, Uppsala 1987.
- Papadimitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.
- Philippa-Touchais, A., Touchais, G., Voutsaki, S., Wright, J., eds., *MESOHELLADIKΑ - ΜΕΣΟΕΛΛΑΔΙΚΑ, La Grèce continentale au Bronze Moyen – Η ηπειρωτική Ελλάδα στη Μέση Εποχή του Χαλκού – The Greek Mainland in the Middle Bronze Age*, Actes du colloque international organisé par l' Ecole Française d' Athènes en collaboration avec L' American School of Classical Studies at Athens et le Netherlands Institute in Athens, Athènes, 8-12 mars 2006, *BCH Supplément* 52, 2010.
- Rutter, J.B. and S., *The Transition to Mycenaean. A stratified Middle Helladic II to Late Helladic IIA Pottery Sequence from Ayios Stephanos in Laconia*, The Institute of Archaeology, The University of California, Los Angeles, *Monumenta Archeologica*, Vol.4, 1976.
- Voutsaki, S., «Mortuary Display, Prestige and Identity in the Shaft Grave Era», *Eliten in der Bronzezeit: Ergebnisse zweier Kolloquien in Mainz und Athen, Vol. 1*. Mainz: Verlag der Römisch-Germanischen Zentralmuseums in Kommission bei Dr. Rudolf Habelt GmbH, Römisch-Germanisches Zentralmuseum Forschungsinstitut für Vor- und Frühgeschichte, Monographien 43.1, 1999, p. 103-118.
- Voutsaki, S., «Social and cultural change in the Middle Helladic period: presentation of a new project» in: *Dakouri-Hild, An. and S. Sherratt, eds., Autochthon: Papers presented to O. T. P. K. Dickinson on the occasion of his retirement, Institute of Classical Studies, University of London, 9 November 2005*, BAR-IS 1432, Oxford: Archaeopress, 2005, p. 134-143.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Εικόνα και επιστημονικός λόγος στην αρχαιολογία του προϊστορικού Αιγαίου.

Subject: Image and disciplinary discourse in the archaeology of the Prehistoric Aegean.

Περίληψη: Η αρχαιολογία ως επιστήμη στηρίζεται εξίσου στην εικόνα όσο και στη γλώσσα για να εκφράσει τα πορίσματα της έρευνας. Το σεμινάριο εστιάζει στη θέση και τη λειτουργία των εικόνων (φωτογραφιών, γραμμικών σχεδίων, αναπαραστάσεων) στις τελικές δημοσιεύσεις προϊστορικών ερευνών πεδίου στο Αιγαίο. Εξετάζεται ο αριθμός και η αναλογία διαφορετικών ειδών εικόνων σε σχέση με τους ερευνητικούς στόχους της κάθε δημοσίευσης και τους αντίστοιχους τρόπους παρουσίασης, μελέτης και ερμηνείας των υλικών καταλοίπων σε αυτή. Στόχος του σεμιναρίου είναι η κατανόηση των εικόνων ως σημαντικών εργαλείων στη διάθεση του αρχαιολόγου και η άμεση σύνδεσή τους με το επιστημολογικό του/της υπόδειγμα.

Summary: Archaeology as a discipline is based upon the image as much as on language in order to express the results of its research. The seminar focuses upon the place and function of images (photographs, linear drawings, representations) in final publications of prehistoric field research in the Aegean. It examines the number and ratio of different types of images in relation to the research goals of each publication and the related ways of presenting, studying and interpreting the material remains in it. The aim of the seminar is the understanding of images as important epistemological tools in the disposition of the archaeologist and their direct link to his/her epistemological paradigm.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

Barceló, J.A. - Forte, M., - Sanders, D.H. (eds), *Virtual Reality in Archaeology. Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology*, BAR International Series 843, Oxford 2000.

Ευαγγελίδης, Β., Τρισδιάστατες απεικονίσεις-αποκαταστάσεις και εικονική πραγματικότητα στην αρχαιολογία, *ΕΓΝΑΤΙΑ* 7 (2003), 243-260.

Flusser, V., *Προς το σύμπαν των τεχνικών εικόνων*, Αθήνα 2008.

German, S.C., *Photography and Fiction: The Publication of the Excavations at the Palace of Minos at Knossos*, *JMA* 18:2 (2005), 209-230.

Goodrick, G.T. - Gillings, M., *Constructs, Simulations and Hyperreal Worlds: The Role of Virtual Reality (VR) in Archaeological Research*, στο Lock, G. - Smith, K. (eds), *On the theory and practice of archaeological computing*, Oxford 2000, 41-58.

Hodder, I. (ed.), *Towards Reflexive Method in Archaeology: The Example at Çatalhöyük*, McDonald Institute for Archaeological Research / British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No.28, London 2000 (ιδίως τα κεφάλαια των N. Leibhammer 129-142 και M. Emele 219-228).

Klynne, A., *Reconstructions of Knossos: Artists' Impressions, Archaeological Evidence and Wishful Thinking*, *JMA* 11:2 (1998), 206-229.

- Αντωνιάδης, Κ. (επιμ.), *Η δημιουργική φωτογραφία στην αρχαιολογία: Από τους ταξιδιώτες φωτογράφους του 19ου αιώνα στη δημιουργική φωτογραφία του 20ού*, Αθήνα 2008.
- Mitchell, W.J.T., *Iconology: Image, Text, Ideology*, Chicago 1986.
- Molyneaux, B. (ed.), *The Cultural Life of Images: Visual Representation in Archaeology*, London: 1997.
- Papadopoulos, J.K., *Ο Piet de Jong και η αρχαία αγορά: Η τέχνη της αρχαιότητας*, Αθήνα 2006.
- Porter, V. - Thornes, R., *A Guide to the Description of Architectural Drawings*, Los Angeles 2000.
- Vavouranakis, G., The multifarious past: illustrating and understanding prehistoric architecture in Crete and Cyprus, στο A.P. McCarthy (ed.), *Proceedings of the Postgraduate Cypriot Archaeology Conference, POCA 2006: Island Dialogues: Cyprus in the Mediterranean Network*, University of Edinburgh Occasional Papers Series 21, Edinburgh 2008, 75-99.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΠΑΝΙΑΣ

Εαρινό Εξάμηνο

Θέμα: Συστήματα οικονομικής διαχείρισης στην Εγγύς Ανατολή από την Ύστερη Νεολιθική έως και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού.

Subject: Systems of Economic Administration in the Near East from the Late Neolithic to the Late Bronze Age.

Περίληψη: Αντικείμενο του σεμιναρίου θα αποτελέσει η μελέτη των διαφόρων συστημάτων οικονομικής διαχείρισης που εμφανίσθηκαν στην Εγγύς Ανατολή από την Ύστερη Νεολιθική έως και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Ο πλούτος των διαθέσιμων γραπτών πηγών, ιδίως από το τέλος της 3ης έως και την 2η χιλιετία π.Χ., μας επιτρέπει να σχηματίσουμε μία αρκετά πλήρη εικόνα για τα προβλήματα της οικονομικής ζωής σε κάθε περίοδο και τους τρόπους αντιμετώπισής τους.

Summary: This seminar will focus on the study of the various systems of economic administration that appeared in the Near East from the Late Neolithic to the Late Bronze Age, both in the public and the private sector. The wealth of the available texts, especially from the late 3rd to the end of the 2nd millennium BC, allows us to form a detailed picture of the problems of the economic life in each period and the means that were used in order to overcome them.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Algaze, G. 2008. *Ancient Mesopotamia at the Dawn of Civilization: The Evolution of an Urban Landscape*. Chicago.
- Bauer, J., R.K. Englund, και M. Krebernik 1998. *Mesopotamien. Späturuk-Zeit und Frühdynastische Zeit*. Freiburg, Schweiz.
- Bolger, D., L.C. Maguire (επιμ.) 2010. *The Development of Pre-State Communities in the Ancient Near East. Studies in Honour of Edgar Peltenburg*. Oxford/Oakville.

- Hudson, M., M. Van De Mieroop (επιμ.) 2002. *Debt and Economic Renewal in the Ancient Near East. A Colloquium Held at Columbia University, November 1998*. The International Scholars Conference of Ancient Near Eastern Economies 3. Bethesda (Maryland).
- Hudson, M., και C.Wunsch, επιμ. 2004. *Creating Economic Order: Record-Keeping, Standardizations, and the Development of Accounting in the Ancient Near East*. Bethesda, Md.
- Κοπανιάς, Κ. 2014. *Προϊστορική Μεσοποταμία*. Αθήνα.
- Kuhrt, A. 1995. *The Ancient Near East, c. 3000-330 BC*. London.
- Leick, G. (επιμ.) 2007. *The Babylonian World*. New York/London.
- Manning, J.G., I. Morris (επιμ.) 2005. *The Ancient Economy: Evidence and Models*. Stanford.
- Potts, D.T. 2012. *A companion to the archaeology of the ancient Near East*. Malden, Mass.
- Pollock, S. 2008. *Ancient Mesopotamia. The Eden that Never Was*. Cambridge.
- Postgate, J.N. 1992. *Early Mesopotamia: Society and Economy at the Dawn of History*. London/ New York.
- Sasson, J. (επιμ.) 1995. *Civilizations of the Ancient Near East*. New York.
- Snell, D.C. (επιμ.) 2005. *A Companion to the Ancient Near East*. Oxford.
- Westbrook, R., R. Jasnow (επιμ.) 2001. *Security for Debt in Ancient Near Eastern Law*. Leiden.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
Λατρευτικά αγάλματα των κλασσικών και ελληνοιστικών χρόνων. <i>Ο. Παλαγγιά</i>
Cult statues of the Classical and Hellenistic periods. <i>O. Palaggia</i>
Πτολεμαϊκή Αλεξάνδρεια. Τέχνη και Αρχαιολογία. <i>Δ. Πλάντζος</i>
Ptolemaic Alexandria. Art and Archaeology. <i>D. Plantzos</i>
Η μνημειακή αρχιτεκτονική της Πελοποννήσου. <i>Χρ. Κανελλόπουλος</i>
The monumental architecture of the Peloponnese. <i>Chr. Kanellououlos</i>
Ο ιδιωτικός χώρος στα ρωμαϊκά και υστερορωμαϊκά χρόνια: οικίες και επαύλεις. <i>Στ. Κατάκης</i>
Private space during the roman and late roman times: houses and villas. <i>St. Katakis</i>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
Οι γυναίκες κατά την αρχαϊκή και κλασική περίοδο. <i>Π. Βαλαβάνης-Ε. Κεφαλίδου</i>
Greek women in the archaic and classical periods. <i>P. Valavanis-E. Kefalidou</i>
Θέματα αρχιτεκτονικής και ιστορικής τοπογραφίας των Αθηνών και της Αττικής από την Αρχαϊκή εποχή μέχρι και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας VI. <i>Ε. Πέππα-Παπαϊωάννου, Τ. Τανούλας</i>
Topics of the Athenian and Attic Architecture and Historical Topography from the Archaic to the Roman Period VI. <i>E. Peppa-Papaioannou – T. Tanoulas</i>

Εθνικά Μουσεία και Μουσείων Πόλεων στην Ευρώπη. Μελετώντας τη διαμόρφωση διαφορετικών ιστοριών και αφηγήσεων.

M. Μούλιου

European National and City Museums. Studying the making of diverse histories and narrations.

M. Moulίου

ΟΛΓΑ ΠΑΛΑΓΓΙΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Λατρευτικά αγάλματα των κλασσικών και ελληνοιστικών χρόνων.

Subject: Cult statues of the Classical and Hellenistic periods.

Περίληψη: Τα λατρευτικά αγάλματα βρίσκονταν όχι μόνο σε ναούς αλλά και σε υπαίθρια ιερά. Η ύπαρξη βωμού και όχι ναού είναι αυτό που σηματοδοτεί την λατρεία. Σώζονται λίγα λατρευτικά αγάλματα από την κλασσική αρχαιότητα, υπάρχουν όμως πληροφορίες για πολλά άλλα από τις αρχαίες πηγές και τα ρωμαϊκά αντίγραφα. Τα σημαντικότερα λατρευτικά αγάλματα που γνωρίζουμε βρίσκονταν στην Αθήνα και την Αττική και ήταν έργα του Φειδία και της σχολής του, έχουμε όμως στοιχεία για ενδιαφέροντα λατρευτικά αγάλματα τον 4^ο αι. π.Χ. στην Αθήνα και αργότερα στην Αλεξάνδρεια, τη Λυκόσουρα και αλλού.

Summary: Cult statues were to be found in temples but also in open-air shrines. The cult was signposted not by the temple but by the altar. A handful of cult statues have come down to us from classical antiquity; others are documented by literary sources, inscriptions and Roman copies. The most important cult statues were located in Athens and Attica and were created by Pheidias and his School. There were also interesting cult statues in Athens in the fourth century B.C. and later in Alexandria, Lycosura and elsewhere.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

D. Damaskos, Untersuchungen zu Hellenistischen Kultbildern (1999)

O. Palagia in N. K. Rutter and B. A. Sparkes (eds.), Word and Image in Ancient Greece (2000) 53-78

K.D.S. Lapatin, Chryselephantine Statuary in the Ancient Mediterranean World (2001)

G. Nick, Die Athena Parthenos (2002)

G. I. Despini in M. V. Strocka (ed.), Meisterwerke (2005) 143-155

O. Palagia (ed.), Greek Sculpture: Function, Materials and Techniques in the Archaic and Classical Periods (2006)

E. La Rocca et al., I giorni di Roma, L'età della conquista (2010)

J. McWilliam et al. (eds.), The Statue of Zeus at Olympia (2011)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΛΑΝΤΖΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πτολεμαϊκή Αλεξάνδρεια. Τέχνη και Αρχαιολογία.

Subject: Ptolemaic Alexandria. Art and Archaeology.

Περίληψη: Το σεμινάριο μελετά την τέχνη που σχετίζεται με την Αλεξάνδρεια από την ίδρυσή της έως το τέλος του 1ου αι. π.Χ. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην γλυπτική, την αρχιτεκτονική, τη μικροτεχνία και τις διακοσμητικές τέχνες.

Summary: The seminar studies the art and archaeology of Alexandria from its foundation until the end of the 1st c. BC. Special reference is made to the sculpture, the architecture, the minor and decorative arts associated with the Ptolemaic city.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Ashton, S.-A., *Ptolemaic Royal Sculpture from Egypt. The interaction between Greek and Egyptian traditions*, Oxford 2001.
- Fraser, P.M., *Ptolemaic Alexandria*, Oxford 1972.
- Hamma, K. (ed.), *Alexandria and Alexandrianism*, Malibu 1996.
- Hirst, A. and Silk, M. (eds), *Alexandria, Real and Imagined*, Maidenhead 2004.
- Kyrieleis, H., *Bildnisse der Ptolemäer*, Berlin 1975.
- La gloire d'Alexandrie*, Paris 1998.
- J. McKenzie, «Glimpses of Alexandria from Archaeological Evidence», *Journal of Roman Archaeology* 16 (2003), 35-61.
- McKenzie, J., Gibson, S. and Reyes, A.T., «Reconstructing the Serapeum in Alexandria from the Archaeological Evidence», *Journal of Roman Studies* 94 (2004), 73-114.
- McKenzie, J., *The Architecture of Alexandria and Egypt 300 B.C.-A.D. 700*, New Haven 2008.
- Mynarczyk, J., *Alexandrian and Alexandria-Influenced Mould-Made Lamps of the Hellenistic Period*, Oxford 1997.
- Robinson, D. and Wilson, A. (eds), *Alexandria and the North-western Delta: Joint Conference Proceedings of Alexandria: City and Harbour (Oxford 2004) and the Trade and Topography of Egypt's North-West Delta: 8th Century BC to 8th Century AD (Berlin 2006)*, Oxford 2010.
- Stanwick, P.E., *Portraits of the Ptolemies: Greek Kings as Egyptian Pharaohs*, Austin 2002.
- Thompson, D.B., *Ptolemaic Oinochoai and Portraits in Faience*, Oxford 1973.
- Venit, M. *Monumental Tombs of Ancient Alexandria: The Theater of the Dead*, Cambridge 2002.
- Walker, S. and P. Higgs (eds), *Cleopatra of Egypt. From History to Myth*, London 2001.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η μνημειακή αρχιτεκτονική της Πελοποννήσου.

Subject: The monumental architecture of the Peloponnese.

Περίληψη: Η αρχιτεκτονική της Πελοποννήσου, με έμφαση στη ναοδομία, από την αρχαϊκή έως τη ρωμαϊκή περίοδο. Στο σεμινάριο εξετάζονται σε βάθος οι γνωστοί ναοί της Πελοποννήσου, καθώς και οι μικρότεροι ή λιγότερο γνωστοί ναοί στην Αχαΐα, την Λακωνία και την Μεσσηνία. Γίνεται αποδελτίωση των κατακτήσεων στις Βάσσεις, στην Επίδαυρο, την Ολυμπία και την Μεσσήνη. Ο ναός στην Αλίφειρα κατανοείται σε σχέση με τους πρόσφατα ανακαλυφθέντες 4 ναούς στην Αχαΐα και τη ναοδομία της Κάτω Ιταλίας. Ο ναός της Αθηνάς Μακίστου στη Σκιλλουντία και

εκείνος στη Νεμέα συγκρίνονται με σύγχρονά τους μνημεία, ώστε να γίνει δυνατή η διατύπωση κανόνων στην εξέλιξη της δωρικής ναοδομίας.

Summary: The temple architecture of the Peloponnese, from the archaic through the roman period. During the seminar, the known temples of the Peloponnese are examined in depth, along with the smaller or less known temples in Achaea, Laconia and Messenia. Progress and innovations in Bassae, Olympia, Epidauros and Messene are also documented. The temple of Alipheira is seen in relationship with the 4 newly discovered temples in Achaea and the temple architecture in South Italy. The temple of Athena Makistos in Skillountia and the one in Nemea are compared with their contemporaneous monuments, so that the evolution in Doric temple architecture can be recorded systematically.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Bauer, H. *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jhs. v. Chr.* (Berlin 1973).
Cooper, F. A. *The Temple of Apollo Bassitas* (Princeton 1996).
Gruben, G. *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων* (μεταφρ. Δ. Ακτσελή, Αθήνα 2000)
Νακάσης, Α. *Ο ναός της Αθηνάς Μακίστου* (Αθήνα 2004)
Norman, N. The temple of Athena Alea at Tegea, *AJA* 88 (1984), 169-194.
Ορλάνδος, Α. *Η Αρκαδική Αλίφειρα και τα μνημεία της* (Αθήνα 1967-68).
Pfaff, C. *The Architecture of the Classical Temple of Hera. The Argive Heraion I* (Princeton 2003)
Roux, G. *L'architecture de l'Argolide aux ive et iiiie siecles avant J.-C.* (Paris 1961).
F. Seiler, *Die Griechische Tholos: Untersuchungen zur Entwicklung, Typologie and Funktion* (Mainz 1986).
R. Stillwell and H.N. Fowler, *Corinth I.1. Introduction, Topography, Architecture* (Cambridge, Mass. 1932).
R. Townsend, "The Philippeion and Fourth Century Athenian Architecture." In *The Macedonians in Athens 322-229 B.C.*, edited by O. Palagia and S.V. Tracy, 93-101 (Oxford 2003).
M. Piérart-G. Touchais, *Argos, une ville grecque de 6000 ans* (Paris 1996)
M.N. Valmin, *The Swedish Messenia Excavations* (Aarhus 1938)

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΚΑΤΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ο ιδιωτικός χώρος στα ρωμαϊκά και υστερορωμαϊκά χρόνια: οικίες και επαύλεις.

Subject: Private space during the roman and late roman times: houses and villas.

Περίληψη: Σκοπός του μαθήματος είναι η κατανόηση της χρήσης και λειτουργίας των επιμέρους χώρων μίας ρωμαϊκής οικίας, πλούσιας ή φτωχικής, αστικής, περιαστικής ή και αγροτικής. Βάση της μελέτης είναι κυρίως τα ανασκαφικά ευρήματα, για την ανάδειξη των παραγωγικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών της εποχής. Οι σεμιναριακές εργασίες θα επικεντρωθούν στα συμβαίνοντα

στον ελληνικό κόσμο, χωρίς να αποκλείονται οι λοιπές επαρχίες του Ρωμαϊκού κράτους.

Summary: The purpose of this course is an understanding of the use and function of the separate spatial units of a roman house, of a character either luxurious or deprived and urban, sub-urban, or rural. The study is based mainly on excavation results attesting to the productive, economic, and social aspects of that era. The seminar papers will focus on cases from the Greek world, while not excluding other provinces of the Roman Empire.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Αδάμ-Βελένη, Π., «Αγροικίες στη Μακεδονία: οι απαρχές της ‘φρουδαρχίας’;», *20 χρόνια Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη, Επετειακό τόμος*, Θεσσαλονίκη, 2009, 1-15.
- Αδάμ-Βελένη, Π. – Πουλάκη, Ε. – Τζαναβάρη, Κ., *Αρχαίες αγροικίες σε σύγχρονους δρόμους. Κεντρική Μακεδονία*, Αθήνα, 2003.
- Benz M. – Reusser C. (επιμ.), *Etruskisch-italische und römisch-republikanische Häuser*, Bayerische Akademie der Wissenschaften. *Studien zur antiken Stadt* 9, Wiesbaden, 2010.
- Bonini, P., *La casa nella Grecia Romana. Forme e funzioni dello spazio privato fra I e VI secolo*, *Antenor Quaderni* 6, Roma, 2006.
- Gross, P., *L'architecture romaine : du début du IIIe siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire. 2. Maisons, palais, villas et tombeaux*, Paris, 22006.
- Καραγιάννη, Φ., «Η αστική οικία στη Μακεδονία κατά την ύστερη Αρχαιότητα (4ος – 6ος αι.)», στο: Τιβέριος, Μ. – Νίγδελης, Π. - Αδάμ-Βελένη, Π. (επιμ.), *Θρεπτήρια. Μελέτες για την αρχαία Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη, 2012, 64-98.
- Kehoe, D., «Aristocratic dominance in the Late Roman agrarian economy and the question of economic growth (βιβλιοκρισία του Banaji, J., *Agrarian change in Late Antiquity: gold, labour and aristocratic dominance*, Oxford, 2002)», *JRA* 16, 2003, 711-721.
- Ladstätter S. – Scheibelreiter V. (επιμ.) *Städtisches Wohnen im östlichen Mittelmeerraum 4. Jh. v.Chr. – 1. Jh. n.Chr. Akten des Internationalen Kolloquiums vom 24.-27. Oktober 2007 an der österreichischen Akademie der Wissenschaften*, *AF* 18, Wien, 2010.
- Mielsch, H., *Die römische Villa. Architektur und Lebensform*, München, 1987.
- Πετρίδης, Π., «Παρατηρήσεις στις πόλεις και τις αστικές οικίες της Ύστερης Αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο», *ΔΧΑΕ* 29, 2008, 247-258.
- Rizakis, A. D. – Touratsoglou, I. P. (επιμ.), *Villae Rusticae. Family and Market-oriented Farms in Greece under Roman Rule. Proceedings of an international congress held at Patrai, 23-24 April 2010*, *Μελετήματα* 68, Athens, 2013
- Smith, J. T., *Roman Villas. A Study in Social Structure*, London, 1997.
- Teichner, F., – Peña Cervantes, Y., «Archäologisches zur Herstellung von Olivenöl und Wein im römischen Hispanien», *BJb* 210/211, 2010/2011, 374-458.

Verzone, P., Palazzi e domus dalla Tetrarchia al VII secolo, Roma, 2011.

ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ & ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Οι γυναίκες κατά την αρχαϊκή και κλασική περίοδο.

Subject: Greek women in the archaic and classical periods.

Περίληψη: Από την ομηρική κοινωνία έως το τέλος της κλασικής εποχής, η θέση της γυναίκας εξελίσσεται σύμφωνα με τις πολιτικές, κυρίως, μεταβολές της ελληνικής κοινωνίας και ποικίλει ανάλογα με την εποχή, τον τόπο και την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει. Θεότητα, βασίλισσα, αριστοκράτισσα, μητέρα, σύζυγος, κόρη, εργαζόμενη, οικονομικά ισχυρή ή αδύναμη, ποιήτρια, ιέρεια, παλλακίδα, εταίρα ή πόρνη, αποτελούν ορισμένες όψεις των πολύπλευρων ρόλων που διαδραματίζει στην κοινωνία. Στόχος του σεμιναρίου είναι μέσα από τη συνομιλία των φιλολογικών πηγών και των αρχαιολογικών μαρτυριών, ιδιαιτέρως της εικονογραφίας, να αναδειχθεί ο πολυεπίπεδος ρόλος της γυναίκας σε κοινωνικό, οικογενειακό, οικονομικό, κτλ. επίπεδο στον αρχαίο ελληνικό κόσμο γενικά, και ιδιαιτέρως σ' αυτόν της αρχαϊκής και κλασικής περιόδου.

Summary: The position of Greek women from Homeric society to the end of the classical period develops according to political changes in society. It varies depending on date, location and social class. Women could function as goddesses, queens, members of the elite, mothers, wives, daughters, working women, rich or poor, poetesses, priestesses, concubines, mistresses or whores. The aim of this seminar is to combine literary sources and visual culture, mainly iconographic sources, in order to examine the various aspects of the roles Greek women could play at a social, family and financial level in the societies of the archaic and classical periods.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Arrigoni G. (επιμ.), *Οι γυναίκες στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Μ. Ανδρόνικου, Ε. Δουλάμη, Α. Κεφαλά), Θεσσαλονίκη 2007 [έκδοση Roma-Bari 1985].
- Bernard N., *Femmes et société dans la Grèce classique*, Paris 2003.
- Cameron A., Kuhrt A. (επιμ.), *Images of Women in Antiquity* (London 1983)
- Cantarella E., *Οι γυναίκες της αρχαίας Ελλάδας* (ελλην. μτφ. Π. Δημάκη), Αθήνα 1998 [έκδοση Roma 1985²].
- Connelly J.B., [*Portrait of a priestess: women and ritual in Ancient Greece*](#), New York 2007.
- Devereux G., *Femme et mythe*, Paris 1982.
- Fantham E., κ.ά. *Οι γυναίκες στον αρχαίο κόσμο* (ελλην. μτφ. Κ. Μπούρας), Αθήνα 2004 [έκδοση Oxford University Press 1994].
- Llewellyn-Jones L. (επιμ.), *Women's Dress in the Ancient Greek World*, London 2002.
- Mossé Cl., *Η γυναίκα στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Α. Στεφανής), Αθήνα 1991 [έκδοση Paris 1983].
- Pomeroy S., (επιμ.), *Women's History and Ancient History* (Chapel Hill 1991).
- Pomeroy S., *Οι γυναίκες της Σπάρτης* (ελλην. μτφ. Μ. Μπλέτας), Αθήνα 2011 [έκδοση Oxford University Press 2002].

Pomeroy S., *Θεές, Πόρνες, Σύζυγοι και Δούλες* (ελλην. μτφ. Μ. Μπλέτας), Αθήνα 2008 [έκδοση New York 1975].

ΕΙΡΗΝΗ ΠΕΠΠΑ-ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ & ΤΑΣΟΣ ΤΑΝΟΥΛΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Θέματα αρχιτεκτονικής και ιστορικής τοπογραφίας των Αθηνών και της Αττικής από την Αρχαϊκή εποχή μέχρι και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας VI.

Subject: Topics of the Athenian and Attic Architecture and Historical Topography from the Archaic to the Roman Period VI.

Περίληψη: Το σεμινάριο περιλαμβάνει: 1) Καταγραφή και μελέτη αποσπασματικού αρχιτεκτονικού υλικού από το «Διογένειον Γυμνάσιον» με σκοπό την συγγραφή πρωτότυπων δοκιμίων. 2) Καταγραφή αρχιτεκτονικών μελών από τους λιθοσωρούς της Ρωμαϊκής Αγοράς των Αθηνών (σε συνεργασία με την Α' ΕΠΚΑ).

Summary: The seminar includes: 1) The description and study of fragmentary architectural material from the «Diogeneion Gymnasium» intended for written documented contributions. 2) The description of architectural members from the *lapidaria* of the Roman Agora at Athens (in collaboration to the 1st Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities).

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

Adam J.-P., *La construction romaine*², 1989.

Αρχείον των Μνημείων των Αθηνών και της Αττικής (2 τόμοι), 1992 - 1993.

Bauer H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.*, 1973.

Börker Ch., *Blattkelchkapitelle*, 1965.

Dinsmoor W. B., *The Architecture of Ancient Greece*³, 1975.

Ginouvés R., R. Martin, κ.ά., *Dictionnaire méthodique de l' architecture grecque et romaine, I - III*, 1980.

Hellmann M. Chr., *L' architecture grecque. I Les principes de la construction*, 2002.

v.Hesberg H., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit*.(24. *Ergb. RM*) 1980.

Κορρές Μ., Χ. Μπούρας, *Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, 1983.

Müller-Wiener W., *Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα*, (ελλην. έκδ.), 1995.

Ορλάνδος Α. Κ., *Τα Υλικά Δομής των Αρχαίων Ελλήνων και οι Τρόποι Εφαρμογής αυτών*, Αθήνα², 2004.

Τανούλας Τ., Μ. Ιωαννίδου, *Μελέτη Αποκαταστάσεως των Προπυλαίων*, 2002.

Travlos J., *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen*, 1971.

Wesenberg B., *Kapitelle und Basen. Beobachtungen zur Entstehung der griechischen Säulenformen*, 1971.

Willers D. *Hadrians Panhellenisches Programm*, 1990.

ΜΑΡΛΕΝ ΜΟΥΔΙΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Εθνικά Μουσεία και Μουσείων Πόλεων στην Ευρώπη. Μελετώντας τη διαμόρφωση διαφορετικών ιστοριών και αφηγήσεων.

Subject: European National and City Museums. Studying the making of diverse histories and narrations.

Περίληψη: Με αφορμή τα πορίσματα πρόσφατων ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων και άλλων μελετών για τις χρήσεις του παρελθόντος και τη δόμηση εθνικών και αστικών αφηγήσεων στα μουσεία της Ευρώπης, καθώς και τις πρακτικές διαφόρων μουσειακών οργανισμών, το σεμινάριο θα επιχειρήσει την επισκόπηση της ιστορίας και των ερμηνευτικών προσεγγίσεων όσο και την κατανόηση της σημασίας των Εθνικών Μουσείων και των Μουσείων πόλεων στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Οι φοιτητές, με τη βοήθεια της πλούσιας διεθνούς βιβλιογραφίας καθώς και πρωτογενούς έρευνας (ατομικής ή/και ομαδικής), θα κληθούν α) να σχολιάσουν επιλεγμένα κείμενα που αφορούν στο θέμα, και β) να εκπονήσουν εργασίες για διάφορα μουσεία από την Ελλάδα και την Ευρώπη, μελετώντας το παρελθόν, παρόν και μέλλον τους.

The EuNaMus project, <http://www.eunamus.eu>,

The MeLa project, <http://www.mela-project.eu>

Summary: Setting as point of departure the findings of recent European research projects and other studies on the uses of the past and the shaping of national and urban narratives in the European Museums as well as the practices of different museum organisations, the seminar will seek to achieve a number of key objectives: a) to review the history and the interpretative approaches of National and of City museums in Europe; b) to understand their role in contemporary multicultural societies.

Based on rich bibliographical sources and individual or group research, the students will be invited first to critically review selected texts on the subject and secondly to compose essays on the past, present and future of selected National and City museums in Greece and Europe.

The EuNaMus project, <http://www.eunamus.eu>,

The MeLa project, <http://www.mela-project.eu>

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

Boswell, D. & Evans, J., (επιμ.) 1999, *Representing the Nation: A Reader, Histories, heritage and museums*, London: Routledge

Damaskos, D. & Plantzos, D., (επιμ) 2008, *A Singular Antiquity. Archaeology and Hellenic Identity in twentieth-century Greece*, Athens: Mouseio Benaki 3rd Supplement

- En Bólw*, 2006, Αφιέρωμα του περιοδικού με θέμα Μουσεία Πόλεων τον 21ο αι. Σχεδιάζοντας το Μουσείο της πόλης του Βόλου, τεύχος 22.
- Gazi, A., 2011, "National museums in Greece: History, Ideology, Narratives», in Aronsson, P. & G. Elgenius (eds) *Building National Museums in Europe 1750-2010*. Conference proceedings from *EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28-30 April 2011*, EuNaMus Report No 1. Published by Linköping University Electronic
- Jones, J., Sandweiss, E., Mouliou, M., Orloff, C., (επιμ.) 2012, *Our Greatest Artefact : The City*, CAMOC-ICOM.
- Jones, I., Macdonald R. & McIntyre D. (επιμ.). 2008, *City Museums and City Development*, Plymouth: AltaMira Press
- Kavanagh, K. & Frostick, E., (επιμ.) 1998, *Making City Histories in Museums*, Leicester: Leicester University Press
- Knell, S., P. Aronsson, A. Amundsen (επιμ.) 2010, *National Museums New Studies from around the World*, London: Routledge
- MacDonald, S., (επιμ.) 2006, *A Companion to Museum Studies*, Blackwell Publishing, Oxford (μτφ. *Μουσεία και Μουσειακές Σπουδές*, Εκδόσεις ΠΙΟΠ, 2012)
- Mouliou, M., 2012, "In theory and in practice ... city matters ... in city museums", *MUSE*, September issue, 2012, 24-35 (on-line στη δ/ση http://issuu.com/lmccconnell/docs/muse_9_10_2012).
- Mouliou, M., 2008, "From urban blocks to city blogs - Defining attributes for the city museum of today", στο Jones, Macdonald, McIntyre 2008:155-179.
- Μπούνια, Α. & Γκαζή, Α. (επιμ.) 2012, *Εθνικά Μουσεία στη Νότια Ευρώπη. Ιστορία και Προοπτικές*, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο
- Museum International* (2006): Αφιέρωμα με τίτλο *Urban Life and Museums*, 58 (3), σσ. 4-111.
- Pearce, S., 1995, *On Collecting; An Investigation into Collecting in the European Tradition*, London: Routledge
- Peressut, L.B, Lanz, F., Postiglione, G., (επιμ.) 2013, *European Museums in the 21st Century: Setting the Framework*, Vol. 1, MeLa Project (on-line στη δ/ση http://www.mela-project.eu/upl/cms/attach/20131205/141436483_5752.pdf)

BYZANTINΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Ο Χρόνος και ο Εσχατολογικός χρόνος στο Βυζάντιο: διερεύνηση της εικονογραφικής αποτύπωσης των εννοιών. <i>B. Κέπετζη</i></p> <p>Time and eschatological time in Byzantium: exploring their visual rendering. <i>V. Kerpetzi</i></p>
<p>Οι ταφικές πρακτικές στο μεσαιωνικό Βυζάντιο και η επίδρασή τους στην αρχιτεκτονική και τις άλλες τέχνες. <i>Γ. Πάλλης</i></p> <p>Burial practices in medieval Byzantium and their influence on architecture and other arts. <i>G. Pallis</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Τέχνη και κοινωνία στο Βυζάντιο: Η τέχνη της Κωνσταντινούπολης και η τέχνη στις επαρχίες της αυτοκρατορίας κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο. Παραδείγματα μνημείων από την πόλη της Καστοριάς και από την Κύπρο. <i>Μ. Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου και Μ. Παναγιωτίδη</i></p> <p>Art and Society in Byzantium: The art of Constantinople and art in the provinces of the Empire during the Middle Byzantine period. Monuments from the city of Kastoria and from Cyprus. <i>M. Constantoudaki –Kitromilidou and M. Panayiotidi</i></p>
<p>Αστικός δομημένος χώρος και κινητά ευρήματα: μια προσπάθεια ερμηνευτικής προσέγγισης. <i>Πλ. Πετρίδης</i></p> <p>Urban built environment and finds: an attempt interpretive approach. <i>Pl. Petridis</i></p>

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΚΕΠΕΤΖΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ο Χρόνος και ο Εσχατολογικός χρόνος στο Βυζάντιο: διερεύνηση της εικονογραφικής αποτύπωσης των εννοιών.

Subject: Time and eschatological time in Byzantium: exploring their visual rendering.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση της έννοιας και της πρόσληψης του χρόνου και η αποτύπωσή της στο Βυζάντιο. Παράλληλα θα εξετασθούν οι αντιλήψεις των βυζαντινών σχετικά με την μετά θάνατο ζωή και η εικονογραφική τους απόδοση. Ο συσχετισμός των δύο αυτών θεμάτων, του ιστορικού χρόνου και του εσχατολογικού, θα μελετηθεί κατά περίοδο, με στόχο να αναζητηθεί η εικονογραφική τους συνάφεια στις αποτυπώσεις τους στη μνημειακή ζωγραφική και σε εικονογραφημένα χειρόγραφα. Προς αυτό το σκοπό θα εξετασθούν πρώτα οι επιβιώσεις και οι επιδράσεις σχετικών θεμάτων της Ύστερης Αρχαιότητας και η εικονογραφική τους προσαρμογή κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο. Στη διαμόρφωση των εικονογραφικών αυτών σχημάτων θα αξιολογηθεί επίσης και η συμβολή των κειμένων, τόσο των βιβλικών όσο και των λειτουργικών.

Summary: The seminar is aimed, first, at the notion of time and its visual rendering in Byzantium and, secondly, at the eschatological ideas of the Byzantines and their iconography. In order to grasp the mutual iconographic influences in monumental painting and illustrated manuscripts, the parallel examination of visual evidence will be taken into consideration throughout the byzantine art. Another issue is the survival of related iconographic subjects of Late Antiquity and their influence on compositions of the middle and late byzantine period. Finally the importance of various textual sources in the formation of all these eschatological compositions will be evaluated.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Αντωνόπουλος, Η., Το τίμημα της τέρψης: Βίος και αναβιώσεις του Καιρού στη βυζαντινή τέχνη, *ΔΧΑΕ Κ'*(1998-1999), 201-211.
- Brenk, B., Tradition und Neuerung in der christlichen Kunst des ersten Jahrtausends, Wien 1966.
- Christe, Y., La Vision de Matthieu, (Matth. XXIV-XXV): Origines et développement d'une image de la Seconde Parousie, Paris 1973.
- Grabar, A., L' iconographie de la Parousie, *Lex Orandi*, Paris 1966 [=L' Art de la fin de l' Antiquité et du Moyen Age, Paris 1968, v.I-III, v.I, no 46]
- Hellemo, G., Adventus Domini. Eschatological Thought in 4th-Century Apses and Catecheses, Köln 1989.
- Καϊμάκης, Δ., Η ιουδαϊκή αποκαλυπτική γραμματεία και η θεολογία της, Θεσσαλονίκη 2007.
- Kepetzi, V., Quelques remarques sur le motif de l' enroulement du ciel dans l' iconographie byzantine du Jugement Dernier, *ΔΧΑΕ Κ'*(1998-1999), 99-112.
- Magdalino, P., The Year 1000 in Byzantium, *Byzantium in the year 1000*, ed. by P. Magdalino, Leiden-Boston – Brill, 2003, 233-270.
- Millet, G., *La Dalmatique du Vatican*, Paris 1945.
- Ovadia, A., Symbolism in Jewish and Christian works of art in Late Antiquity, *ΔΧΑΕ Κ'*(1998-1999), 55-63.

Thierry, N., L'Apocalypse de Jean et l'iconographie byzantine, *L'Apocalypse de Jean. Traditions exégétiques et iconographiques, III-XIIIe siècles* (Actes du Colloque de la Fondation Hardt, 29 février-3 mars 1976), Genève 1979, 319-339.

Vasiliev, A., Medieval ideas of the end of the World, West and East, *Byzantion* 16, 462-499.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Οι ταφικές πρακτικές στο μεσαιωνικό Βυζάντιο και η επίδρασή τους στην αρχιτεκτονική και τις άλλες τέχνες.

Subject: Burial practices in medieval Byzantium and their influence on architecture and other arts.

Περίληψη: Η φροντίδα για τους νεκρούς στο μεσαιωνικό Βυζάντιο (7ος-15ος αι.) επηρέασε τόσο την εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, όσο και τις τέχνες της ζωγραφικής και της μαρμαρογλυπτικής. Η πραγματοποίηση ταφών μέσα στις πόλεις και ιδιαίτερα μέσα στους ναούς, επέδρασε στη χρήση του νάρθηκα ως χώρου ενταφιασμού νεκρών σε αρκοςόλια και θήκες, και αργότερα στην προσθήκη νεκρικών παρεκκλησίων. Το εικονογραφικό πρόγραμμα των χώρων αυτών διαμορφώθηκε ανάλογα, με παραστάσεις εσχατολογικής θεματολογίας. Οι ταφικές κατασκευές διακοσμήθηκαν με έργα γλυπτικής –πλάκες σαρκοφάγων και ανάγλυφα τόξα αρκοςολίων. Από την άλλη πλευρά, τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα εξακολούθησαν να ενταφιάζονται σε νεκροταφεία όπου διατηρήθηκαν εντονότερα πρακτικές της αρχαιότητας ως προς τη μορφή των τάφων και την κτέριση των νεκρών.

Το σεμινάριο θα εξετάσει τα παραπάνω ζητήματα, δίνοντας έμφαση στα νέα στοιχεία των ανασκαφών των τελευταίων χρόνων σε μεγάλα μεσοβυζαντινά και υστεροβυζαντινά νεκροταφεία.

Summary: The care for the deceased in medieval Byzantium (7th-15th c.) had an important influence on church architecture, monumental painting and sculpture as well. The introduction of *inta muros* burials in the cities and especially in the churches converted the narthex into a burial place with *arcosolia* and simple graves and later on added independent burial chapels to the main church building. Following this evolution, the iconographic program of the narthex included eschatological representations. The graves were decorated with works of sculpture –sarcophagus slabs and *arcosolium* arches. On the other hand, lower classes continued to be buried in cemeteries where ancient habits remained in practise, especially on the form of the tombs and the adornment of the dead.

The seminar will focus on these aspects, concentrating to the new data from recent excavations in middle and late Byzantine cemeteries.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

N. Εμμανουηλίδης, *Το δίκαιο της ταφής στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1989.

- E. Μαρκή, «Τα χριστιανικά κοιμητήρια στην Ελλάδα. Οργάνωση, τυπολογία, ταφική ζωγραφική, μαρτύρια, κοιμητηριακές βασιλικές», *ΔΧΑΕ* περ. Δ', τ. ΚΓ' (2002) 163-176.
- Θ. Παζαράς, *Ανάγλυφες σαρκοφάγοι και επιτάφιας πλάκες της μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου στην Ελλάδα*, Αθήνα 1988.
- Δ. Πάλλας, «Σαλαμινιακά», *ΑΕ* 1950-51, 163-181.
- Τ. Παπαμαστοράκης, «Επιτύμβιες παραστάσεις κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο», *ΔΧΑΕ* περ. Δ', τ. ΙΘ' (1996-97) 285-304.
- S. T. Brooks, *Commemoration of the Dead: Late Byzantine Tomb Decoration (Mid-Thirteenth to Mid-Fifteenth Centuries)*, Ph.D. Thesis, Ann Arbor 2002.
- O. Feld, "Mittelbyzantinische Sarkophage", *RQ* 65 (1970) 158-184.
- E. Ivison, *Mortuary Practises in Byzantium (c. 950-1453). An Archaeological Contribution*, Ph.D. Thesis, Birmingham 1993.
- N. Poulou-Papadimitriou – E. Tzavella – J. Ott, "Burial practises in Byzantine Greece: archaeological evidence and methodological problems for its interpretation", in M. Salamon – M. Woloszyn – A. Musin – P. Špehar (eds), *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and Historical Evidence*, v. I, Kraków – Leipsig – Rzeszów – Warszawa 2012, 377-428.
- E. Velkovska, "Funeral Rites according to the Byzantine Liturgical Sources", *DOP* 55 (2001) 21-51.
- U. Weissbrod, "Hier liegt der Knecht Gottes...". *Graber in byzantinischen Kirchen und ihr Dekor (11. bis 15. Jahrhundert)*, Mainzer Veröffentlichungen zur Byzantinistik, Wiesbaden 2003.

ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ-ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ & ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ
Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Τέχνη και κοινωνία στο Βυζάντιο: Η τέχνη της Κωνσταντινούπολης και η τέχνη στις επαρχίες της αυτοκρατορίας κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο. Παραδείγματα μνημείων από την πόλη της Καστοριάς και από την Κύπρο.

Subject: Art and Society in Byzantium: The art of Constantinople and art in the provinces of the Empire during the Middle Byzantine period. Monuments from the city of Kastoria and from Cyprus.

Περίληψη: Θα εξεταστούν μνημεία από δύο περιοχές της βυζαντινής επικράτειας που ακμάζουν κατά τη μέση βυζαντινή περίοδο, με στόχο την κατανόηση της κοινωνίας που τα παρήγαγε. Η Καστοριά ήταν πάντα μια σημαντική πόλη της αυτοκρατορίας, στα δυτικά της σύνορα, κοντά στην Εγνατία οδό, με αξιοσημείωτη πολιτισμική και οικονομική δραστηριότητα. Η Κύπρος επίσης, στα ανατολικά, διαχρονικό σταυροδρόμι πολιτισμών, απέκτησε μετά το 1071 ιδιαίτερη στρατηγική σημασία για την κεντρική εξουσία και γνώρισε ιδιαίτερη πολιτισμική και οικονομική άνθηση. Θα ανιχνευτούν οι μαρτυρίες των μνημείων των περιοχών αυτών με στόχο την κατανόηση, όσο είναι δυνατόν, της πολιτισμικής και πολιτικο-οικονομικής κατάστασης της κάθε περιοχής και της σχέσης που έχει καθεμιά με το κέντρο της αυτοκρατορίας.

Summary: Monuments from two regions of the Byzantine territories, flourishing during the Middle Byzantine period, will be examined, in an effort to understand

aspects of the society in which these were produced. Kastoria was always an important city of the Empire, at its western limits, near the Egnatia road, with notable cultural and economic activity. Cyprus as well, in the East, diachronic cross-roads of cultures, acquired special strategic significance for the central authority and gained a remarkable cultural and economical level. Evidence inherent in monuments of these regions will be studied in order to understand as far as possible the cultural and socio-economic climate of each region as well as the relationship of each one of them with the centre of the Empire.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Angold M. (ed.), *The Byzantine Aristocracy*, BAR, International Series 221, Oxford 1984.
- Βασιλάκη Μ. επιμ., *Το πορτραίτο του καλλιτέχνη στο Βυζάντιο*, Ηράκλειο 1997.
- Barral I Altet X. ed., *Artistes, artisans et production artistique au Moyen Age, I Les Hommes, II Commande et travail, III Fabrication et consommation de l'œuvre*, Paris 1986-1990.
- Belting H., *The Image and its Public in the Middle Ages*, New York 1990.
- L. Brubaker, *Inventing Byzantine Iconoclasm*, London 2012.
- Constantoudaki-Kitromilides M., "The Man of Sorrows from Byzantium to Venetian Crete", *New Perspectives on the Man of Sorrows*, eds. C. R. Puglisi and W. H. Barcham, W. Michigan University, Kalamazoo, 2013, 147-190.
- Cormack R., *Writing in Gold: Byzantine Society and its Icons*, London 1985.
- Cormack R. (ed.), *The Byzantine Eye*, London 1989.
- Cutler A., *Transfigurations. Studies in the Dynamics of Byzantine Iconography*, University Park, Pa. - London 1975.
- Δρακοπούλου Ευγ., *Η πόλη της Καστοριάς τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή (12ος-16ος αι.)*, Αθήνα 1997.
- Isar N., "The vision and its 'exceedingly blessed beholder' of desire and participation in the icon", *Res* 38 (Autumn 2000) 56-72.
- Kazhdan A. - Constable G., *People and Power in Byzantium: an Introduction to Modern Byzantine Studies*, Washington DC 1982.
- Kazhdan A. - Epstein Wharton A., *Change in Byzantine Culture in the Eleventh and Twelfth Centuries*, Berkeley-Los Angeles-London 1985.
- Kazhdan A.- Maguire H., "Byzantine hagiographical texts as sources on art", *DOP* 45 (1991) 1-22.
- Mouriki D., "Stylistic trends in monumental painting of Greece during the eleventh and twelfth century", *DOP* 34-35 (1980-81) 77-124.
- Oikonomides N., *Byzantium from the Ninth Century to the Fourth Crusade*, Aldershot 1992.
- Panayotidi M., "La peinture monumentale en Grèce de la fin de l'Iconoclasme jusqu'à l'avènement des Comnènes (843-1081)", *CahArch* 34 (1986) 75-108.
- Panayotidi M., "The wall-paintings in the Church of the Virgin Kosmosoteira at Ferrai (Vira) and stylistic trends in 12th century painting", *ByzF* XIV (1989) 459-484, pls CXXX-CLXXXIX.
- Πελεκανίδης Στ., *Καστορία, I. Βυζαντινά τοιχογραφία*, Θεσσαλονίκη 1953.
- Πελεκανίδης Στ. και Μ. Χατζηδάκης, *Καστορία*, Αθήνα 1984.
- Stylianou A. - Stylianou J. *The Painted Churches of Cyprus*, London 1988

Wharton A., *Art of Empire: Painting and Architecture of the Byzantine Periphery. A Comparative Study of Four Provinces*, University Park Pa. 1988.

Winfield D., "Middle and later Byzantine Wall Painting Methods. A comparative study" *DOP* 22 (1968) 61-139.

ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Αστικός δομημένος χώρος και κινητά ευρήματα: μια προσπάθεια ερμηνευτικής προσέγγισης.

Subject: Urban built environment and finds: an attempt interpretive approach.

Περίληψη: Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα διερευνηθούν οι σχέσεις αστικού δομημένου χώρου με το περιεχόμενό του (κινητά ευρήματα) και οι πιθανές ερμηνείες ή/και συμπεράσματα που προκύπτουν από τη μελέτη αυτή για την ιστορία των πόλεων κατά τη διάρκεια και, κυρίως, προς το τέλος της πρωτοβυζαντινής περιόδου.

Summary: During the seminar we will explore the relationship of the urban built environment and its contents (finds) and possible interpretations and / or conclusions drawn from this study about the history of the cities during and, particularly, towards the end of the Early-Byzantine period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Aupert P., «Objets de la vie quotidienne à Argos», *Etudes Argiennes, BCH Suppl.* VI (1980), 395-457.

Bauer F.A., *Stadt, Platz und Denkmal in der Spätantike*, Mainz am Rhein 1996.

Christie N. – Loseby S.T., *Towns in transition. Urban evolution in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, Aldershot 1996.

Durliat J., *De la ville antique à la ville byzantine. Le problème des subsistances*, Rome 1990.

Hayes J.W., «Pottery: Stratified Groups and Chronology» στο Humphrey J.H. (εκδ.), *Excavations at Carthage 1975 conducted by the University of Michigan*, vol. I, Ann Arbor 1976, 47-123.

Kastrén P. (εκδ.), *Post-Herulian Athens, Aspects of Life and Culture in Athens A.D. 267-529, Papers and Monographs of the Finnish Institute at Athens*, Athens 1994.

Lavan L. (εκδ.), *Recent Research in Late-Antique Urbanism, JRA Suppl.* 42, 2001.

Lavan L. et alii (εκδ.), *Housing in Late Antiquity: from Palaces to Shops*, Leiden 2007.

Πετρίδης Π., «Παρατηρήσεις στις πόλεις και τις αστικές οικίες της Ύστερης Αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο», *ΔΧΑΕ ΚΘ'* (2008), 247-258.

Pétridis P., *La céramique protobyzantine de Delphes : une production et son contexte, Fouilles de Delphes V, Monuments Figurés 4*, Paris, Athènes 2010.

Πετρίδης Π., *Πρωτοβυζαντινή κεραμική του ελλαδικού χώρου*, Αθήνα 2013.

Saradi H.G., *The Byzantine City in the Sixth Century. Literary Images and Historical Reality*, Athens 2006.

- Sodini J.-P., «L'Habitat urbain en Grèce à la veille des invasions», *Villes et peuplements dans l'Illyricum protobyzantin*, Rome 1984, 341-396.
- Sodini J.-P., «Habitat de l'Antiquité Tardive (2)», *Topoi* 7 (1997), 435-577.
- Yangaki A. G., *La céramique des IVe – VIIIe siècles ap. J.-C. d'Eleutherna*, Athènes 2005.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Έλληνες Ζωγράφοι-Χαράκτες, 19ος αι. <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>Greek Painters-Printers, 19th c. <i>D. Pavlopoulos</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Έλληνες Ζωγράφοι-Χαράκτες, 20ός αι. <i>Δ. Παυλόπουλος</i></p> <p>Greek Painters-Printers, 20th c. <i>D. Pavlopoulos</i></p>
<p>Κλασικιστικές τάσεις κατά τον 17^ο αιώνα: Η ζωγραφική του Nicolas Poussin και η συμβολή της στη διαμόρφωση της θεωρίας της ζωγραφικής στη Γαλλία. <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i></p> <p>Classicist tendencies in 17th century: Nicolas Poussin's painting and its impact on the formation of the theory of painting in France. <i>E. Mavromichali</i></p>

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Έλληνες Ζωγράφοι-Χαράκτες, 19ος αι.

Subject: Greek Painters-Printers, 19th c.

Περίληψη: Το σεμινάριο Έλληνες ζωγράφους που ασχολήθηκαν και με τη χαρακτηριστική στις τεχνικές/μεθόδους της ξυλογραφίας σε όρθιο ξύλο, της γραμμικής χαλκογραφίας και της χαλυβογραφίας, της γραμμικής οξυγραφίας και της λιθογραφίας κατά τον 19ο αιώνα.

Summary: The seminar is examining Greek painters-printers in the methods/techniques of wood engraving, copper and steel engraving, etching and lithography during the 19th century.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

Alpha Bank, *Η Συλλογή της Alpha Bank. Ζωγραφική - Χαρακτική - Γλυπτική*, Αθήνα, 2005.

Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών. Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαράκτες, 16ος-20ός αιώνας, επιστημονική επιμέλεια Ε. Δ. Ματθιόπουλος, 4τ., Αθήνα, 1997-2000.

Μπόλης, Γ. - Παυλόπουλος, Δ., *Ελληνική Χαρακτική, 1843-1915. Ιστορία - Λεξικό Χαρακτών*, Αθήνα, 2012.

Παυλόπουλος, Δ., «Ζωγράφοι - χαράκτες. Αρκετοί έχουν ασχοληθεί με τη χαρακτηριστική ως προέκταση ή συμπλήρωμα στο υπόλοιπο έργο τους», *Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, επιμέλεια Π. Κουνενάκη - Κ. Λιόντης, 12 Μαρτίου 1995.

Παυλόπουλος, Δ., *Χαρακτική - Γραφικές Τέχνες. Ιστορία - Τεχνικές - Μέθοδοι - Γλωσσάρια Όρων*, Αθήνα, 2011 (όπου και σχετική βιβλιογραφία).

Παυλόπουλος, Δ., *Πινακοθήκη Χαρακτικής Δήμου Ζίτσας*, Αθήνα, 2013.

Συλλογή Γιάννη Παπακωνσταντίνου. Δύο Αιώνες Νεοελληνικής Χαρακτικής (19ος & 20ός αιώνας), κείμενα Ν. Γρηγοράκης, Αθήνα, 2004.

Χρήστου, Χ., *Νεοελληνική Χαρακτική*, Αθήνα, 1989.

Χρήστου, Χ., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Χαρακτική*, επιμέλεια-βιογραφικά σημειώματα Δ. Παυλόπουλος, Αθήνα, 1994.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Έλληνες Ζωγράφοι-Χαράκτες, 20ός αι.

Subject: Greek Painters-Printers, 20th c.

Περίληψη: Το σεμινάριο Έλληνες ζωγράφους που ασχολήθηκαν και με τη χαρακτηριστική στις τεχνικές/μεθόδους της ξυλογραφίας σε πλάγιο ξύλο, της λινολαιογραφίας, της γραμμικής χαλκογραφίας και της γραμμικής οξυγραφίας, της ξεστής χαλκογραφίας, της τονικής οξυγραφίας, της λιθογραφίας και της μεταξοτυπίας κατά τον 20ό αιώνα.

Summary: The seminar is examining Greek painters-printers in the methods/techniques of woodcut, linoleum, copper engraving and etching, mezzotint, aquatint, lithography and screenprint during the 20th century.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Alpha Bank, *Η Συλλογή της Alpha Bank. Ζωγραφική - Χαρακτική - Γλυπτική*, Αθήνα, 2005.
- Αρφαράς, Μ., *Χαρακτική και έντυπη τέχνη*, Αθήνα, 2009.
- Βαρλάμος, Γ. Δ., *Χαρακτική. Σημειώσεις από το Εργαστήριο - Τεχνική της Χαρακτικής - Αρχή της Τυπογραφίας - Έργα Χαρακτικής*, Αθήνα, 2010.
- Βουλγαρίδη, Τ., *Λιθογραφία, η ζωή μου*, Αθήνα, 2001.
- Γρηγοράκης, Ν., *Τετράδια Ελληνικής Χαρακτικής*, Αθήνα, 1980-82.
- Γρηγοράκης, Ν., *Έλληνες χαράκτες «εχάραξαν» τη Νέα Εστία*, Αθήνα, 1987.
- Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών. Ζωγράφοι - Γλύπτες - Χαράκτες, 16ος-20ός αιώνας*, επιστημονική επιμέλεια Ε. Δ. Ματθιόπουλος, 4τ., Αθήνα, 1997-2000.
- Παυλόπουλος, Δ., «Ζωγράφοι - χαράκτες. Αρκετοί έχουν ασχοληθεί με τη χαρακτική ως προέκταση ή συμπλήρωμα στο υπόλοιπο έργο τους», *Η Καθημερινή (Επτά Ημέρες)*, επιμέλεια Π. Κουνενάκη - Κ. Λιόντης, 12 Μαρτίου 1995.
- Παυλόπουλος, Δ., *Χαρακτική - Γραφικές Τέχνες. Ιστορία - Τεχνικές - Μέθοδοι - Γλωσσάρια Όρων*, Αθήνα, 2011 (όπου και σχετική βιβλιογραφία).
- Παυλόπουλος, Δ., *Πινακοθήκη Χαρακτικής Δήμου Ζίτσας*, Αθήνα, 2013.
- Πολιτισμικός Οργανισμός - Πινακοθήκη Δήμου Αθηναίων, *Κέντρο Χαρακτικής Αθηνών Pandolfini - Siaterli, Η ιστορία ενός εργαστηρίου*, Αθήνα, 2008.
- Συλλογή Γιάννη Παπακωνσταντίνου. Δύο Αιώνες Νεοελληνικής Χαρακτικής (19ος & 20ός αιώνας)*, κείμενα Ν. Γρηγοράκης, Αθήνα, 2004.
- Χρήστου, Χ., *Νεοελληνική Χαρακτική*, Αθήνα, 1989.
- Χρήστου, Χ., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Χαρακτική*, επιμέλεια-βιογραφικά σημειώματα Δ. Παυλόπουλος, Αθήνα, 1994.
- <http://www.haraktiki.gr> (Εργαστήριο Χαρακτικής Ηλία Ν. Κουβέλη).

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Κλασικιστικές τάσεις κατά τον 17^ο αιώνα: Η ζωγραφική του Nicolas Poussin και η συμβολή της στη διαμόρφωση της θεωρίας της ζωγραφικής στη Γαλλία.

Subject: Classicist tendencies in 17th century: Nicolas Poussin's painting and its impact on the formation of the theory of painting in France.

Περίληψη: Θα εξετασθούν οι θεωρητικές καταβολές των κλασικιστικών τάσεων στην Ιταλία όπου διαμόρφωσε το προσωπικό του ύφος του peintre-philosophe ο Nicolas Poussin. Θα αναλυθούν επίσης οι ιδέες του περί ζωγραφικής με βάση τις οποίες διαμορφώθηκε η θεωρία της Γαλλικής Ακαδημίας Ζωγραφικής κατά το δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα.

Summary: This seminar will examine the theoretical background of classicist tendencies in Italy where Nicolas Poussin developed his personal style as a peintre-philosophe. It will also analyse his ideas on painting on the basis of which the theory of the French Academy of Painting was formed during the second half of 17th century.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Batschmann Oskar, *Nicolas Poussin. Dialectics of Painting*, Reaktion Books, London 1990.
- Blunt Anthony, *Artistic Theory in Italy 1450-1660*, Oxford Univ. Press, Oxford 1978.
- Bray R., *La formation de la Doctrine classique en France*, Paris 1927.
- Croper Elizabeth and Charles Dempsey, *Nicolas Poussin. Friendship and the love of painting*, Princeton Univ. Press, N. Jersey 1996.
- Montagu Jennifer, *The Expression of the Passions*, Yale Univ. Press, N. Haven and London, 1994.
- Olson Todd P., *Poussin and France. Painting, Humanism and the Politics of Style*, Yale Univ. Press, N. Haven and London 2002.
- Panofsky Erwin, *Idea. A concept in Art Theory*, Icon Ed., N. York 1968.
- Puttfarken Thomas, *Roger de Piles' Theory of Art*, Yale Univ. Press, N. Haven and London 1985.
- The Discovery of Pictorial Composition. Theories of Visual Order in Painting 1400-1800*, Yale Univ. Press, N. Haven and London 2000.
- Scott Katie and Warwick Genevieve (eds), *Commemorating Poussin. Reception and Interpretation of the Artist*, Cambridge Univ. Press, Cambridge 1999.
- Wrigley Richard, *The Origins of French Art Criticism*, Oxford 1993.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Ευεργεσία και ανταπόδοση στις ελληνικές πόλεις κατά τους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. <i>Σ. Ανεζίρη</i></p> <p>Benefaction and reciprocal giving in the Greek poleis of the Hellenistic and Roman period. <i>S. Aneziri</i></p>
<p>Ποια γνώμη είχαν οι άλλοι Έλληνες για τη ναυτική ηγεμονία των Αθηναίων και γιατί. <i>Α. Ραμού-Χασιάδη</i></p> <p>How and why other Greeks confront the naval power of Athens. <i>A. Ramou-Hapsiadi</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Το φαινόμενο των συμπολιτειών στον αρχαίο ελληνικό κόσμο. <i>Κ. Μπουραζέλης</i></p> <p><i>'Sympoliteiai' in the ancient Greek world.</i> <i>K. Burselis</i></p>
<p>Μονομαχία, θηριομαχία και κυνηγέσια στις ανατολικές επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. <i>Σ. Ψωμά</i></p> <p>Gladiators and Games in the Eastern Provinces of the Roman Empire. <i>S. Psoma</i></p>
<p>Οι γυναίκες κατά την αρχαϊκή και κλασική περίοδο. <i>Π. Βαλαβάνης-Ε. Κεφαλίδου</i></p> <p>Greek women in the archaic and classical periods. <i>P. Valavanis and E. Kefalidou</i></p>

ΣΟΦΙΑ ANEZIRH

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ευεργεσία και ανταπόδοση στις ελληνικές πόλεις κατά στους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους.

Subject: Benefaction and reciprocal giving in the Greek poleis of the Hellenistic and Roman period.

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου αποτελούν οι σύνθετες σχέσεις «δοῦναι καὶ λαβεῖν», ὅπως διαμορφώνονται στον κόσμο των ελληνικών πόλεων και βιώνονται από τους πολίτες και τους κατοίκους τους μετά την κλασική εποχή. Ευεργεσία και ανταπόδοση καθορίζουν τις συναλλαγές των ελληνικών πόλεων με τους ελληνιστικούς μονάρχες και στην συνέχεια τους Ρωμαίους ηγεμόνες, ενώ αποτελούν επίσης ένα σημαντικό κομμάτι του δημόσιο βίου στο εσωτερικό των πόλεων. Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα ερευνηθούν η κοινωνική και οικονομική σημασία της ευεργεσίας, ο πολιτικός αντίκτυπός της στην εσωτερική δομή των πόλεων και στις εξωτερικές τους σχέσεις, η πολύμορφη νομική και θεσμική διάσταση του θέματος, οι ενδιαφέρουσες μεταβολές που εντοπίζονται στη χρονική εξέλιξη του φαινομένου.

Summary: This seminar deals with the complex bilateral relations of “reciprocity” in the Greek cities. Benefaction and reciprocal giving determine the dealings between Greek cities and Hellenistic and Roman rulers. At the same time, it is a significant feature in public life *within* the cities. Our main questions will concern the social and economic implications of benefaction as well as its impact on the structure of the cities and their external relations. We will also consider the legal and institutional aspects as well as the historical evolution of the phenomenon.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

- Bremen, R. van, *The limits of participation : women and civic life in the Greek East in the Hellenistic and Roman periods*, Amsterdam 1996.
- Bringmann, Kl., "The King as Benefactor: Some Remarks on Ideal Kingship in the Age of Hellenism", στο A. Bulloch - E.S. Gruen - A.A. Long - A. Stewart (επιμ.), *Images and Ideologies: Self-Definition in the Hellenistic World*, Berkeley-Los Angeles-London 1993, 7-24.
- Bringmann, Kl. - von Steuben, H., *Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer*, Berlin 1995.
- Curty, O. (επιμ.), *L'huile et l'argent: gymnasiarchie et évergétisme dans la Grèce hellénistique*, Fribourg 2009.
- Gauthier, Ph., *Les cites grecques et leurs bienfaiteurs*. BCH Suppl. 12, Paris 1985.
- Kotsidu, Ch., *Τιμὴ καὶ δόξα: Ehrungen für hellenistische Herrscher im griechischen Mutterland und in Kleinasien unter besonderer Berücksichtigung der archäologischen Denkmäler*, Berlin 2000.
- Longfellow, Br., *Roman imperialism and civic patronage : form, meaning, and ideology in monumental fountain complexes*, Cambridge-New York 2011.
- Quass, Fr., *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens*, Stuttgart 1993.

- Rizakis, A. - Camia, Fr. (επιμ.), *Pathways to Power. Civic Elites in the Eastern Part of the Roman Empire. Proceedings of the international workshop held at Athens, Scuola archeologica italiana di Atene, 19 december 2005*, Athens 2008.
- Veyne, P., *Le pain et le cirque: sociologie historique d'un pluralisme politique*, Paris 1976 [*Ο Ελληνικός ευεργετισμός: ο άρτος και το θέαμα. Ιστορική κοινωνιολογία ενός πολιτικού πλουραλισμού*, μτφρ. Ν. Τσαγκάς, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1993].
- Χανιώτης, Α., “Ευεργετισμός στις αρχαίες ελληνικές πόλεις”, στο Ν. Τσιρώνη (επιμ.), *Τιμή και Τίμημα. Χορηγία, φιλανθρωπία, εθελοντισμός. Η ευθύνη του πολίτη απέναντι στην κοινωνία*, Αθήνα 2009.
- Zuiderhoek, A., *The Politics of Munificence in the Roman Empire*, Cambridge-New York 2009.

ANNA ΡΑΜΟΥ-ΧΑΨΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ποια γνώμη είχαν οι άλλοι Έλληνες για τη ναυτική ηγεμονία των Αθηναίων και γιατί.

Subject: How and why other Greeks confront the naval power of Athens.

Περίληψη: Με βάση τις πηγές, κυρίως τον Θουκυδίδη, θα εξετασθούν ποια γνώμη είχαν οι άλλοι Έλληνες για τη ναυτική δύναμη των Αθηναίων από την ίδρυση της Δηλιακής Συμμαχίας έως τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου, εάν τη θεωρούσαν κατώτερη από την οπλική δύναμη της Σπάρτης και εάν στη διαμόρφωση αυτής της γνώμης επέδρασαν πολιτικοί ή άλλοι παράγοντες.

Summary: We will examine ancient texts, mainly Thucydides, in order to find out how and why other Greeks confront the naval power of the Athenians from the formation of the Delian League to the end of the Peloponnesian War and whether fear or other factors influenced their behavior.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selective Bibliography

- Hansen, M.H. – Nielsen, Th.H., *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford 2004.
- Hanson, V.D., *Hoplites: The Classical Greek battle Experience*, London 1991.
- Hornblower, S., *Thucydides*, London 1987.
- Hornblower, S., *A Commentary on Thucydides*, Oxford, v.I 1992, v.II 1996, v.III 2008.
- Kagan, D., *The Archidamian War*, Ithaca, N.Y. and London 1974.
- Ligon, R.P., “Samos in the Delian League”, *Historia* XXI, 1972, 145-158.
- Lewis, D.M., *Sparta and Persia*, Leiden 1977.
- Meiggs, R., *The Athenian Empire*, Oxford 1972.
- Quinn, T.J., *Athens and Samos, Lesbos and Chios: 478-404 B.C.*, Manchester University Press 1981.
- Ραμού-Χαψιάδη, Α., *Αρχίδαμος ο Ζευξιδάμου και η εξωτερική πολιτική της Σπάρτης επί της βασιλείας του*, Αθήνα 1978.

- Ραμού-Χαφιιάδη, Ά., “Λακεδαιμόνιοι Ελευθερωτές”, στο Paul Cartledge, Νίκος Μπυργάλιας, Κώστας Μπουραζέλης,(επιμ.) *Η Συμβολή της Αρχαίας Σπάρτης στη Διεθνή σκέψη και Πρακτική*, Αθήνα 2007.
- Rhodes, P.J., *The Athenian Empire*, Oxford 1985.
- Ste. Croix, G.E.M.de, *The Origins of the Peloponnesian War*, London 1972.
- Westlake, H.D., “The Commons at Mytilene”, *Historia* XXV, 1976, 429-440.
- Will, E., “Notes sur les régimes politiques de Samos au Ve s” , *REA* 71, 1969, 306-319.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Το φαινόμενο των συμπολιτειών στον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Subject: ‘Sympoliteiai’ in the ancient Greek world.

Περίληψη: Θέμα του σεμιναριακού μαθήματος θα είναι η εις βάθος εξέταση των παραδειγμάτων συμπολιτειακών κρατών (κυρίως Βοιωτών, Αιτωλών, Αχαιών αλλά και άλλων συναφών παραδειγμάτων) στην ελληνική αρχαιότητα. Η σύσταση, η οργάνωση και ο γενικότερος ιστορικός ρόλος των αρχαίων ελληνικών συμπολιτειών ως πειράματος (εν μέρει τουλάχιστον επιτυχούς) υπέρβασης της πόλεως ως χαρακτηριστικού πολιτικού θεσμού του αρχαίου ελληνικού κόσμου παρουσιάζουν και καθαυτό γνήσιο ιστορικό ενδιαφέρον, ακόμη περισσότερο δε σε σχέση και ως προσλαμβάνουσες παραστάσεις για τη σημερινή ελληνική και διεθνή πραγματικότητα.

Μετά τα πρώτα εισαγωγικά μαθήματα ως προς την έννοια και τα βασικά πολιτειακά χαρακτηριστικά και την ορολογία των αρχαίων ελληνικών ομοσπονδιακού τύπου ενώσεων θα γίνει ανάθεση παρουσίασης επί μέρους περιπτώσεων αρχαίων ελληνικών συμπολιτειών βάσει συγκεκριμένων φιλολογικών και επιγραφικών κυρίως πηγών, και αντίστοιχων (τελικών) γραπτών εργασιών. Η επί μέρους θεματική θα συνεξαρτηθεί από τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα όσων θα συμμετάσχουν.

Summary: The seminar will deal systematically with examples of *sympoliteiai* (federal states), mainly those of the Boeotians, the Aetolians and the Achaeans but also further such political organizations, in Greek antiquity. After few introductory lessons the presentation of partial subjects will be assigned to the participants, according to their special interests.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/ Selective Bibliography

- Beck, H., *Polis und Koinon. Untersuchungen zur Geschichte und Struktur der griechischen Bundesstaaten im 4. Jahrhundert v. Chr.*, Stuttgart 1997.
- Buraselis, K./ K. Zoumboulakis (eds.), *The Idea of European Community in History, II: Aspects of Connecting poleis and ethne in Ancient Greece*, Athens 2003.
- Corsten, T., *Vom Stamm zum Bund. Gründung und territoriale Organisation griechischer Bundesstaaten*, München 1999.
- Δουκέλλης, Π. κ.ά., *Ομοσπονδίες στον αρχαίο κόσμο. Ιδέες και πράξη*, Αθήνα 2004.

- Funke, P. – Haake, M. (eds.), *Greek Federal States and Their Sanctuaries. Identity and Integration*, Stuttgart 2013.
- Giovannini, Ad., *Untersuchungen über die Natur und die Anfänge der bundesstaatlichen Sympolitie in Griechenland*, Göttingen 1971.
- Kühr, An., *Als Kadmos nach Boiotien kam. Polis und Ethnos im Spiegel thebanischer Gründungssagen*, Stuttgart 2006 (Hermes-Einzelschriften, 98).
- Larsen, J.A.O., *Greek Federal States. Their Institutions and History*, Oxford 1968.
- Lefèvre, F., *L'Amphictionie pyléo-delphique: histoire et institutions*, Paris 1998.
- Psoma, S., *Olynthe et les Chalcidiens de Thrace. Études de numismatique et d'histoire*, Stuttgart 2001.
- Sánchez, P., *L'Amphictionie des Pyles et de Delphes: recherches sur son rôle historique, des origines au IIe siècle de notre ère*, Stuttgart 2001.
- Scholten, J. B., *The Politics of Plunder. Aitolians and their Koinon in the Early Hellenistic Era, 279-217 B.C.*, Berkeley 2000.
- Scherberich, K., *Koinè symmachía. Untersuchungen zum Hellenenbund Antigonos' III. Dason und Philipps V. (224–197 v.Chr.)*, Stuttgart 2009.
- Tausend, K., *Amphiktyonie und Symmachie. Formen zwischenstaatlicher Beziehungen im archaischen Griechenland*, Stuttgart 1992.
- Walbank, F.B., 'Were there Greek federal states?', *SCI* 3 (1976/7), 27-51= id., *Selected Papers*, Cambridge 1985, 20-37.

ΣΕΛΗΝΗ ΨΩΜΑ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Μονομαχίαι, θηριομαχίαι και κυνηγέσια στις ανατολικές επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Subject: Gladiators and Games in the Eastern Provinces of the Roman Empire.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στην διεξαγωγή μονομαχιών, θηριομαχιών και κυνηγεσιών στις ανατολικές επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Θα συγκεντρωθούν και θα μελετηθούν κείμενα επιγραφών, αναθηματικών και επιταφίων καθώς και κατάλογοι νικητών στους παραπάνω αγώνες και τιμητικά ψηφίσματα για τους διοργανωτές. Η κοινωνική θέση των μονομάχων αλλά και των *φιλότημων*, η θέση των αγώνων στο πλαίσιο της λατρείας των Σεβαστών και η μετασκευή θεάτρων σε χώρους κατάλληλους για να φιλοξενήσουν τους αγώνες θα συνεξετασθούν.

Summary: The seminar will focus on gladiatorial games, fights of gladiators with wild animals, as well as animal fighting in the Eastern Provinces of the Roman Empire. Funeral inscriptions, dedications of statues, lists of winners and honorary decrees for those that organized the games will be studied. We will also discuss the social status of the gladiators and the *philotimoi*, the place the games occupied in the wider frame of the Imperial cult, and the changes in theatres to host the games.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.
Inscriptiones Graecae.

- Crampa, J., *Labraunda. Swedish Excavations and Researches*. Vol. III, *The Greek Inscriptions*. SkrAth 4°. Lund 1969.
- Fränkel, M., *Die Inschriften von Pergamon*. 2 vols. Berlin 1890-1895.
- Hiller von Gaertringen, F. F., *Inschriften von Priene*. Berlin 1906.
- Kern, O., *Die Inschriften von Magnesia am Maeander*. Berlin 1900.
- Latyshev, V. *Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae*. Vols I, II, IV, S. Petersburg 1885-1901, I² S. Petersburg 1916.
- Loukopoulou, L. D., M.-G. Parissaki, S. Psoma, and A. Zournatzi. 2005. *Ἐπιγραφές τῆς Θράκης τοῦ Αἰγαίου μεταξύ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Ἐβρου (Νομοὶ Ξάνθης, Ροδόπης καὶ Ἐβρου)*, Αθήνα 2005.
- Mihailov, G. *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, vol. I-V, Sofia 1956-1997.
- Robert, L., *Les gladiateurs dans l'Orient grec*, Paris 1940.
- Sayar, M. H., *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung: Geschichte Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. *Denkschriften Wien* 269. Wien 1998.

ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ & ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

Εαρινό Εξάμηνο

Θέμα: Οι γυναίκες κατά την αρχαϊκή και κλασική περίοδο.

Subject: Greek women in the archaic and classical periods.

Περίληψη: Από την ομηρική κοινωνία έως το τέλος της κλασικής εποχής, η θέση της γυναίκας εξελίσσεται σύμφωνα με τις πολιτικές, κυρίως, μεταβολές της ελληνικής κοινωνίας και ποικίλει ανάλογα με την εποχή, τον τόπο και την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκει. Θεότητα, βασίλισσα, αριστοκράτισσα, μητέρα, σύζυγος, κόρη, εργαζόμενη, οικονομικά ισχυρή ή αδύναμη, ποιήτρια, ιέρεια, παλλακίδα, εταίρα ή πόρνη, αποτελούν ορισμένες όψεις των πολύπλευρων ρόλων που διαδραματίζει στην κοινωνία. Στόχος του σεμιναρίου είναι μέσα από τη συνομιλία των φιλολογικών πηγών και των αρχαιολογικών μαρτυριών, ιδιαιτέρως της εικονογραφίας, να αναδειχθεί ο πολυεπίπεδος ρόλος της γυναίκας σε κοινωνικό, οικογενειακό, οικονομικό, κτλ. επίπεδο στον αρχαίο ελληνικό κόσμο γενικά, και ιδιαιτέρως σ' αυτόν της αρχαϊκής και κλασικής περιόδου.

Summary: The position of Greek women from Homeric society to the end of the classical period develops according to political changes in society. It varies depending on date, location and social class. Women could function as goddesses, queens, members of the elite, mothers, wives, daughters, working women, rich or poor, poetesses, priestesses, concubines, mistresses or whores. The aim of this seminar is to combine literary sources and visual culture, mainly iconographic sources, in order to examine the various aspects of the roles Greek women could play at a social, family and financial level in the societies of the archaic and classical periods.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία /Selective Bibliography

- Arrigoni, G. (επιμ.), *Οι γυναίκες στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Μ. Ανδρόνικου, Ε. Δουλάμη, Α. Κεφαλά), Θεσσαλονίκη 2007 [έκδοση Roma-Bari 1985].
- Bernard, N., *Femmes et société dans la Grèce classique*, Paris 2003.

- Cameron, A., Kuhrt, A. (επιμ.), *Images of Women in Antiquity* (London 1983).
- Cantarella, E., *Οι γυναίκες της αρχαίας Ελλάδας* (ελλην. μτφ. Π. Δημάκη), Αθήνα 1998 [έκδοση Roma 1985²].
- Connelly, J.B., [*Portrait of a priestess: women and ritual in Ancient Greece*](#), New York 2007.
- Devereux, G., *Femme et mythe*, Paris 1982.
- Fantham, E., κ.ά. *Οι γυναίκες στον αρχαίο κόσμο* (ελλην. μτφ. Κ. Μπούρας), Αθήνα 2004 [έκδοση Oxford University Press 1994].
- Llewellyn-Jones, L. (επιμ.), *Women's Dress in the Ancient Greek World*, London 2002.
- Mossé, Cl., *Η γυναίκα στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Α. Στεφανής), Αθήνα 1991 [έκδοση Paris 1983].
- Pomeroy, S., (επιμ.), *Women 's History and Ancient History* (Chapel Hill 1991).
- Pomeroy, S., *Οι γυναίκες της Σπάρτης* (ελλην. μτφ. Μ. Μπλέτας), Αθήνα 2011 [έκδοση Oxford University Press 2002].
- Pomeroy, S., *Θεές, Πόρνες, Σύζυγοι και Δούλες* (ελλην. μτφ. Μ. Μπλέτας), Αθήνα 2008 [έκδοση New York 1975].
- Reinsberg, C., *Γάμος, εταίρες και παιδευραστία στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Δ. Γεωργοβασίλης, Μ. Pereimter), Αθήνα 1993 [έκδοση München 1989].
- Sebillotte Cuchet, V., Ernoult, N. (επιμ.), *Προβλήματα του φύλου στην αρχαία Ελλάδα* (ελλην. μτφ. Μ. Ανδρόνικου, Α. Κεφαλά), Θεσσαλονίκη 2009 [έκδοση Paris 2007].

BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

<p style="text-align: center;">ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</p>
<p>Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία. <i>Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη</i></p> <p>Byzantine documents of the late period: from form to essence. <i>Tr. Maniati-Kokkini</i></p>
<p>Η πειρατεία στην ανατολική Μεσόγειο τον 13^ο και 14^ο αιώνα και οι επιπτώσεις της στον βυζαντινό κόσμο. <i>Σ. Μεργιαλή-Σαχά</i></p> <p>Piracy in eastern Mediterranean during the 13th and 14th century and its effects on the Byzantine world. <i>S. Mergiali-Sahas</i></p>
<p style="text-align: center;">ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ</p>
<p style="text-align: center;">Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» (έναρξη τον Ιανουάριο)</p> <p>Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας σε συνεργασία με Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών / Τομέας Βυζαντινών Ερευνών/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών</p> <p>Από τον Αναστάσιο Α΄ στον Μαυρίκιο: Συνέχεια της παράδοσης και ανανέωση κατά τον 6ο αιώνα. <i>Α. Κόλια-Δερμιτζάκη και Σ. Καλοπίση-Βέρτη (σε συνεργασία με τον Στ. Λαμπάκη)</i></p> <p style="text-align: center;">Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides» (starts in January)</p> <p>University of Athens – Department of History & Archaeology in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation</p> <p>From Anastasios I to Maurikios: Continuation in tradition and renovation in the 6th century. <i>A. Kolia-Dermitzaki and S. Kalopissi-Verti (in collaboration with St. Lampakis)</i></p>
<p>7^{ος}-9^{ος} αιώνες: εποχή ανασυγκρότησης και αναμόρφωσης. <i>Ε. Χρήστου</i></p> <p>7th-9th centuries: an era of reconstruction and reform. <i>I. Christou</i></p>

Ο ρόλος των γυναικών στην πορεία του θεσμού της αντιβασιλείας στο Βυζάντιο.
Κ. Νικολάου

The role of women in the evolution of the institution of regency in Byzantium.
K. Nikolaou

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία.

Subject: Byzantine documents of the late period: from form to essence.

Περίληψη: Αποτελώντας την πλέον άμεση από τις πηγές για τη βυζαντινή πραγματικότητα 11ου-15ου αι., τα κείμενα των εγγράφων διασώζουν στοιχεία για την ταυτότητα, για την οικογενειακή, κοινωνική και οικονομική κατάσταση συγκεκριμένων Βυζαντινών όλων των τάξεων, καθώς και για τη σχέση τους με το Κράτος, την Εκκλησία ή τους συγγενείς και τους συντοπίτες τους. Παραλλήλως, προβάλλουν ανάγλυφη εικόνα της δημογραφικής σύνθεσης μιας περιοχής και προδίδουν την ισχύ ή την αδυναμία της κεντρικής εξουσίας, στο πλαίσιο των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων και της κοινωνικής, δημοσιονομικής αλλά και εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας.

Τα στάδια προσεγγίσεως περιλαμβάνουν τα εισαγωγικά στοιχεία μορφής (Α.1-3) και, κυρίως, την ερμηνεία-σχολιασμό αντιπροσωπευτικών κειμένων (Β.1-2):

Α.1. Το έγγραφο ως ιστορική πηγή. Τύποι κρατικών και κατηγορίες ιδιωτικών εγγράφων. Διπλωματική έκδοση - αρχεία και εκδόσεις. 2. Μορφή και ορολογία κρατικών εγγράφων. Το κείμενο: επανάληψη και πρωτοτυπία. Χρονολόγηση και υπογραφή - αυτοκράτορας και υπαλληλία. Το βυζαντινό κρατικό έγγραφο ως πρότυπο για τα έγγραφα των Σέρβων ηγεμόνων. 3. Μορφή και γλωσσικά στοιχεία των ιδιωτικών εγγράφων. Η εγγραμματοσύνη λαϊκών, μοναχών και νοταρίων.

Β.1. Το περιεχόμενο συγκεκριμένων εγγράφων (τα πρόσωπα και οι υποθέσεις) σε σχέση με την ιστορική συγκυρία. 2. Κοινωνικά-οικονομικά στοιχεία και οι αντίστοιχοι θεσμοί στο πλαίσιο των γενικότερων εξελίξεων στον ανατολικό μεσογειακό χώρο (Μακεδονία, Μ. Ασία και νησιά Αιγαίου Πελάγους).

Summary: Documents are the most direct source on Byzantine reality of the 11th-15th centuries, as they preserve elements concerning the identity of named individuals belonging to all social ranks, their familial, social and financial situation, as well as their relationship with the State, the Church, their relatives and their fellow citizens. Moreover, they offer vivid images of the demographic reality of different regions and point to the power, or lack of it, of central authority, within the framework of internal and external developments and the social, fiscal and foreign policy of the empire.

The course will include an introduction regarding form (Α.1-3), and, mainly, the interpretation and discussion of representative documents (Β.1-2):

Α.1. The document as historical source. Forms of state and categories of private documents. Archives - editions. 2. Form and terminology of state documents. The text: repetition and originality. Chronological elements and signature by the emperor or the authorities. The Byzantine state document used as a model for Serbian rulers' acts. 3. Morphological and linguistic characteristics of private documents. The literacy of the laity, clergy and notaries.

Β.1. The content of specific documents (persons and cases) in relation to the historical context. 2. Socio-economic elements and institutions within the context of development and change in the eastern Mediterranean (Macedonia, Asia Minor and Aegean islands).

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- «Archives de l'Athos», τόμοι I-XXIII κ. εξ., [C.N.R.S.] Paris (πρβλ. την παλαιότερη σειρά «Actes de l'Athos»).
- Βέης, Ν. (εκδ.), Σερβικά και βυζαντινά γράμματα Μετεώρου, *Βυζαντίς* 2 (1911-12) 1-100.
- Dölger, F., *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453...*, 2.T. (έκδ. 2^η από P. WIRTH) -- 5.T. *Regesten 1025-1453...*, München 1965-1995.
- Dölger, F. - Karayannopoulos, J., *Byzantinische Urkundenlehre, I. Die Kaiserurkunden*, München 1968. / Ι.Ε. Καραγιαννόπουλος, *Βυζαντινή διπλωματική. Α' Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1972.²
- Hunger, H., *Schreiben und Lesen in Byzanz. Die byzantinische Buchkultur*, München 1989. / (και σε μτφρ.) *Ο κόσμος του βυζαντινού βιβλίου. Γραφή και ανάγνωση στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1995.
- Καραγιαννόπουλος, Ι., *Βυζαντινή διπλωματική βιβλιογραφία...*, Αθήνα 1995.
- Karayannopoulos, J. - Weiss, G., *Quellenkunde zur Geschichte von Byzanz (324-1453)*, 1-2, Wiesbaden 1982.
- Kravari, V., Nouveaux documents du monastère de Philothée, *Travaux et Mémoires* 10 (1987) 261-356.
- Laiou, A., The emperor's word: chrysobulls, oaths and synallagmatic relations in Byzantium (11th-12th c.) *Travaux et Mémoires* 14 (2002) 347-362.
- Lemerle, P., Un praktikon inédit des archives de Karakala (janvier 1342) et la situation en Macédoine orientale au moment de l'usurpation de Cantacuzène, *Χαριστήριον εις Αναστάσιον Κ. Ορλάνδον* I, Αθήνα 1964, σ. 278-298 [= P. Lemerle, *Le monde de Byzance: Histoire et institutions*, VR, London 1978, αρ. XVIII].
- Miklosich, Fr. - Müller, J. (εκδ.), *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* I-VI, Wien 1860-1890 (= ανατύπωση).
- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ. (εκδ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου*, Β': *Δημοσίων Λειτουργιών*, [Ε.Ι.Ε./Κ.Β.Ε.] Αθήνα 1980.
- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ. Τα πλαστά έγγραφα στους Μέσους Χρόνους στο Βυζάντιο και στα Βαλκάνια. Κριτήρια πλαστότητας, στόχοι και τεχνικές, *Εώς και Εσπέρια* 7 (2007) 25-45.
- Oikonomides, N., Byzantine archives of the Palaiologan period, 1258-1453. Pragmatic literacy στο Britnell, R., (εκδ.), *East and West, 1200-1330*, Woodbridge 1997, σ. 189-197.
- Soloviev, A. - Mošin, V. (εκδ.), *Grčke povelije srpskih vladara (Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae)*, Beograd 1936 (Πολλά από τα έγγραφα έχουν επανεκδοθεί σε νεώτερες διπλωματικές εκδόσεις).
- Βρανούση, Ε. (εκδ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου*, Α': *Αυτοκρατορικά*, [Ε.Ι.Ε./Κ.Β.Ε.] Αθήνα 1980.

ΣΟΦΙΑ ΜΕΡΓΙΑΛΗ-ΣΑΧΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η πειρατεία στην ανατολική Μεσόγειο τον 13^ο και 14^ο αιώνα και οι επιπτώσεις της στον βυζαντινό κόσμο.

Subject: Piracy in eastern Mediterranean during the 13th and 14th century and its effects on the Byzantine world.

Περίληψη: Με την κατάλυση της βυζαντινής θαλασσοκρατίας από τα τέλη του 11^{ου} αιώνα και την εγκατάσταση Δυτικών στο εσωτερικό της Βυζαντινής αυτοκρατορίας μετά το 1204, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για καθολική εξάπλωση και παγιοποίηση της πειρατείας στο νευραλγικό χώρο της ανατολικής Μεσογείου. Το κίνητρο του γρήγορου πλουτισμού, η κατάτμηση της πολιτικής εξουσίας, η συνεχής εμπόλεμη κατάσταση και τα αντικρουόμενα εθνικά και οικονομικά συμφέροντα των πολιτικών δυνάμεων της περιοχής ακύρωναν κάθε απόπειρα καταστολής της πειρατείας. Κοντά στους κυρίαρχους πειρατές και κουρσάρους από τη Δύση, από τις αρχές του 14^{ου} αιώνα πρωταγωνιστικό ρόλο στην πειρατεία στο Αιγαίο αναλαμβάνουν και οι Τούρκοι των νεοσύστατων παραλιακών εμιράτων της Μικράς Ασίας με δραματικές δημογραφικές συνέπειες για τους βυζαντινούς πληθυσμούς των παράκτιων περιοχών και των νησιών, οι οποίοι διοχετεύονται ως εμπορεύσιμο αγαθό στα κέντρα δουλεμπορίου της ανατολικής Μεσογείου.

Summary: With the termination of the byzantine supremacy at sea by the end of the 11th century and the permanent establishment of the Westerners within the borders of the Byzantine Empire after 1204, conditions of consolidation and universal spreading of piracy in the sensitive area of the eastern Mediterranean were created. Any attempt at suppressing piracy was hindered by the constant state of war, the motivation of getting rich faster, the fragmentation of the political power, and the national and economic interests of the political forces of the region being in conflict with each other. In addition to the dominant pirates and privateers coming from the West, the Turks of the newly created coastal emirates of Asia Minor are playing a key role in the Aegean piracy from the early 14th century, a role which has dramatic demographic consequences for the Byzantine populations living in coastal areas and islands. As a result, those Byzantines who are captured are dispersed as a commodity to various slave trade centers in eastern Mediterranean.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Ahrweiler, H., "Course et piraterie dans la Méditerranée orientale aux IVe-XVe siècles" στο M. Mollat (επιμ.), *Course et piraterie. Études présentées à la commission internationale d'histoire maritime à l'occasion de son XVe colloque international pendant le XIVe congrès international pendant des sciences historiques* (San Francisco, août 1975), τόμ. I, Paris 1975, σελ. 7-29.

_____, *Byzance et la mer. La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux VIIe-XVe siècles*, Paris 1966

Charanis, P., "Piracy in the Aegean during the Reign of Michael VIII Palaeologus" στο *Social, Economic and Political Life in the Byzantine Empire*, London 1973, Variorum Reprints, ch. XII, 127-136.

- Zachariadou, E., *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Mentesche and Aydin (1300-1415)*, Venice 1983.
- _____, "Holy War in the Aegean during the Fourteenth Century" στο B. Arbel, B. Hamilton, D. Jacoby (eds.), *Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204*, London 1989, 212-225.
- _____, *Ιστορία και θρύλοι των παλαιών σουλτάνων (1300-1400)*, Αθήνα 1999.
- Καλλιγά, Χ. – Μάλλιαρης, Α. (επιμ.), *Πειρατές και Κουρσάροι. Μονεμβασιώτικος Όμιλος. Ι΄ Συμπόσιο Ιστορίας και Τέχνης. 20-22 Ιουλίου 1997*, Αθήνα 2003.
- Κραντονέλλη, Α., *Ιστορία της Πειρατείας στους πρώτους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1390-1538*, Αθήνα 1998.
- Lemerle, P., *L'émirat d'Aydin. Byzance et Occident*, Paris 1957.
- Μεργιαλή-Σαχά, Σ., "Πειρατές και ασκητές: το φαινόμενο της πειρατείας μέσα από τα αγιολογικά κείμενα της Παλαιολογείας εποχής", *Ιόνιος Λόγος* 2 (2010) 221-234.
- _____, «Οι Βυζαντινοί ως εμπορεύσιμο αγαθό στο δουλεμπόριο της Μεσογείου τον 14^ο αιώνα» στο: Βασιλική Λεονταρίτου, Καλλιόπη (Κέλλυ) Α. Μπουρδάρα, Ελευθερία Σπ. Παπαγιάννη (επιμ.), *ΑΝΤΙΚΗΝΣΩΡ, Τιμητικός Τόμος Σπύρου Τρωιάνου για τα ογδοηκοστά γενέθλιά του*, Αθήνα 2013, τ. Β΄, σ. 971-996.
- Morgan, G., "The Venetian claims commission of 1278", *Byzantinische Zeitschrift* 69 (1976) 411-438.
- Pryor, J. H., *Geography, technology, and war. Studies in the maritime history of the Mediterranean 649-1571*, Cambridge 1992.

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ & ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ

σε συνεργασία με τον ΣΤΥΛΙΑΝΟ ΛΑΜΠΙΑΚΗ

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»
Εαρινό Εξάμηνο (έναρξη τον Ιανουάριο)

Θέμα: Από τον Αναστάσιο Α΄ στον Μαυρίκιο: Συνέχεια της παράδοσης και ανανέωση κατά τον 6ο αιώνα.

Subject: From Anastasios I to Maurikios: Continuation in tradition and renovation in the 6th century.

Περιγραφή: Ο 6ος αιώνας είναι η περίοδος κατά την οποία συνεχίζονται οι παραδοσιακές μορφές θεσμών και αντιλήψεων, συγχρόνως όμως εμφανίζονται νέες, που οδηγούν στην οριστική διαμόρφωση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Αυτοκρατορίας κατά τον 7ο αιώνα και σηματοδοτούν το τέλος της πρώιμης περιόδου. Μετά την επίτευξη σταθεροποίησης της πολιτικής κατάστασης στο εσωτερικό κατά τις αρχές του 6ου αιώνα, ακολουθεί περίοδος εδαφικής αποκατάστασης, νομοθετικής και οικοδομικής δραστηριότητας, διοικητικών μεταρρυθμίσεων – σε περιορισμένη κλίμακα, οι οποίες όμως θέτουν τις βάσεις για εκείνες που ακολουθούν τον επόμενο αιώνα. Αυτά τα ζητήματα, όπως και η αναζήτηση λύσεων στο πρόβλημα του μονοφυσιτισμού (από θεολογικής και πολιτικής πλευράς), οι πολεμικές επιχειρήσεις που παράλληλα με τη διπλωματική δραστηριότητα εξασφαλίζουν τα σύνορα στην Ανατολή σε όλη τη διάρκεια του 6ου αιώνα, οι επιπτώσεις της εμφάνισης νέων λαών στη Δύση (Λογγοβάρδοι) και στον Βορρά (Αβανοί και Σλάβοι) που αλλάζουν τον

χάρτη στην Ιταλία και δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στη Βαλκανική, οι τρόποι με τους οποίους αυτά αντιμετωπίζονται θα εξετασθούν στο σεμινάριο.

Στον τομέα της τέχνης, ο 6ος αιώνας είναι μία περίοδος ακμής. Λαμπρά ψηφιδωτά, από τη Ραβέννα ως το Σινά, φορητές εικόνες, πολυτελή εικονογραφημένα χειρόγραφα, έργα γλυπτικής, μικρογλυπτικής και μεταλλοτεχνίας ανάγονται στην περίοδο αυτή. Κεντρικός είναι ο ρόλος του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α΄ που έκτισε ένα πολύ μεγάλο αριθμό θρησκευτικών ιδρυμάτων αλλά και οχυρωματικών και δημόσιων κοινωφελών έργων σε όλη την επικράτεια της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική εγκαινιάζεται την εποχή του Ιουστινιανού ένας νέος αρχιτεκτονικός τύπος, η τρουλαία βασιλική, η οποία προήλθε από τη σύζευξη δύο παλαιότερων αρχιτεκτονικών μορφών, της τρίκλιτης βασιλικής και του περίκεντρου οικοδομήματος. Ο τύπος αυτός με κύριο εκπρόσωπο το εμβληματικό μνημείο της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη θα αποτελέσει την αφετηρία για τις μετέπειτα εξελίξεις.

Αν και ο Ιουστινιανός δεν συγκαταλέγεται στους αυτοκράτορες που υποστήριξαν τη λογοτεχνία, οι λόγιοι της εποχής του έχουν να επιδείξουν σημαντικό έργο τόσο στον πεζό, όσο και στον έμμετρο λόγο. Οι κλασσικίζοντες ιστοριογράφοι Προκόπιος και Αγαθίας (ο οποίος ήταν και ποιητής), ο χρονογράφος Ιωάννης Μαλάλας, ο «διπλωμάτης» Πέτρος Πατρικίος, ο ποιητής Παύλος Σιλεντιάριος, ο αξιωματούχος Ιωάννης Λυδός, ο Ρωμανός ο Μελωδός είναι μερικοί μόνο από τους περίφημους συγγραφείς της εποχής. Επί των διαδόχων του Ιουστινιανού πάντως αρχίζει να παρατηρείται μια κάμψη, οφειλόμενη εν μέρει και στη φειδωλή οικονομική πολιτική του αυτοκράτορα, ο οποίος μεταξύ άλλων κατακράτησε τη δημόσια μισθοδοσία των ιατρών και των δασκάλων, με συνέπεια την σφοδρή κριτική του μεταγενέστερου Ιωάννη Ζωναρά (XIV, 6, 31), ο οποίος αποφαίνεται *οὕτω τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν διδασκαλείων ἐσχολακότων ἀγροικία τῶν ἐν αὐταῖς κατεκράτησε*.

Summary: The sixth century is the period during which the traditional forms of institutions and perceptions continue to exist, yet at the same time new ones emerge, leading to the definitive formulation of the Empire's particular character in the seventh century and marking the end of the Early Byzantine period. After the attainment of internal political stability during the early sixth century, there followed a period of territorial restoration, legislative and building activity, administrative reforms - on a limited scale, which however lay the foundations for those that were to come in the following century. The seminar will study these issues, as well as the search for solutions to the problem of Monophysitism (from a theological and political viewpoint), the military operations that, alongside diplomatic activity, secured the borders in the East throughout the sixth century, the impact of the emergence of new nations in the West (Lombards) and North (Avars and Slavs) that changed the map in Italy and caused serious problems in the Balkans, and the ways in which those issues are being treated.

In the field of art, the sixth century is a period of prosperity. Brilliant mosaics from Ravenna to Sinai, portable icons, luxurious illustrated manuscripts, sculptures, miniature sculptures and metalwork belong to this period. A central role was played by Emperor Justinian I, who built a very large number of religious foundations, as well as fortifications and public welfare institutions throughout the Byzantine Empire. The ecclesiastical architecture during the era of Justinian witnessed the inauguration of a new architectural style, the domed basilica, which derived from the coupling of two older architectural styles, the basilica and the central plan edifice. This type,

which is mainly represented by the emblematic monument of Hagia Sophia in Constantinople, will be the starting point for subsequent developments.

Although Justinian is not counted among the emperors who supported literature, the scholars of his time display important work, both in prose and in rhyme. The “classicizing” historians Procopius and Agathias (who was also a poet), the chronicler Ioannis Malalas, the “diplomat” Peter the Patrician, the poet Paul the Silentiary, the civil servant Ioannis Lydos, Romanos the Melodist are just some of the famous writers of the time. Nevertheless, during the reign of Justinian’s successors a decline is beginning to be observed, due in part to the tight economic policy of the emperor, who among other things withheld the public funding of doctors and teachers; from there stems the fierce criticism of the later chronicler John Zonaras (XIV, 6, 31) according to whom: *thus seized the existence of schools in the cities and lack of culture prevailed among their citizens.*

Μεθοδολογία: Μελέτη της σχετικής σύγχρονης βιβλιογραφίας, μελέτη και αξιοποίηση των ελληνικών, λατινικών και ανατολικών πηγών της εποχής. Εκπόνηση και προφορική παρουσίαση εργασίας.

Methodology: Study of the relevant modern bibliography and close reading of a range of Greek, Latin and Eastern sources. Written essay with oral presentation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Allen P. and Jeffreys E. (εκδ.), *The Sixth Century, End or Beginning?* [Byzantina Australiensia 10], Brisbane 1996.

Archi G. G. (εκδ.), *L'imperatore Giustiniano. Storia e mito*, Milano 1978 (κυρίως η συμβολή του A. Pertusi, *Giustiniano e la cultura del suo tempo*, σσ. 181-199).

[*The*] *Cambridge companion to the age of Justinian*, εκδ. M. Maas, Cambridge 2005.

Cameron A., *Procopius and the sixth century*, London 1985.

Δετοράκης Θ., *Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τόμ. Β΄, Ηράκλειο 2003 (κυρίως σσ. 21-261).

Forsythe G. H. and Weitzmann K., *The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai. The Church and Fortress of Justinian*, Ann Arbor, Mi. 1973.

Kaldellis A., *Procopius of Caesarea: Tyranny, History and Philosophy at the end of Antiquity*, Philadelphia 2004.

Καρπόζηλος Α., *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τόμ. Α΄, Αθήνα 1997.

Λουγγής Τ., *Ιουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος. Κοινωνία, πολιτική και ιδεολογία τον 6ο μ.Χ. αιώνα*, Αθήνα 2005.

Mazal O., *Justinian I. und seine Zeit: Geschichte und Kultur des Byzantinischen Reiches im 6. Jahrhundert*, Köln/Wien 2001.

Mainstone R., *Hagia Sophia*, London 1988.

Mango C., *Byzantine Architecture*, New York 1976.

Rodley Lyn, *Εισαγωγή στη βυζαντινή τέχνη και αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2010, 63-124.

Shlosser F.E., *The reign of the emperor Maurikios (582-602): a reassessment* [Historical Monographs 14], Athens 1994.

Weitzmann K., *The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai. The Icons*, Princeton N.J. 1976.

Whitby M., *The emperor Maurice and his historian. Theophylact Simocatta on Persian and Balkan warfare*, Oxford 1988.

ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: 7^{ος}-9^{ος} αιώνες: εποχή ανασυγκρότησης και αναμόρφωσης.

Subject: 7th-9th centuries: an era of reconstruction and reform.

Περίληψη: Ο 7^{ος} αιώνας είχε χαρακτηριστεί από τους ιστορικούς ως η απαρχή των άλλοτε λεγόμενων «σκοτεινών αιώνων» της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Αντιθέτως, οι ίδιοι ιστορικοί διαπίστωναν ότι τα μέσα του 9^{ου} αιώνα σηματοδοτούν την απαρχή της αναγέννησης της αυτοκρατορίας σε πολιτικό, στρατιωτικό και πνευματικό επίπεδο. Η σύγχρονη έρευνα έχει αποδείξει ότι ο όρος «σκοτεινοί αιώνες» δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, γιατί οι εσωτερικές διεργασίες που συντελούνταν στο βυζαντινό κράτος, αρχής γενομένης από τον περιορισμό των συνόρων του, λόγω των αραβικών κατακτήσεων, ήταν ριζικές και αναπροσανατολισμένες στη νέα πραγματικότητα, παρά τις επιμέρους υστερήσεις και αδυναμίες.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου εξετάζονται οι πολιτικές, στρατιωτικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούσαν στο διάστημα τριών αιώνων βυζαντινής ιστορίας, καθώς ζητήματα, όπως η απώλεια μεγάλων αστικών κέντρων της Ανατολής, η υποβάθμιση της αστικής οικονομίας, όπως και εσωτερικά πολιτικά και θρησκευτικά προβλήματα, οδήγησαν το κράτος στην αναθεώρηση προτεραιοτήτων και στη συνεπακόλουθη ανασυγκρότηση και αναμόρφωση. Παρακολουθώντας τη νέα πορεία της αυτοκρατορίας, η οποία από τον 7^ο αι. εγκατέλειψε στην πράξη το όραμα της «οικουμενικότητας» (που περιελάμβανε απαραίτητα και τα δυτικά ευρωπαϊκά εδάφη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας), για να στηριχθεί πλέον στη δυναμικότητα συμπαγών πληθυσμών στην Ανατολή, αντιλαμβάνεται ο ερευνητής πώς η προηγηθείσα ανασυγκρότηση του κράτους απέφερε την πολιτική, στρατιωτική και πνευματική πρόοδο, η οποία σημειώθηκε κατά την περίοδο της «Μακεδονικής δυναστείας».

Παράλληλα με γενικότερα θεμελιώδη ζητήματα της εποχής, εξετάζονται και επί μέρους θέματα, που έχουν σχέση με Κοινωνία, Νομοθεσία, Πνευματική ζωή.

Summary: Historians in the past had called the 7th century the beginning of what used to be known as the “Dark Ages” of the Byzantine Empire. On the contrary, the same historians have since come to the conclusion that the middle of the 9th century signal the beginning of the renaissance of the Empire in political, military and cultural terms. Modern research has shown that the term “Dark Ages” does not reflect reality, since the internal workings that were taking place in the Byzantine state, starting from the shrinking of its borders due to Arab conquests, were radical and re-oriented towards the new reality, despite individual shortcomings and weaknesses.

The seminar focuses on the political, military, religious and cultural circumstances that prevailed within three centuries of Byzantine history, since issues such as the loss of large urban centres of the East, the downgrading of urban economy, as well as intellectual, political and religious problems, led the state to the reconsideration of its priorities and the resulting reconstruction and reform. By examining the new course of the Empire, which from the 7th century onwards virtually abandoned the vision of “universality” (which necessarily included also the western-European territories of the Roman Empire) to eventually lean on the capacity of compact populations in the East, the researcher realises how the preceding

reconstruction of the state resulted in political, military and cultural progress, which occurred during the time of the “Macedonian dynasty”.

Along with the general fundamental issues of the era, we will be examining more specific issues related to Society, Legislation and Cultural life.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Θεοφάνης, Χρονογραφία, έκδ. C. de Boor, Λιψία 1883 (ανατ. G. Olms, Hildesheim 1963).
- Νικηφόρος πατριάρχης, Ιστορία σύντομος, έκδ. C. Mango *Nikephoros Patriarch of Constantinople Short History. Text, Translation and Commentary* (CFHB 13), Ουάσινγκτον 1990.
- Σκυλίτζης, Χρονογραφία, *Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, εκδ. I. Thurn (CFHB 5), Βερολίνο-Νέα Υόρκη, 1973.
- Συνέχεια του Θεοφάνη, *Theophanes Continuatus Chronographia*, εκδ. I. Bekker, *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (CSHB), Βόννη 1838.
- Brubaker, L. – Haldon, J. (εκδ.), *Byzantium in the iconoclast era (c. 680-850). The sources: an annotated survey. With a contribution on the architecture of iconoclasm* by Ousterhout R., Aldershot, Ashgate 2001.
- Brubaker, L. – Haldon, J. (εκδ.), *Byzantium in the iconoclast era (c. 680-850): a History*, Cambridge University Press 2010.
- Cheynet, J.-C (εκδ.), *Ο βυζαντινός κόσμος, τ. Β': Η βυζαντινή αυτοκρατορία (641-1204)*, Αθήνα 2011.
- Χρήστου, Ε., *Αυτοκρατορική εξουσία και πολιτική πρακτική. Ο ρόλος του παραδυναστεύοντος στη βυζαντινή διοίκηση (τέλη 8^{ου} -αρχές 11^{ου} αι.)*, Αθήνα 2008.
- Χριστοφίλου, Α., *Βυζαντινή Ιστορία, Β1, Β2*, Θεσσαλονίκη 1993, 1997.
- Haldon, J.F., *Byzantium in the seventh century. The Transformation of a Culture*, Κέμπριτζ 1993.
- Lemerle, P., *Ο πρώτος βυζαντινός Ουμανισμός. Σημειώσεις και παρατηρήσεις για την εκπαίδευση και την παιδεία στο Βυζάντιο από τις αρχές ως τον 10ο αιώνα* (ελλ. μετάφρ., Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Le premier humanisme byzantin*), Αθήνα 1981.
- Lilie, R.-J., *Byzanz unter Eirene und Konstantin VI. (780-802). Mit einem Kapitel über Leon IV. (775-780)* von Ilse Rochow (Berliner Byzantinische Studien, αρ. 2), Φρανκφούρτη 1996.
- Νικολάου, Κ., *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή. Κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα*, Αθήνα 2005.
- Οι σκοτεινοί αιώνες του Βυζαντίου (7^{ος}-9^{ος} αι.)*, Επιμ. Κουντούρα-Γαλάκη, Ε, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Διεθνή Συμπόσια 9, Αθήνα 2001.
- Rochow, I., *Byzanz im 8. Jahrhundert in der Sicht des Theophanes*, Βερολίνο 1991.
- Winkelman, Fr., Köpstein, H., κ.ά., *Byzanz im 7. Jahrhundert* (BBA 48), Βερολίνο 1978.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ο ρόλος των γυναικών στην πορεία του θεσμού της αντιβασιλείας στο Βυζάντιο.

Subject: The role of women in the evolution of the institution of regency in Byzantium.

Περίληψη: Ο θεσμός της αντιβασιλείας, η βυζαντινή επιτροπεία, διαμορφώθηκε κατά τη μέση βυζαντινή εποχή προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ύπαρξης ανηλίκου ως μοναδικού ηγεμόνα στον βυζαντινό θρόνο. Το φαινόμενο αυτό ήταν απότοκο της σταδιακής εδραίωσης της κληρονομικής διαδοχής. Από την εμπειρική, πρόχειρη και με αυτοσχεδιασμούς αντιμετώπιση του προβλήματος αρχικά, η πρακτική οδήγησε στη διαμόρφωση ορισμένων κανόνων που καθόρισαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτούργησε ο θεσμός. Ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξή του διαδραμάτισε η εκάστοτε βασιλομήτωρ με την ανάδειξή της ως μοναδικής εκπροσώπου του αυτοκράτορα ή ως μέλους ευρύτερης ομάδας επιτρόπων. Τούτο συνέβαλε, με τη σειρά του, στην αποδοχή των γυναικών στην εξουσία.

Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου θα αναλυθούν και θα ερμηνευθούν ο τρόπος σύστασης και η μορφή συγκρότησης της αντιβασιλείας, η νομική βάση άσκησης της εξουσίας από τον ή τους επιτρόπους και ο χρόνος λήξης της. Σκοπός είναι με την έρευνα αυτή να αναδειχθεί η συμβολή των γυναικών αυτοκρατειρών στην παγίωση του θεσμού, αλλά και να προβληθεί το ιδιαίτερο για τον μεσαιωνικό κόσμο φαινόμενο της γυναικείας εξουσίας στο Βυζάντιο από τον 7^ο ως τον 11^ο αιώνα.

Summary: The institution of regency, Byzantine *epitropeia*, evolved during the Middle Byzantine period in order to deal with the issue of having a minor as sole heir to the Byzantine throne. This phenomenon was a result of the gradual consolidation of hereditary succession. A practice that originally dealt with this problem in an empirical, haphazard and improvised manner, it later led to the promulgation of certain rules that defined the framework within which the institution functioned. An essential part in the latter's evolution was played by the Queen Mother at the time, who was singled out as the emperor's sole representative or was a member of a larger group of regents. This in turn contributed to the acceptance of women in power.

During the course of the seminar we will analyze and interpret the way of forming and the method of structuring a council of regents, the legal base for exercising power on the part of the sole regent or council of regents, as well as the life expectancy of such a council. The aim of the seminar is to use research into the aforementioned issues in order to facilitate a better understanding of the contribution of women in the consolidation of the institution in question, but also to showcase a phenomenon that was exceptional in the medieval world, that of women exercising political power in Byzantium from the seventh to the eleventh centuries.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

Beck, H.-G., *Η βυζαντινή χιλιετία*, (ελλ. μετάφρ.) Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992 [το κεφ. Κράτος και Σύνταγμα].

Cheyne, J.C., *Pouvoir et contestation à Byzance (963-1210)*, Παρίσι 1990.

- Χέριν, Τζ., *Γυναίκες στην πορφύρα. Ηγεμόνες του μεσαιωνικού Βυζαντίου*, Αθήνα 2002.
- Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Εκλογή, αναγόρευσις και στέψις του βυζαντινού αυτοκράτορος* [Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών, τ. 22, αρ. 2], Αθήνα 1956.
- _____ *Η Αντιβασίλειά εις το Βυζάντιον, Σύμμεικτα 2* (1970), 1-144 (και στο Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή Αυτοκρατορία-Νεότερος Ελληνισμός*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2006, τ. Α', 117-278).
- _____ *Πολιτειακά όργανα και κράτος δικαίου στην βυζαντινή αυτοκρατορία, Αφιέρωμα στον Νίκο Σβορώνο*, τ. Α', Ρέθυμνο 1986, 185-210, (και στο Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Βυζαντινή Αυτοκρατορία-Νεότερος Ελληνισμός*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2006, τ. Α', 279-307).
- Lemerle, P., *Byzance au tournant de son destin* στο P. Lemerle, *Cinq études sur le XIe siècle*, Παρίσι 1977, V, 250--312.
- Dagron, G., *Nés dans la pourpre, Trav. et Mém.*, 12 (1994), 105-142.
- Dölger, Fr., *Byzanz und die europäische Staatenwelt*, Darmstadt 1967.
- Hill, B., *Imperial Women in Byzantium 1025-1204: Power, Patronage and Ideology*, Νέα Υόρκη 1999.
- Hunger, H., *Prooimion. Elemente der byzantinischen Kaiseridee in den Arengen der Urkunden*, Βιέννη 1964.
- Hunger, H. (εκδ.), *Das byzantinische Herrscherbild*, Darmstadt 1975.
- Kazhdan, A., *The Aristocracy and the Imperial Ideal = The Byzantine Aristocracy, IX to XIII Centuries* (εκδ. Μ. Angold), Οξφόρδη 1984, 43-57.
- Kazhdan, P. - McCormick, M., *The Social World of the Byzantine Court = Byzantine Court Culture from 829 to 1204*, εκδ. Maguire, H., *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, Ουάσινγκτον 1997, 167-197.
- Leroy, M., Dierkens, A., Sansterre, J.M., *Le souverain à Byzance et en Occident du VIII au Xe s.: actes du colloque international organisé par l'Institut des Hautes Études de Belgique en collaboration avec la Section d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles (27-28 avril 1990)*, *Byzantion* 61 (1991).
- Νικολάου, Κ. - Χρήστου, Ε., *Οι αντιλήψεις των Βυζαντινών για την άσκηση της εξουσίας από γυναίκες (780-1056)*, *Σύμμεικτα* 13 (1999), 49-67.
- De Riencourt, A., *Γυναίκες και εξουσία*, Αθήνα 2001.
- Tinnefeld, F., *Kategorien der Kaiserkritik in der byzantinischen Historiographie von Prokop bis Nicetas Choniates*, Μόναχο 1971.
- Todt, K. P., *Die Frau als Selbstherrscher: Kaiserin Theodora, die letzte Angehörige der makedonischen Dynastie*, *JÖB* 50 (2000), 139-171.
- Treitinger, O., *Die oströmische Kaiser und Reichsidee nach ihre Gestaltung im höfischen Zeremoniell*, Ιένα 1938.

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Μεταπτυχιακό σεμινάριο «Ο Ελληνολατινικός Κόσμος (13ος-18ος αι.)»</p> <p>Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών σε συνεργασία με το Κέντρο Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών και το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.</p> <p>Η προσωπογραφία της Ελληνολατινικής Ανατολής. Οι άνθρωποι και η εποχή τους. <i>A. Παπαδιά-Λάλα (σε συνεργασία με τους Χ. Γάσπαρη και Κ. Λαμπρινό)</i></p> <p>Postgraduate Seminar “The Greek-Latin World (13th-18th centuries)”</p> <p>Faculty of History and Archaeology of the University of Athens, in collaboration with the Academy of Athens / Research Centre for Medieval and Modern Hellenism and the National Hellenic Research Foundation / Institute of Historical Research.</p> <p>Prosopography of the Greek-Latin East. The people and their epoch. <i>A. Papadia-Lala (in collaboration with Ch. Gasparis and C. Lambrinos)</i></p>
<p>Νεότερη ελληνική ιστορία και χώρος. <i>K. Γαρδίκας</i></p> <p>Modern Greek history and space. <i>K. Gardikas</i></p>
<p>Δομές και υποκείμενα της ελληνικής οικονομίας, 19^{ος} -20ός αιώνας. <i>M. Χρ. Χατζιωάννου</i></p> <p>The Greek economy, 19th-20th centuries: Structures and agency. <i>M. Chr. Chatziioannou</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Οι λόγιοι και η συμβολή τους στη διαμόρφωση κοινωνικών, ιδεολογικών ταυτοτήτων ανάμεσα στους χριστιανικούς λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, 15ος-αρχές 19ου αι. <i>O. Κατσιαρδή-Hering</i></p> <p>Intellectuals and their contribution to the shaping of social, ideological identities among christian populations in Southeastern Europe, 15th-early19th c. <i>O. Katsiardi-Hering</i></p>
<p>Ορθόδοξη Εκκλησία και οθωμανική διοίκηση. <i>Π. Κονόρτας</i></p> <p>Orthodox Church and ottoman administration. <i>P. Konortas</i></p>

Το βενετικό Κράτος της Θάλασσας και της Στερεάς: μια συγκριτική προσέγγιση.
K. Κωνσταντινίδη

The Maritime and the Mainland State of Venice: a Comparative Approach.
K. Konstandinidi

Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1980.
E. Χατζηβασιλείου

Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1980.
E. Hatzivassiliou

Από τον Εμφύλιο στη Μεταπολίτευση: Κοινωνία, κουλτούρα, ιδεολογία στη μεταπολεμική Ελλάδα.
B. Καραμανωλάκης και Δ. Λαμπροπούλου

From the Civil War to *Metapolitefsi* : Society, culture, ideology in post-war Greece.
V. Karamanolakis and D. Lampropoulou

Ιστορία και μνήμη της Σοά στην Ελλάδα.
X. Φλάισερ

Shoah in Greece: History and Memory.
H. Fleischer

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ

σε συνεργασία με τους **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΓΑΣΠΑΡΗ** και **ΚΩΣΤΑ ΛΑΜΠΡΙΝΟ**

Μεταπτυχιακό σεμινάριο «Ο Ελληνολατινικός Κόσμος (13ος-18ος αι.)»

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η προσωπογραφία της Ελληνολατινικής Ανατολής. Οι άνθρωποι και η εποχή τους.

Subject: Prosopography of the Greek-Latin East. The people and their epoch.

Περίληψη: Η προσωπογραφία στη σύγχρονη ιστοριογραφία αποτελεί αναπτυσσόμενο ερευνητικό πεδίο και ένα χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο για τη σφαιρική προσέγγιση των κοινωνιών και τη μελέτη των ταυτοτήτων, με βάση τα κοινά εξωτερικά γνωρίσματα πληθυσμιακών ομάδων σε συγκεκριμένους χώρους και χρόνους. Με αφετηρία την πλούσια θεωρητική βιβλιογραφία και τις πολυάριθμες μελέτες για διάφορες ιστορικές περιόδους, το παρόν σεμινάριο επικεντρώνεται στη συλλογική βιογράφηση διαφόρων ομάδων -πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, πνευματικών-πολιτισμικών- της ελληνολατινικής ανατολής, μέσα από τις ιστορικές διαδρομές δρώντων προσώπων, τα οποία συναπαρτίζουν αλλά και συνδιαμορφώνουν τις ομάδες αυτές με τις κοινές ή και αποκλίνουσες ατομικές διαδρομές τους: με τις επιδιώξεις, τις στρατηγικές και τις πρακτικές για την κοινωνική-οικονομική ανέλιξη τους, με τους τρόπους της μεταξύ τους σύνδεσης και με τον ρόλο τους σε αναφορά με θεσμικές πραγματικότητες και συλλογικότητες της εποχής τους. Η μελέτη του βίου ευγενών, φεουδαρχών, υπαλλήλων, επαγγελματιών και άλλων πληθυσμιακών ομάδων αναμένεται να ρίξει περισσότερο φως σε κομβικά θεματικά πεδία και να αποκαλύψει με εναργέστερο τρόπο την εξέλιξη των ιστορικών φαινομένων, τις συνέχειες και τις αλλαγές, τα κοινά στοιχεία και τις αποκλίσεις στον κόσμο της Ελληνολατινικής Ανατολής (13ος-18ος αι.).

Summary: With its starting point being today's copious theoretical literature and the numerous studies on various historical periods, the present seminar will focus on the collective portrayal of various status groups—political, economic, social, intellectual-cultural—of the Greek-Latin East. This will be accomplished by profiling the historical lifetime activities of recorded personages who collectively, both constitute and generate these groups that are marked by the common as well as divergent pathways taken by each individual; by aspirations, strategies and practices carried out for their social and economic advancement, in manners dictated by their patterns of relationships and according to their role with regard to institutional realities and the collectivities of their age. The study of the lives of nobles, feudal lords, holders of offices, professionals and other population groups is anticipated to shed further light on major thematic issues and to uncover, in a particularly vivid way, the development of historical phenomena, continuities and changes, common elements and divergences within the world of the Greek-Latin East (13th-18th centuries).

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Arbel, B., "Greek Magnates in Venetian Cyprus: The Case of the Synglitico Family", *Dumbarton Oaks Papers*, 49 (1995), 325-337 [=Arbel, B., *Cyprus, the Franks and Venice, 13th-16th Centuries*, Aldershot 2000, VII].

- Cameron, A. (επιμ.), *Fifty years of Prosopography. The Late Roman Empire, Byzantium and Beyond*, Oxford 2003.
- Gasparis, Ch., “Great Venetian families outside Venice: The Dandolo and the Gradenigo in 13th-century Crete”, *Liquid and Multiple: Individuals and identities in the thirteenth-century Aegean*, G. Saint-Guillain – D. Stathakopoulos (επιμ.), Paris 2012, 55-74.
- Γιαλαμά, Δ.Γ., “Νέες ειδήσεις για τον βενετοκρατικό λόγιο Φραγκίσκο Barozzi (1537-1604)”, *Θησαυρίσματα*, 20 (1990), 300-403.
- Γιωτοπούλου-Σισυλιάνου, Ε., *Αντώνιος ο Επαρχος: Ένας κερκυραίος ουμανιστής του ΙΣΤ αιώνα*, Αθήνα 1978.
- Καραπιδάκης, Ν.Ε., «Η προσωπογραφία ως προϋπόθεση για τη διερεύνηση της διαμόρφωσης των κοινωνικών ομάδων της ελληνολατινικής ανατολής», *Διεθνές Συμπόσιο: Πλούσιοι και φτωχοί στην κοινωνία της ελληνολατινικής Ανατολής*, Χρ. Α. Μαλτέζου (επιμ.), Βενετία 1998, 73-89
- Keats-Rohan, K.S.B. (επιμ.), *Prosopography Approaches and Applications: A Handbook*. Oxford 2007.
- Koumanoudi, M., “*Illi de Ca’ Venier*. The first Venetian Lords of Kythera”, *Venezia e Cerigo. Atti del Simposio Internazionale, Venezia, 6-7 dicembre 2002*, M. Koumanoudi – Chr. Maltezu (επιμ.), Venezia 2003, 87-106.
- Λαμπρινός, Κ.Ε. (εισαγωγή-έκδοση), *Michiel Gradenigo: νοτάριος στη δουκική γραμματεία του Χάνδακα: Libro 1593-1617*, Αθήνα 2010.
- Loenertz, R.-J., *Les Ghisi, dynastes Vénitiens dans l’Archipel. 1207-1390*, Firenze 1975.
- Maltezu, Chr. A., “Le famiglie degli Eudaimonoianis e Venier a Cerigo dal XII al XIV secolo. Problemi di cronologia e prosopografia”, *Rivista di Studi Bizantini e Slavi*, 2 (1982) - *Miscellanea Agostino Pertusi*, vol. 2, Bologna 1982, 205-217 (=Μαλτέζου Χρ., Α., *Βενετική παρουσία στα Κύθηρα*, Αθήνα 1991, Η).
- Παγκράτης, Γ.Δ., “Προσωπογραφικό λεξικό της βενετοκρατούμενης Κέρκυρας του 16ου αιώνα”, *Εώα και Εσπέρια*, 6 (2004-2006), 123-130.
- Παναγιωτάκης, Ν.Μ., *Τα Νεανικά χρόνια του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου*, Ηράκλειο 2000.
- Παπαδιά-Λάλα, Αν., *To Monte di Pietà του Χάνδακα (1613 - μέσα 17ου αιώνα). Συμβολή στην κοινωνική και οικονομική ιστορία της βενετοκρατούμενης Κρήτης*, Αθήνα 1987.
- Saint-Guillain, G. – D. Stathakopoulos (επιμ.), *Liquid and Multiple: Individuals and identities in the thirteenth-century Aegean*, Paris 2012.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΑΡΔΙΚΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Νεότερη ελληνική ιστορία και χώρος.

Subject: Modern Greek history and space.

Περίληψη: Το σεμινάριο εστιάζει στη διάσταση του χώρου στην ιστορική αφήγηση και εξετάζει την ευρύτερη ιστοριογραφική συζήτηση για τη χωρική στροφή και τα μεγάλα έργα που καθόρισαν τη συζήτηση αυτή. Στη συνέχεια αναφέρεται σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο στους αναπαραστατικούς, βιωματικούς και συμβολικούς τρόπους πρόσληψης του χώρου. Οι σεμιναριακές εργασίες των

φοιτητών θα προσεγγίσουν κείμενα, τόπους ή τοπία της χώρας σε διάλογο με τον θεωρητικό αυτό οπλισμό.

Summary: The seminar focuses on the spatial dimension of historical narratives and examines the broader historiographical issues involved in the spatial turn and the major works that defined its content. It will then take a theoretical and practical approach to representational, experiential and symbolic modes of spatial perception. Seminar papers will be required to place texts, locations and landscapes within the context of this theoretical background.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Benevolo, L., *The European City*. Oxford: Blackwell, 1993.
- Braudel, F., *Η Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β΄ της Ισπανίας*. 2η εκδ. Αθήνα: MIET, 1993.
- Certeau, M. de, *Επινοώντας την καθημερινή πρακτική η πολύτροπη τέχνη του πράττειν*. Αθήνα: Σμίλη, 2010.
- Crang, M., and Thrift, N., *Thinking Space*. London: Routledge, 2002.
- Goodchild, M. F. and Janelle, D. G. , eds. *Spatially Integrated Social Science*. Spatial Information Systems. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Lefebvre, H., *The Production of Space*. Wiley-Blackwell, 1991.
- Horden, P. and Purcell, N., *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History*. Oxford: Blackwell, 2000.
- Said, E., *Οριενταλισμός*. Αθήνα: Νεφέλη, 1996.
- Warf, B. and Arias, S. (eds.), *The Spatial Turn: Interdisciplinary Perspectives*. Routledge, 2008.
- Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, *Η πόλη στους νεότερους χρόνους. Μεσογειακές και Βαλκανικές όψεις (19ος-20ός αι.)* Αθήνα: Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, 2000.
- Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, *Νεοελληνική πόλη. Οθωμανικές κληρονομίες και Ελληνικό κράτος*. Αθήνα, 1985.
- “Geographically–Integrated History.”
<http://www.geographicallyintegratedhistory.com/> (accessed May 26, 2014).

ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Δομές και υποκείμενα της ελληνικής οικονομίας, 19^{ος} -20ός αιώνας.

Subject: The Greek economy, 19th-20th centuries: Structures and agency.

Περίληψη: Στο σεμινάριο θα αναλυθούν μεθοδολογικά προβλήματα από την οικονομική ιστορία και την ιστορία των επιχειρήσεων και θεματικοί άξονες που θα αναφέρονται κυρίως στους επιχειρηματίες και στην τυπολογία τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο σε συγκριτική διάσταση καθώς και η συμβολή τους στη διαμόρφωση των αγορών στην Ανατολική Μεσόγειο (Οι επιχειρηματίες, η εσωτερική επιχειρηματική μετανάστευση στο ελληνικό κράτος, δρομολόγια και τόποι υποδοχής της ελληνικής καπιταλιστικής διασποράς). Στο χώρο της οικονομικής ιστορίας είναι συχνά εμφανής η έμφαση στις δομές, ενώ παράλληλα πολλές μελέτες αναφέρονται

στη ζωή και το έργο των επιχειρηματιών δίχως να χρησιμοποιούν εργαλεία της βιογραφίας, ή της οικονομικής κοινωνιολογίας. Η αναγνώριση του υποκειμένου ως ενεργού διαμεσολαβητή των συλλογικών διεργασιών και η ανάδειξη της βιωμένης εμπειρίας ως καθοριστικής παραμέτρου στην κατανόηση της ιστορίας κυριαρχούν στον «εξανθρωπισμό» της οικονομικής ιστορίας.

Summary: Economic and Business History studies tend to emphasize the role of structures in economy often examining the life and deeds of entrepreneurs without employing the tools of Economic Sociology or biography-writing. The seminar revisits these methodological issues by way of addressing and exploring key relevant themes, such as the typology of entrepreneurs in a national and international context through a comparative prism, and their contribution to the configuration of markets in the eastern Mediterranean (entrepreneurial migrations within the borders of the Greek state, itineraries and destinations of the Greek capitalist Diaspora, etc.). Through the identification of agency as active intermediary of collective processes and the emergence of lived experience as a decisive parameter in our understanding of history, the seminar will seek to “humanise” Economic History.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Jones, G., *Από τους εμπόρους στις πολυεθνικές. Οι βρετανικές εμπορικές εταιρείες τον 19ο και τον 20ό αιώνα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2008.
- Jones, G και Wadhvani, R. D. “Entrepreneurial Theory and the History of Globalization”, *Business & Economic History*, 5 (2007).
<http://www.thebhc.org/publications/BEHonline/2007/joneswadhvani.pdf>
- Boyce, G., Ville S., *Η εξέλιξη των σύγχρονων επιχειρήσεων*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005.
- Pomper, Ph., “Historians and Individual”, *History and Theory*, 35/3 (1996), pp. 281-308.
- Granovetter, M., (1995), “The Economic Sociology of Firms and Entrepreneurs”, in Alejandro Portes (ed.), *The Economic Sociology of Immigration: Essays in Networks, Ethnicity and Entrepreneurship*, New York: Russell Sage Foundation, pp. 128- 209.
- Berghoff, H. και Moller, R., “Tired Pioneers and Dynamic Newcomers? A Comparative Essay on English and German Entrepreneurial History, 1870-1914”, *The Economic History Review, New Series*, 47/2 (1994), pp. 262-287.
- Hannah, L., “Entrepreneurs and the Social Sciences”, *Economica, New Series*, 51/203 (1984), pp. 219-234.

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Οι λόγιοι και η συμβολή τους στη διαμόρφωση κοινωνικών, ιδεολογικών ταυτοτήτων ανάμεσα στους χριστιανικούς λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, 15ος-αρχές 19ου αι.

Subject: Intellectuals and their contribution to the shaping of social, ideological identities among christian populations in Southeastern Europe, 15th-early19th c.

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου θα είναι η εξέταση του ρόλου των ελλήνων λογίων, του έργου τους, των πολιτισμικών επικοινωνιών τους με πνευματικούς και πολιτικούς κύκλους εντός και εκτός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η συμβολή τους στην ανάδειξη κοινωνικών, εθνικών και άλλων ταυτοτήτων στο χώρο της διασποράς αλλά και σε αυτόν της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, από την περίοδο της Αναγέννησης ως τις παραμονές της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Summary: The seminar seeks to investigate the role of the Greek Literati – Intellectuals – Scholars, their work and their relations with intellectual and political cycles within and outside the Ottoman Empire, as well as their contribution in the emergence of social, ethnic and other identities in the Diaspora and in South-Eastern Europe, from the era of the Renaissance to the eve of the Greek Revolution of 1821.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Abrosimov, Kirill "Die Genèse des Intellektuellen im Prozess der Kommunikation. Friedrich Melchior Grimms "Correspondance littéraire", Voltaire und die Affäre Calas", in *Geschichte und Gesellschaft*, 33(2007) 163-19

Angelou, Athanasios D., "Who am I? 'Scholarios' answers and the Hellenic Identity", στο: ΦΙΛΕΛΛΗΝ. Studies in honour of Robert Browning, ed. By Costas Constantinides, Nikolaos Panagiotakes, Elizabeth Jeffreys, Athanasios Angelou, Venice 1996, 1-19

Blum, P. R., (ed.), *Philosophers of the Renaissance*, μετ. απο γερμ., Washington 2010

Bourdieu, P., *Homo academicus*, μετ από αγγλ., Cambridge: Polity Press, 1990

Βρανούσης, Λ., *Ρήγας*, Αθήνα: Βασική Βιβλιοθήκη, 1954

LaCapra, D. and Kaplan, St. (eds.), *Modern European Intellectual History: reappraisals and new perspectives*, Ithaca: Cornell University Press, 1982

Chartier, R., *Cultural History between Practics and Representation*, London 1988

Δημαράς, Κ.Θ., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1977

van Dülmen R. (Hrsg.), *Die Entdeckung des Ich. Die Geschichte der Individualisierung vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, Köln, Weimar, Wien 2001

Γιαννακόπουλος, Κ.Ι., *Έλληνες λόγιοι εις την Βενετίαν. Μελέται επί της διαδόσεως των ελληνικών γραμμάτων από του Βυζαντίου εις την δυτικής Ευρώπην*, μετ από αγγλ., Αθήνα 1965

Giesen, B., *Kollektive Identität. Die Intellektuellen und die Nation*, Frankfurt: Suhrkamp, 1999

Graecogermania: Griechischstudien deutscher Humanisten: die Editionstätigkeit der Griechen in der italienischen Renaissance (1469-1523), Ausstellung und Katalog, D. Harlfinger (ed.), Weinheim: VCH, Acta Humaniora, 1989

Hammerstein, N., *Res publica litteraria*. Berlin: Duncker & Humboldt, 2000

- Henderson, G.P., *Η αναβίωση του ελληνικού στοχασμού, 1620-1830. Η ελληνική φιλοσοφία στα χρόνια της τουρκοκρατίας*, μετ. από την αγγλ., Αθήνα 1977
- Hering, G., *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Ευρωπαϊκή πολιτική 1620-1638*, μετ. από τη γερμ., Αθήνα: MIET, 1992.
- Κιουσοπούλου, Τόνια, *Βασιλεύς ή οικονόμος. Πολιτική εξουσία και ιδεολογία πριν την άλωση*. Πόλις, Αθήνα 2007
- Κιτρομηλίδης, Π., *Νεοελληνικός διαφωτισμός: οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, μετ. από Αγγλ., Αθήνα: MIET, 1996
- Langguth, G. (ed.), *Die Intellektuellen und die nationale Frage*, Frankfurt/New York: Campus Verlag, 1997
- Neumeister, S., Wiedemann, C. (ed.), *Res publica literaria. Die Institution der Gelehrten in der frühen Neuzeit*. Wiesbaden 1987
- Podskalsky, G. *Η ελληνική θεολογία επί Τουρκοκρατίας 1453-1821: η ορθοδοξία στη σφαίρα επιρροής των δυτικών δογμάτων μετά τη μεταρρύθμιση*, μετ. από τη γερμανική, Αθήνα: MIET, 2005
- Σειρηνίδου, Β., *Το εργαστήριο του Λογίου. Αναγνώσεις, Λόγια παραγωγή και επικοινωνία στην εποχή του Διαφωτισμού μέσα από την ιστορία της βιβλιοθήκης του Δημητρίου Ν. Δάρβαρη (1757-1823)*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΣΕ, 2013
- Stassinopoulou, M.A., *Weltgeschichte im Denken eines griechischen Aufkläreres. Konstantinos Michail Koumas als Historiograph*. Frankfurt/Bern/ Wien 1992
- Ζακουθινός, Δ., *Μεταβυζαντινά και Νέα Ελληνικά*, Αθήνα 1978

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΟΝΟΠΤΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ορθόδοξη Εκκλησία και οθωμανική διοίκηση

Subject: Orthodox Church and ottoman administration

Περίληψη: Το σεμινάριο θα εστιάσει στις πολλαπλές (θεσμικές, οικονομικές, πολιτικές) σχέσεις ανάμεσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία -και ιδιαίτερα το Ορθόδοξο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως- και την οθωμανική διοίκηση κατά την περίοδο που ξεκινά από την Άλωση και λήγει με το τέλος της περιόδου ακμής του οθωμανικού κράτους (τέλη 16^{ου} αι.).

Η προσέγγιση του παραπάνω ζητήματος θα γίνει με την αντιπαραβολή κυρίως οθωμανικών και ελληνικών πηγών που αφορούν στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Ανάμεσα στα επί μέρους ζητήματα που θα εξετασθούν θα είναι η επιβίωση θεσμών από την βυζαντινή περίοδο, η ανάμιξη της οθωμανικής διοίκησης στην εσωτερική λειτουργία του εκκλησιαστικού μηχανισμού, η πολιτική αντιμετώπιση από την Εκκλησία της οθωμανικής εξουσίας, καθώς και η διεθνής εμβέλεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας κάτω από οθωμανική πολιτική εξουσία (σχέσεις με την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, τους Διαμαρτυρομένους, πολιτικές οντότητες της Δυτικής Ευρώπης αλλά και την ορθόδοξη Μοσχοβία (μετέπειτα Ρωσία)), Τέλος θα εξετασθεί αν τα παραπάνω έχουν στατική ή δυναμική μορφή και εξέλιξη.

Summary: The seminar will focus on the multiple relations (institutional, economic, political) between the Orthodox Church –and especially the Greek-Orthodox Patriarchate of Constantinople– and the Ottoman administration during the period beginning from the Fall of Constantinople (1453) till the end of the heyday of the Ottoman state (late 16th century).

The above mentioned issue will be discussed mainly through confrontation between Ottoman and Greek sources related to the Orthodox Church. Among special topics to be discussed will be the survival of Byzantine institutions, the interference of the Ottoman administration into the functions of the ecclesiastical mechanism, the political considerations of the Church towards the Ottoman administration, as well as the international presence of the Orthodox Church under Ottoman political power (relations with the Roman Catholic Church, the Protestants, some political entities in Western Europe as well as Orthodox Moskovy (later Russia)). Finally there will be an attempt to examine if all the above mentioned topics had static shape or dynamic evolution.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

- Αποστολόπουλος, Δ, *Επίσημα κείμενα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως*, Αθήνα 2011.
- Braude, B., “Foundation myths of the millet system”, in Braude, B. – Lewis, B. (eds.), *Christians and Jews in the Ottoman Empire. The functioning of a plural society*, I, Νέα Υόρκη - Λονδίνο 1982, σ. 69-88.
- Clogg, R., “The Greek Millet in the Ottoman Empire”, in Braude, B. – Lewis, B. (eds.), *Christians and Jews in the Ottoman Empire. The functioning of a plural society*, I, Νέα Υόρκη - Λονδίνο 1982, σ. 185-208.
- Εταιρεία Μελέτης της Καθ’ ημάς Ανατολής (εκδ.), *Ρωμιοί στην υπηρεσία της Υψηλής Πύλης* [Τρίτη Επιστημονική Ημερίδα. Αθήνα, 13 Ιανουαρίου 2001. Πρακτικά], Αθήνα 2002.
- Hering, G., *Οικουμενικό Πατριαρχείο και ευρωπαϊκή πολιτική, 1620-1638*, Αθήνα 1992 (μτφρ. Δ. Κούρτοβικ).
- Χιδίρογλου, Π., «Σουλτανικά βεράτια», *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, 7 (1973), σ. 119-250.
- Inalcik, H., “Ottoman archival materials on millets” in B. Braude - B. Lewis, (eds.), *Christians and Jews in the Ottoman Empire. The functioning of a plural society*, I, σ. 437-449.
- Inalcik, H., “The status of the Greek Orthodox patriarch under the Ottomans”, *Turcica*, 21/23 (1991), σ. 412-421.
- Konortas, P., “Considérations ottomanes au sujet du statut du Patriarcat orthodoxe de Constantinople. Quelques hypothèses”, Comité National Grec des Études du Sud-Est Européen /Centre d’Études du Sud-Est Européen (εκδ.), *Communications grecques présentées au IVe Congrès International des Études du Sud-Est Européen*, Αθήνα 1990, σ. 213-226.
- Konortas, P., “From tâ’ife to millet: Ottoman terms for the Ottoman Greek-Orthodox community”, D. Gondicas - Ch. Issawi (εκδ.), *Ottoman Greeks in the Age of nationalism: politics, economy and society in the nineteenth century*, Πρίνστον 1999, σ. 169-179.
- Konortas, P., “Les contributions *Patriarchikè Zetèia* et *Basilikon Charatzion*: contribution à l’histoire économique du Patriarcat Oecuménique aux XVe et XVIe siècles”, Centre des Recherches Néo-helléniques/Fondation Nationale de la Recherche Scientifique (εκδ.), *Actes du IIe colloque international d’histoire*.

- Économies méditerranéennes, équilibres et intercommunications (XIIIe-XVe siècles)*, III, Αθήνα 1986, σ. 217-255.
- Κονόρτας, Π., «Η οθωμανική κρίση του ΙΣΤ΄ αιώνα και το Οικουμενικό Πατριαρχείο», *Τα Ιστορικά*, 2/3 (1985), σ. 149-188.
- Κονόρτας, Π., *Οθωμανικές θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, 17^{ος}-αρχές 20^{ού} αιώνα. Βεράτια για τους Προκαθημένους της Μεγάλης Εκκλησίας*, Αθήνα 1998.
- Κονόρτας, Π., «Ορθόδοξοι Πατριάρχες στην υπηρεσία της Υψηλής Πύλης», Εταιρεία Μελέτης της Καθ' ημάς Ανατολής (εκδ.), *Ρωμιοί στην υπηρεσία της Υψηλής Πύλης* [Τρίτη Επιστημονική Ημερίδα. Αθήνα, 13 Ιανουαρίου 2001. Πρακτικά], Αθήνα 2002, σ. 103-134.
- Κονόρτας, Π., «Οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την οθωμανική διοίκηση», Αδελφότης οφφικιάλων του Οικουμενικού Πατριαρχείου «Παναγία η Παμμακάριστος» (εκδ.), *Επιστημονική Ημερίδα «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η οικονομία του Γένους»*. Εισηγήσεις, Αθήνα 2007, σ. 79-113.
- Μιχαήλ, Μ., *Η Εκκλησία της Κύπρου κατά την οθωμανική περίοδο (1571-1878). Η σταδιακή συγκρότησή της σε θεσμό πολιτικής εξουσίας*, Λευκωσία 2005.
- Papadopoulos, Th., *Studies and documents relating to the history of the Greek church and people under Turkish domination*, Βρυξέλλες 1952.
- Pitsakis, C., «À propos des actes du Patriarcat de Constantinople concernant la proclamation de l'Empire de Russie (XVIe siècle): survivances et souvenirs de la terminologie et de l'idéologie impériale constantinopolitaine», *Da Roma alla Terza Roma. IX Seminario internazionale di Studi Storici, Campidoglio, 21-22 aprile, 1989. L'idea di Roma a Mosca, secoli XV-XVI*, σ. 87-138.
- Pitsakis, C. «De la fin des temps à la continuité impériale: constructions idéologiques post-byzantines au sein du Patriarcat de Constantinople», Centre d'Études Byzantines, Néo-helléniques et Sud-Est Européennes/École des Hautes Études en Sciences Sociales (εκδ.), *Le Patriarcat Oecuménique de Constantinople aux XIVe-XVIe siècles: rupture et continuité. Actes du colloque international. Rome, 5-6-7 décembre 2005* [=Dossiers Byzantins 7], Παρίσι 2007, σ. 222 επ.
- Runciman, S., *The Great Church in captivity; a study of the Patriarchate of Constantinople from the eve of the Turkish conquest to the Greek War of Independence*, Κέμπριτζ 1968 [ελλ μτφρ Αθήνα 1980].
- Stojanovich, T., «The Conquering Balkan Orthodox Merchant», *Journal of Economic History*, 20 (1960), σ. 234-313.
- Ζαχαριάδου, Ε., *Δέκα τουρκικά έγγραφα για τη Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)*, Αθήνα 1996.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Το βενετικό Κράτος της Θάλασσας και της Στερεάς: μια συγκριτική προσέγγιση.

Subject: The Maritime and the Mainland State of Venice: a Comparative Approach.

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου είναι η συγκριτική μελέτη της οργάνωσης του βενετικού Κράτους της Θάλασσας και του Κράτους της Στερεάς. Ειδικότερα, θα αναλυθούν η πολιτική και κοινωνική συγκρότηση των κτήσεων των βενετικών εδαφών στην ιταλική χερσόνησο και τη Μεσόγειο, το καθεστώς των αυτονομιών τους, η διοικητική τους διάρθρωση και ο ρόλος των βενετών ρεκτόρων, η εκκλησιαστική πολιτική των κυριάρχων, οι οικονομικές δομές, η διαχείριση της δικαιοσύνης ως κεντρικού άξονα γύρω από τον οποίο οργανώθηκαν οι σχέσεις κυβερνόντων και κυβερνούμενων και χαλιναγωγήθηκαν.

Summary: The purpose of the seminar is a comparative study of the organization of the Maritime State and the Mainland State of Venice. In particular, the seminar shall examine the political and social structure of the possessions of the Venetian territories in the Italian peninsula and the Mediterranean, the status of their autonomy, their administrative structure and the role of the Venetian rectors, the ecclesiastical policy of the rulers, the economic structures, the administration of justice as a central point around which were organized the relationships between governors and governed.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία /Selective Bibliography

- Bowd, St., *Venice's Most Loyal City: Civic Identity in Renaissance Brescia*, Harvard 2010.
- Cozzi, G. (a cura di), *Stato, Società e Giustizia nella Repubblica Veneta (sec.XV-XVIII)*, Roma 1980.
- Crouzet-Pavan, E., *Sopra le acqua salse : espaces, pouvoir et société à Venise à la fin du Moyen-Âge*, Roma 1992.
- Gallant Th., *Experiancing Dominion : Culture, Identity, and Power in the British Mediterranean*, Indiana 2002.
- Georgopoulou, M., *Venice's Mediterranean Colonies. Architecture and Urbanism*, Cambridge 2001
- Karapidakis, N., *Civis fidelis: l'avènement et l'affirmation de la citoyenneté corfiote (XVIème-XVIIème siècles)*, Francfort 1992.
- Lane, Fr., *Βενετία η Θαλασσοκράτειρα*, (μτφ. Κ. Κουρεμένος), Αθήνα 2007.
- Μαλτέζου, Χρ. (επιμ.), *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της*, τ. 1 και 2, Αθήνα - Βενετία, 2010.
- McKee, S., *Uncommon Dominion: Venetian Crete and the Myth of Ethnic Purity*, Philadelphia 2000.
- Παπαδία-Λάλα, Α., *Ο θεσμός των αστικών κοινοτήτων στον ελληνικό χώρο κατά την περίοδο της βενετοκρατίας (13ος-18ος αι.). Μια συνθετική προσέγγιση*, Βενετία 2004.
- O'Connell, M., *Men of Empire: Power and Negotiation in Venice's Maritime State*, Baltimore 2009
- Povolo, Cl., *L'intrigo dell'onore: poteri e istituzioni nella Repubblica di Venezia tra Cinque e Seicento*, Verona 1997.
- Romano, D., *The Likeness of Venice: a Life of Doge Francesco Foscari 1373-1457*, New Haven – London 2007.
- Venice Reconsidered. The History and the Civilization of an Italian City-State, 1297-1797*, Martin, John - Romano Dennis (επιμ.), Baltimore 2000.

Viggiano, Al., *Governanti e governati: legittimità del potere ed esercizio dell'autorità sovrana dello Stato di Veneto nella prima età moderna*, Treviso 1993.

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτική κρίση, δικτατορία, μεταπολίτευση: η εξέλιξη των πολιτικών δυνάμεων, 1961-1980.

Subject: Political Crisis, Dictatorship and Transition to Democracy: the Evolution of the Greek Political Forces, 1961-1980.

Περίληψη: Το μάθημα θα ασχοληθεί με την εξέλιξη των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Κατά το διάστημα αυτό, σημειώθηκαν η πολιτική κρίση της δεκαετίας του 1960, η επιβολή της δικτατορίας, η Μεταπολίτευση και η εδραίωση του νέου δημοκρατικού καθεστώτος. Θα αναλυθούν η άνοδος και η πτώση μείζονων πολιτικών δυνάμεων (ΕΡΕ, ΕΚ, ΝΔ, ΕΔΗΚ, ΠΑΣΟΚ, ΕΔΑ, ΚΚΕ, ΚΚΕεσ.) και θα αναζητηθούν οι ευρύτερες ροπές της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, σε μια περίοδο μετάβασης από την πρώτη στην όψιμη μεταπολεμική εποχή.

Summary: The course will examine the development of Greek political forces from the early 1960s to the late 1970s. It will discuss the political crisis of the 1960s, the imposition of the Colonels' dictatorship, the transition to democracy and the stabilization of the new democratic regime. The course will analyze the rise and fall of major political forces (ERE, Centre Union, ND, EDIK, PASOK, EDA, KKE, KKE-int.), and will seek the larger trends of Greek political history during a period of transition from the first to the latter post-war period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Αλιβιζάτος, Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922-1974: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα 1983.

Βασιλάκης, Μ. (επιμ.), *Από τον ανέκδοτο στη δικτατορία*, Αθήνα 2009.

Βούλγαρης, Γ., *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990*, Αθήνα 2002.

Καζάκος, Π., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα 2001.

Καραμανωλάκης, Β. (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία, 1967-1974*, Αθήνα 2010

Ρήγος, Ά., Σφεριιάδης, Σ., Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60: θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Αθήνα 2008.

Ριζάς, Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008.

Σβολόπουλος, Κ. (γεν. επιμ.), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα*, τόμοι 12, Αθήνα 1992-97.

Σπουρδαλάκης, Μ., *ΠΑΣΟΚ: δομή, εσωκομματικές κρίσεις και συγκέντρωση εξουσίας*, Αθήνα 1988.

- Χατζηβασιλείου, Ε., *Ελληνικός φιλελευθερισμός: το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979*, Αθήνα 2010.
- _____, «Η σύσταση και εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος, 1974-1981», στον ΙΣτ' τόμο της *Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους*, Αθήνα 2000, σσ. 294-317.
- Klarevas, L., «Were the Eagle and the Phoenix Birds of a Feather? The United States and the Greek Coup of 1967», *Diplomatic History*, 30 (2006), σσ. 471-508.
- Maragkou, K., «The Foreign Factor and the Greek Colonels' Coming to Power on 21 April 1967», *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, 6 (2006), σσ. 427-442.
- Mazower, Mark, «Policing the Anti-Communist State in Greece, 1922-1974», στο Mazower (επιμ.), *The Policing of Politics in the Twentieth Century: Historical Perspectives*, Oxford 1997, σσ. 129-150.
- Pappas, T., *Making Party Democracy in Greece*, Basingstoke 1999.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ & ΔΗΜΗΤΡΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Από τον Εμφύλιο στη Μεταπολίτευση: Κοινωνία, κουλτούρα, ιδεολογία στη μεταπολεμική Ελλάδα.

Subject: From the Civil War to *Metapolitefsi* : Society, culture, ideology in post-war Greece.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα ανιχνεύσει από ιστορική σκοπιά την περίοδο από το τέλος του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου έως τη μεταπολίτευση, εστιάζοντας στις κοινωνικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές διεργασίες της εποχής. Η περίοδος αυτή ορίζεται συνήθως από τις πολιτικές της συντεταγμένες (το τέλος του Εμφυλίου, η Χούντα των συνταγματαρχών, η πτώση της και η μετάβαση στη δημοκρατία). Με φόντο τις συντεταγμένες αυτές, το σεμινάριο θα επικεντρωθεί σε διεργασίες, ρεύματα και συζητήσεις της περιόδου, που δεν αναφέρονται άμεσα στην κεντρική πολιτική, συνδέονται εντούτοις μαζί της, καθώς διαμορφώνονται από αυτήν και τη διαμορφώνουν.

Πιο συγκεκριμένα, θα μελετηθούν κοινωνικές σχέσεις και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί σε διαφορετικά πεδία της καθημερινής ζωής, καθώς και διανοητικά ρεύματα που επέδρασαν σημαντικά στον ιδεολογικό, αισθητικό και επιστημονικό ορίζοντα της εποχής. Η ελληνική συγκυρία των μεταπολεμικών δεκαετιών θα τοποθετηθεί στο πλαίσιο ιστορικών μελετών για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία κατά το ίδιο διάστημα, οι οποίες διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 αλλά και τις τάσεις που διατρέχουν μακρύτερα χρονικά διαστήματα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 έως τη διεθνή ύφεση των μέσων της δεκαετίας του 1970. Στόχος είναι επίσης να αναπτυχθεί ένας προβληματισμός γύρω από τα προβλήματα που θέτει η ιστορική μελέτη της πρόσφατης ιστορίας. Από την άποψη αυτή, θα συζητηθούν η πολλαπλότητα των πηγών για μια ιστορία της περιόδου (διαφορετικά είδη αρχείων, τύπος, μαρτυρίες, κινηματογράφος, λογοτεχνία, διαφήμιση κ.τ.λ.) και τα ερωτήματα που σχετίζονται με τη μελέτη τους, η ιστορική χρήση θεωρητικών κείμενων και επιστημονικών λόγων που παρήχθησαν στο πλαίσιο της εξεταζόμενης περιόδου, η σχέση ανάμεσα στα διαφορετικά είδη ανάλυσης (κοινωνιολογικής, πολιτικής, ανθρωπολογικής κ.λπ.) για κεντρικές όψεις της εποχής και την ευρύτερη ιστορία της περιόδου.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα κληθούν να ερευνήσουν, να επεξεργαστούν και να παρουσιάσουν, προφορικά και γραπτά, εργασίες για θέματα που εμπίπτουν στην προβληματική του σεμιναρίου.

Summary: In the seminar we will investigate the period from the end of the Greek Civil War to the mid-1970s transition to democracy, the *metapolitefsi*, focusing on the social, cultural and ideological processes of the era. This time span is most usually defined through its political coordinates (the end of the civil war, the rise and fall of the dictatorship, the transition to democracy). Considering these coordinates as a background, the seminar will concentrate on processes, trends and debates of the period, that do not immediately refer to the central political scene, they are, however, related to the latter as they are mutually shaped.

More specifically, we will examine social relations and cultural transformations in different fields of everyday life, as well as intellectual tendencies that had a considerable impact on the ideological, aesthetic and scientific horizon of the period. The Greek conjuncture of the post-war decades will be placed in the context of specific historical studies that deal with post-war European and global history; these studies discern both the differences between the 1950s and the 1960s and the common threads that run through a longer time span from the late 1950s to the 1970s depression. Furthermore, our aim is to contemplate the problems posed when studying recent historical periods. Within this perspective, we will discuss the multiplicity of the relevant sources (different kinds of archives, press, oral and written testimonies, cinema, literature, advertisements etc), the ways in which historians can use theoretical texts and scientific discourses produced in that time, and the relation between different types of analysis (sociology, political science, anthropology etc) on central aspects or the overall history of the period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία /Selective Bibliography

- Close, D., *Η Ελλάδα 1945-2004. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία*, μετ. Γιώργος Μερτίκας, Θύραθεν, Αθήνα 2007
- Hobsbawm, E., *Η εποχή των άκρων. Ο σύντομος εικοστός αιώνας 1914-1991*, μτφρ. Βασίλης Καπετανγιάννης, Θεμέλιο, Αθήνα 1997.
- Judt, T., *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο*, μτφρ. Νικηφόρος Σταματάκης, Αλεξάνδρεια 2012.
- Marwick, A., *The Sixties. Cultural Revolution in Britain, France, Italy, and the United States, c.1958-c.1974*, Oxford University Press, Oxford 1998.
- Mazower, M. (επιμ.), *Μετά τον Πόλεμο. Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003
- McNeil, W. H., *The Metamorphosis of Greece since World War II*, Blackwell, Οξφόρδη 1978
- Αβδελά, Ε., *Δια λόγους τιμής. Βία, συναισθήματα και αξίες στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*. Αθήνα: Νεφέλη, 2002
- Βερναρδάκης, Χρ. – Μαυρής, Γ., *Κόμματα και κοινωνικές συμμαχίες στην προδικτατορική Ελλάδα. Οι προϋποθέσεις της μεταπολίτευσης*, Εξάντας, Αθήνα 1991
- Γιαννουλόπουλος, Γ., *Ο μεταπολεμικός κόσμος. Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία (1945-1963)*, Παπαζήσης, Αθήνα 2001

- Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 1949-1967. *Η εκρηκτική εικοσαετία*, Αθήνα 2000
- Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)*, τ. Α'-Β', Αθήνα 1994
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΣΤ': *Σύγχρονος ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000
- Καραμανωλάκης, Β. (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία 1967-1974*, Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα 2010
- Κατσάπης, Κ., *Το «πρόβλημα νεολαία». Μοντέρνοι νέοι, παράδοση και αμφισβήτηση στη μεταπολεμική Ελλάδα 1964-1975*, Εκδόσεις Απρόβλεπτες, Αθήνα χ.χ.
- Λαμπροπούλου, Δ., *Οικοδόμοι. Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.
- Νικολακόπουλος, Η., *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946-1967*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001.
- Παναγιωτόπουλος, Β. (διεύθ.), εφημ. *Τα Νέα, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμος 9 *Νικητές και ηττημένοι 1949-1974. Νέοι ελληνικοί προσανατολισμοί: ανασυγκρότηση και ανάπτυξη*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003
- Ρήγος, Α. – Σεφεριάδης, Σ. Ι., - Χατζηβασιλείου, Ε., *Η «σύντομη» δεκαετία του '60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008.
- Τσουκαλάς, Κ., *Κράτος, κοινωνία, εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, ³1999.
- Χατζηβασιλείου, Ε., *Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΙΣΕΡ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ιστορία και μνήμη της Σοά⁷ στην Ελλάδα.

Subject: Shoah in Greece: History and Memory.

Περίληψη: Θα επιχειρήσουμε μια γενική ανασκόπηση της Σοά των Εβραίων της Ελλάδας, αναλύοντας τους ποικίλους παράγοντες (ιστορικούς, κοινωνικο-οικονομικούς, ιδεολογικούς κ.ά.) που διαμόρφωσαν τη γεωγραφία των εκτοπίσεων και καθόρισαν, σε μεγάλο βαθμό, την τύχη κάθε κοινότητας. Ενδεικτικά, θα θέσουμε ερωτήματα όπως: Πώς εξηγούνται οι τεράστιες διαφορές μεταξύ των ποσοστών εξόντωσης των κοινοτήτων της χώρας (λ.χ. Θεσσαλονίκη, Κομοτηνή, Διδυμότειχο 96% - Τρίκαλα, Βόλος 26% - Ζάκυνθος 0%!); Στην «επιτυχή» ή όχι εφαρμογή της «τελικής λύσης» σε κάθε περίπτωση ποιος ήταν ο ρόλος των τοπικών αρχών και του τοπικού πληθυσμού, αλλά και άλλων μεταβλητών χρόνου / χώρου; Ποια στάση υιοθετούν τα εβραϊκά συμβούλια μεγάλων κοινοτήτων (λ.χ. της Θεσσαλονίκης, των Ιωαννίνων, της Αθήνας, της Λάρισας) απέναντι στη διαφαινόμενη απειλή;

⁷ Εβραϊκή λέξη που σημαίνει «καταστροφή» και χρησιμοποιείται από τη δεκαετία του '80 διεθνώς για να περιγράψει τη γενοκτονία των Εβραίων. Θεωρείται καταλληλότερος όρος από τον όρο «Ολοκαύτωμα», καθώς ο τελευταίος προέρχεται από τη λέξη *Όλοκαυστον*, που σημαίνει «πλήρως καμμένη προσφορά θυσίας» σε θεό - και είναι δυνητικά προσβλητική για τα θύματα.

Επιπλέον, μέσα από ποικίλες πηγές (μαρτυρίες επιζώντων της Σοά στο USC Visual History Archive [στο οποίο έχουμε ψηφιακή πρόσβαση], απομνημονεύματα επιζώντων, μουσειακές εκθέσεις και καλλιτεχνικά έργα με θέμα τη Σοά, μνημονικές τελετές για τη Σοά), καθώς και την πρόσφατη ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, θα επιχειρήσουμε να παρακολουθήσουμε την πορεία της διαμόρφωσης της μνήμης της Σοά στην Ελλάδα από το τέλος του πολέμου έως τις μέρες μας.

Summary: The focus of the seminar is the Shoah in Greece. Some of the questions to be dealt with are: Which are the main factors that determined the fate of particular Jewish communities in Greece? How is to be explained the vast difference in loss percentages (e.g. Jewish Community of Salonica 96% - Jewish Community of Volos 26%)? Which was the role of the local authorities and the local population (but also of other variables concerning time and area) in the practical implementation of the “final solution”? How did the Jewish leaders in Greece respond toward Nazi persecution?

In addition, drawing on different source material (e.g. Jewish survivors’ interviews in the [accessible by us] USC Visual History Archive, survivors’ memoirs, museum exhibitions on the Shoah, monuments commemorating the Shoah) and on the recent bibliography on the subject, we will attempt to elucidate how the memory of the Shoah is shaped in Greece.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Μελέτες για τους Εβραίους της Ελλάδας / Monographs On the Jews of Greece

Fleming, K. E., *Greece. A Jewish history*, Princeton University Press, Πρίνστον και Οξφόρδη 2008.

Λάμψα, Κ. - Σιμπή, Ι., *Η Διάσωση*, Εκδόσεις Καπόν, Αθήνα 2012.

Lewkovicz, B., *The Jewish Community of Salonika. History, Memory, Identity*, Valentine Mitchell, Λονδίνο-Πόρτλαντ 2006.

Pierron, B., *Εβραίοι και Χριστιανοί στη νεότερη Ελλάδα*, εισαγωγή Ρίκα Μπενβενίστε, μτφρ. Γιώργος Σαρατσιώτης, επιμ. Ε. Αμιλήτου – Δ. Τουλάτου, Πόλις, Αθήνα 2004.

Μελέτες για τη γενοκτονία των Εβραίων της Ελλάδας και την αποτύπωσή της / Studies on the genocide of the Jews of Greece and its representation

Αμπατζοπούλου, Φ., *Το Ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1993.

Βαρών-Βασάρ, Ο., «Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης. Κείμενα για τη γενοκτονία των Εβραίων», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2012.

Mazower, M., *Στην Ελλάδα του Χίτλερ. Η εμπειρία της Κατοχής*, μτφρ. Κ. Κουρεμένος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994.

Μόλχο, Μ. - Νεχαμά, Ι., *In Memoriam. Αφιέρωμα στη μνήμη των Ισραηλιτών θυμάτων του ναζισμού εν Ελλάδι*, μτφρ. Γ.Κ. Ζωγραφάκης, Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1974.

Μπενβενίστε, Ρ. (επιμ.), *Οι Εβραίοι της Ελλάδας στην Κατοχή*. Πρακτικά γ’ Συμποσίου Ιστορίας της Εταιρείας Μελέτης Ελληνικού Εβραϊσμού, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1998.

Φλάιτσερ, Χ., *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τόμος β’, Παπαζήσης, Αθήνα 1995.

Μελέτες για τη θεωρητική πλαισίωση του θέματος / Theoretical approaches

Friedlander, S. (επιμ.), *Probing the Limits of Representation: Nazism and the "Final Solution"*, Harvard University Press, Κέμπριτζ 1992.

Novick, P., *The Holocaust in American Life*, Houghton Mifflin Harcourt, Νέα Υόρκη 2000.

Wieviorka, A., *Déportation et génocide. Entre la mémoire et l'oubli*, Plon, Παρίσι 1992.

Young, J. E., *Writing and Rewriting the Holocaust. Narrative and the Consequences of Interpretation*, Indiana University Press, Μπλούμινγκτον και Ιντιανάπολις 1988.

Φλάισερ, Χ., *Οι πόλεμοι της μνήμης. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στη δημόσια Ιστορία*, Νεφέλη, Αθήνα 2008.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Αραγώνιοι και Καταλανοί στην ανατολική Μεσόγειο. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία. <i>M. Ντούρου-Ηλιοπούλου</i></p> <p>The Aragonese and the Catalans in the eastern Mediterranean. Policy, society, economy. <i>M. Dourou –Elioroulou</i></p>
<p>Εμπόριο, έμποροι και αστική οικονομία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα. <i>N. Γιαντσή</i></p> <p>Trade, traders and urban economy in the late Middle Ages. <i>N. Giantsi</i></p>
<p>Όψεις της Ευρωπαϊκής Μετανάστευσης (από τους ναπολεόντειους χρόνους μέχρι και τον μεσοπόλεμο). <i>M. Παπαθανασίου</i></p> <p>Aspects of European Migration (from the Napoleonic era up to the interwar years). <i>M. Parathanassiou</i></p>
<p>Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στη νεότερη Ευρώπη. <i>I. Δημάκης</i></p> <p><i>Imperialism and colonial expansion.</i> <i>I. Dimakis</i></p>
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
<p>Η αντιπαράθεση για τις γυναίκες στην πρώιμη νεότερη Δύση. <i>K. Γαγανάκης</i></p> <p>Debating Women in Early Modern Europe. <i>C. Gaganakis</i></p>
<p>Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19^{ος} –20^{ος} αιώνες: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων. <i>K. Ράπτης</i></p> <p>Gender and Society in 19th and 20th century Europe: The case of middle and upper classes. <i>K. Raptis</i></p>

Προμαρξικός σοσιαλισμός.

I. Δημάκης

Premarxian Socialism.

I.Dimakis

ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ-ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Χειμερινό Εξάμηνο

Θέμα: Αραγώνιοι και Καταλανοί στην ανατολική Μεσόγειο. Πολιτική, κοινωνία, οικονομία.

Subject: The Aragonese and the Catalans in the eastern Mediterranean. Policy, society, economy.

Περίληψη : Θέμα του σεμιναρίου είναι η ανακατάκτηση της Ιβηρικής Χερσονήσου (Reconquista) και η οργάνωση του βασιλείου της Αραγωνίας-Καταλονίας. Έμφαση δίνεται στην εξωτερική πολιτική του βασιλείου, ιδιαίτερα στην ανατολική Μεσόγειο τον 14^ο και τον 15^ο αιώνα, όπως και στις διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις με τις άλλες δυνάμεις της εποχής. Οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα μελετώντας δυτικές πηγές και τη δευτερογενή βιβλιογραφία να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούν την κατάσταση στη δυτική Ευρώπη, την εγκατάσταση των Δυτικών στην Ανατολή, τους νέους θεσμούς, τη συμβίωση με τους κατοίκους και τις αλληλεπιδράσεις.

Summary: The seminar aims at enlightening the Reconquista of the Iberian peninsula and the organization of Aragon-Catalonia. Emphasis is given on the policy of Aragon-Catalonia in the eastern Mediterranean during the 14th and the 15th century, especially on their impact on political, social and cultural terms as well as on their activities and symbiosis with the local societies. Through the study of latin sources and secondary literature students acquire a better understanding of the situation in western Europe and the Mediterranean during the medieval period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Abulafia, D., *The western Mediterranean Kingdoms, 1200-1500. The struggle for dominion*, Longman 1997.

Arbel, B., *Intercultural contacts in the medieval Mediterranean*, London 1996.

Balard, M., *Coloniser au Moyen Age*, Paris 1995.

Bisson, T. N., *The medieval crown of Aragon. A short history*, Oxford 1986, 2003.

Giunta, F., *Aragonesi e Catalani nel Mediterraneo*, Palermo 1953-9.

Lock, P., *Οι Φράγκοι στο Αιγαίο, 1204-1500*, Αθήνα 1998.

Loenertz, R. J., *Byzantina et franco-graeca*, P. Schreiner, Roma 1970, 1978.

Marcos, E., *Αλμογάβαροι, η ιστορία τους*, Αθήνα 2011.

Mac Kay, A., *Spain in the middle ages. From frontier to Empire, 1000-1500*, London 1977.

Ντούρου-Ηλιοπούλου, Μ., *Από τη δυτική Ευρώπη στην ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονίες στη Ρωμανία (13^{ος}-15^{ος} αι.). Πολιτικές και θεσμικές πραγματικότητες*, Αθήνα 2012.

Ντούρου-Ηλιοπούλου, Μ., *Οι Δυτικοί στη Ρωμανία (13^{ος}-15^{ος} αι.). Μια ερευνητική προσέγγιση*, Αθήνα 2013.

Rubio i Lluch, *Diplomatari de l'Órient catala, 1301-1409*, Barcelona 1947, 2001.

Setton, K., *Athens in the middle ages*, Variorum Reprints 1975.

Setton, K. (επιμ.), *A History of the Crusades*, t. 1-5, Madison 1969.

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Εμπόριο, έμποροι και αστική οικονομία κατά τον ύστερο Μεσαίωνα.

Subject: Trade, traders and urban economy in the late Middle Ages.

Περίληψη: Το μάθημα εστιάζει στη διερεύνηση των εμπορικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (13^{ος}-15^{ος} αιώνας). Ειδικότερα, θα εξεταστεί η ανάπτυξη του εμπορίου μεταξύ πόλεων αλλά και βασιλείων σε σύνδεση με: α) την εξέλιξη και πολιτική ισχυροποίηση των εμπόρων στη Δύση, β) την ανάπτυξη της αστικής ευρωπαϊκής οικονομίας και τη διαμόρφωση νέων τύπων εμπορικών δραστηριοτήτων και εμπόρων, γ) την σχέση του εμπορίου με τις μεγάλες εξεγέρσεις του δέκατου τέταρτου αιώνα, δ) την επίδραση του στην αστική φιλανθρωπία ως προνοιακή τακτική. Επιπρόσθετα, θα διερευνηθεί η σύνθετη σχέση μεταξύ τεχνικών και εμπορικών συντεχνιών, η οποία επηρεάζει σημαντικά την οικονομική ευημερία των μεσαιωνικών πόλεων.

Summary: The course will focus on the study of the European trade in later middle ages. (13th-15th century). Specifically, the course will explore the beginning and the development of trade between European cities and kingdoms in conjunction with: a) the rise of the European merchant class, b) the importance of this economic factor in towns and the formation of new types of commercial activities and merchants, c) the connection between trade and the conflicts of 14th century, d) its impact on civic charity. Furthermore, the seminar will examine the complex relationship between craft guilds and trade “unions”, which had an enormous effect in economic prosperity of later medieval towns.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Balard M., *Le marchand au Moyen Age*, Reims, S.H.M.E.S. 1988.
- Bautier, R.H., *Les principales étapes du développement des foires de Champagne* Paris, 1952.
- Cipolla, C., *Η Ευρώπη πριν από την Βιομηχανική Επανάσταση*, Αθήνα 1950.
- Clarkson L. A., *The Pre-industrial Economy of England*, London 1971.
- Hatcher J., Miller E., *Medieval England: towns, commerce and crafts*, Cambridge 1995
- Nicholas, D., *Urban Europe: 1100-1700*, New York 2003.
- _____, *The later Medieval City: 1300-1500*, London, Longman 1977.
- Perroy, E., *Le commerce anglo-flamand au XIIIe siècle: la hanse flamande de Londres*, *Revue historique*, CCLII (1974).
- Power, E.E., *The Wool Trade in English Medieval History*, Oxford 1941.
- Roover, R.D., *The rise and the decline of the Medici bank: 1397-1484*, CUP 1963.
- Salzman, L.F., *English Trade in the Middle Ages*, Oxford 1931.
- Spufford, P., *Power and profit: the merchant in medieval Europe*, London 2006.
- _____, *Money and Jews in medieval Europe*, Cambridge 1988.
- Bautier, R.H., *The economic development of Medieval Europe*, London, Thames & Hudson 1971.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις της Ευρωπαϊκής Μετανάστευσης (από τους ναπολεόντειους χρόνους μέχρι και τον μεσοπόλεμο).

Subject: Aspects of European Migration (from the Napoleonic era up to the interwar years).

Περίληψη: Εξετάζονται όψεις της εσωτερικής, ενδο-ευρωπαϊκής και διηπειρωτικής μετανάστευσης/μετακίνησης των πληθυσμών της δυτικής, βόρειας, κεντρικής και κεντροανατολικής Ευρώπης σε συνάρτηση με τις θεμελιώδεις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές διαδικασίες που επηρεάζουν καθοριστικά και μετασχηματίζουν ή/και ανατρέπουν τη ζωή των κατοίκων της ευρωπαϊκής ηπείρου κατά την υπό εξέταση περίοδο (εκβιομηχάνιση, αστικοποίηση, οικονομικές κρίσεις, πολεμικές συρράξεις, αποικιακή εξάπλωση, πολιτικές διαχείρισης κοινωνικών ζητημάτων, ανάπτυξη των εθνικισμών και εθνικιστικές πολιτικές). Στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο θα μας απασχολήσουν ειδικότερα συγκεκριμένες μορφές μετανάστευσης όπως η κυκλική ή εποχική μετανάστευση (ειδικά ως προς τους αγροτικούς πληθυσμούς), η υπερατλαντική μετανάστευση και ζητήματα όπως η αγροτική έξοδος, η εισροή εσωτερικών μεταναστών στα αστικά κέντρα και η ενσωμάτωση ή περιθωριοποίησή τους, η αντιμετώπιση της φτώχειας και της εγκληματικότητας στην Ευρώπη μέσα από την αναγκαστική, διηπειρωτική μετακίνηση/μετανάστευση, η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής στο πλαίσιο των αποικιακών αυτοκρατοριών, πληθυσμιακές μετακινήσεις ως συνέπεια του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου και των μεσοπολεμικών κρίσεων. Μας ενδιαφέρει τόσο μία εκ των άνω προσέγγιση με βάση τις κρατικές πολιτικές, τους νόμους, τα στατιστικά στοιχεία, και τους λόγους που συγκροτούνται περί την μετανάστευση όσο και μία ιστορία από τα κάτω που διερευνά τα κίνητρα, τις στρατηγικές, τις πρακτικές και τις βιωμένες εμπειρίες των ιστορικών υποκειμένων.

Summary: The seminar deals with aspects of internal, intereuropean and intercontinental migration/mobility of western, northern, central and central-eastern european populations in connection with those fundamental economic, social and political processes, which affect and/or transform Europeans' lives during the period under examination (namely industrialization, urbanization, financial and economic crises, war conflicts, colonial expansion, social policies, nationalisms and nationalistic policies). Within this broader context we will examine particular forms of migration such as cyclical or seasonal migration (especially in regard to rural populations), transatlantic migration and issues like rural exodus, immigration into urban centres and immigrants' social integration or marginalization, forced migration as a means of official handling with poverty and/or criminality, looking for better living conditions within the context of colonial empires, population movements as a result of the First World War and of interwar crises. We are interested in approaching our subject both from above, looking into state policies, legislation, statistical evidence and discourses around migration, as well as from the point of view of a history from below, exploring motives, strategies, practices and living experiences of historical subjects.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

- Bade, K., *Migration in European History* (μετάφραση από τα γερμανικά Allison Brown), Blackwell, 2003.
- Cohen, R., Robinson, V. et. al. (eds.), *The International Library of Studies on Migration*, Chletenham UK, Brookfield US, 1996- [κυρίως τόμοι 4/I και 4/II: Colmes Holing (ed.) *Migration in European History*].
- Francois, L., Isaacs, A. K., *The sea in european history*, Pisa, Edizioni Plus, Universita di Piza, 2001.
- Hochstadt, St., *Mobility and Modernity. Migration in Germany, 1820-1989*, Ann Arbor, University of Michigan Press, 1999
- Lucassen, J., *Migrant Labour in Europe 1600-1900. The Drift to the North Sea.* (μετάφραση από τα ολλανδικά στα αγγλικά Donald A. Bloch), Croom, H., London, Sydney, Wolfeboro, New Hampshire, 1987.
- Lucassen, J., Lucassen, L. (επιμ.), *Migration, Migration History, History. Old Paradigms and New Perspectives*, Peter Lang, Bern, Berlin et.al., 1997.
- Lucassen, L., *The Immigrant Threat. The Integration of Old and New Migrants in Western Europe since 1850*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 2005.
- Page Moch, L., *Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis 2003 (2nd edition, 1st edition 1992).
- Sherington, G., Jeffrey, Chr., *Fairbridge. Empire and Child Migration*, London Woburn Press, 1998.
- Siddle, D. J. (επιμ.), *Migration, Mobility and Modernization*, Liverpool University Press 2000.
- Steidl, A., Ehmer, J. et.al., *European Mobility. Internal, international and transatlantic moves in the 19th and early 20th century*, Vandenhoeck und Ruprecht, Goettingen, 2009.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στη νεότερη Ευρώπη.

Subject: Imperialism and colonial expansion.

Περίληψη: Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο γίνεται θεωρητική προσέγγιση του θέματος. Συγκεκριμένα αναλύονται οι έννοιες του ιμπεριαλισμού και της αποικιακής επέκτασης στη νεότερη εποχή (εν σχέση προς παλαιότερες περιόδους) και διευρύνονται τα αίτια, ο χαρακτήρας και οι μορφές που λαμβάνουν τα φαινόμενα αυτά.

Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει επιλέξει σχετικά με τις πρακτικές εκδήλωσης της αποικιακής επέκτασης και τον ιμπεριαλισμό.

Summary: The seminar is organized in two parts. The first shall deal with the examination of the political map of Europe as was shaped in modern times by nationalist movements. Based on the analysis of particular works, we shall also examine the various factors that shaped the national movements as well as forms of

nationalism, leading either to the break down of composite states or to the unification of others.

In the second part, each student deals with a topic related to the construction of a national state, a subject that will serve as basis for his/her final presentation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία/Selective Bibliography

Τα έργα αναφέρονται με τη χρονολογική σειρά της πρώτης έκδοσής τους.

- Barratt-Brow, M., *Essays on imperialism*, 1972.
Baumgart, W., *Imperialism. The idea and reality of British and French colonial exposition, 1880-1914* (1982).
Brunschwig, M., *Mythes et réalités de l' imperialisme colonial francais*, 1960.
Cohen, Benjamin J., *The question of imperialism. The political economy of dominance and dependence*, 1973.
Fieldhouse, D.K., *The theory of capitalist imperialism*, 1967.
Fieldhouse, D.K., *Economics and empire (1830-1914)*, 1973.
Fieldhouse, D.K., *Colonialism, 1870-1945. An introduction*, 1981.
Hobson, J. A., *Imperialism, a study*, 1902.
Kemp, T., *Theories of imperialism*, 1968.
Koebner, R., *Imperialism. The story and significance of a political world, 1840-1960* (1964).
Λένιν, Β.Ι., *Ο ιμπεριαλισμός τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού*, 1917.
Schumpeter, J.A.Q., *Imperialism and social classes*, 1919.
Lichtheim, G., *Imperialism* (και σε γαλλική μετάφραση, 1971).
Magdoff, H., *Imperialism. from colonial age to the present*, 1978.
Mommsen, W.J., *Theories of imperialism*, 1980. Moon, Parker Th., *Imperialism and world politics*, 1964.
Thornton, A.P., *Doctrines of imperialism*, 1965.
Thornton, A.P., *The imperial idea and its enemies*, 1968.
Winks, Robin W., *The age of imperialism*, 1968.
Wolfe, M. (ed), *The economic causes of imperialism*, 1972.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΓΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η αντιπαράθεση για τις γυναίκες στην πρώιμη νεότερη Δύση.

Subject: Debating Women in Early Modern Europe.

Περίληψη: Αντικείμενο του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση ιστορικών θεωρήσεων και αποτυπώσεων του φύλου στην πρώιμη νεωτερικότητα, και ιδιαίτερα η αντιπαράθεση που προέκυψε για τη θέση, το ρόλο, αλλά και τη φύση της γυναίκας, από τα τέλη του 15^{ου} αιώνα, και με ιδιαίτερη ένταση στη διάρκεια της κρίσης της Μεταρρύθμισης. Μας ενδιαφέρει ο κανονιστικός λόγος της εκκλησιαστικής και κοσμικής ελίτ σχετικά με τη συγκρότηση του γυναικείου φύλου και η αντίδραση των ίδιων των γυναικών απέναντι στο ανελαστικό πλαίσιο ύπαρξής τους, όπως το επέβαλαν η Μεταρρύθμιση και ο Τριδεντικός Καθολικισμός. Μέσα από την αντιπαραβολή «ιδεωδών» και «πραγματικών», ή και επιζητούμενων ρόλων για τις

γυναίκες της πρώιμης νεότερης Δύσης προκύπτουν πλούσια στοιχεία και για την ιστορική κατανόηση της συγκρότησης της αρρενωπότητας και του ανδρικού φύλου στην πρώιμη νεωτερικότητα. Εν τέλει, θα μας απασχολήσουν ο αντίκτυπος που είχαν οι πολιτισμικές συγκροτήσεις του φύλου επάνω στη ζωή των γυναικών αλλά και των ανδρών στη Δύση, αλλά και η ιστορική εξέλιξη αυτών των έμφυλων αποτυπώσεων, από την εποχή της Μεταρρύθμισης στην εποχή της Επιστημονικής Επανάστασης και του Διαφωτισμού.

Summary: The seminar aims to explore historical perceptions of gender in early modern Europe, particularly the debate generated over the position, the role, but equally the nature of women from the late 15th century, and particularly during the Reformation crisis. We are interested in the canonical discourse of the ecclesiastical and lay elites pertaining to the construction of the female gender; we are equally interested in the reaction of women themselves against limitations imposed by both the Protestant Reformation and Tridentine Catholicism, namely their exclusion from the public sphere and their seclusion in the private. The debate over the role, the place and the nature of women also sheds ample light on the construction of masculinity and of the male gender in early modern Europe. Ultimately, we are interested in the impact that the various contrasting constructions of gender had on the lives of early modern women and men, as well as in their historical evolution from the era of the Reformation to that of the Scientific Revolution and the Enlightenment.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective bibliography

- Brink, J. (επιμ.), *Privileging Gender in Early Modern Europe*, Kirksville, Missouri, Sixteenth Century Studies and Essays, 1993.
- Chojnacka M. & Merry Wiesner-Hanks (επιμ.), *Ages of Woman, Ages of Man. Sources in European Social History, 1400-1750*, Λονδίνο, Longman, 2002.
- Davis, N.Z. & A. Farge (επιμ.), *A History of Women in the West, III, Renaissance and Enlightenment Paradoxes*, Cambridge Mass., Harvard University Press 1993.
- _____, *Women on the Margins. Three Seventeenth-Century Lives*, Cambridge Mass., Harvard University Press 1997.
- Froide, A., *Never Married. Single Women in Early Modern England*, Οξφόρδη, OUP, 2005.
- Hufton, O., *Ιστορία των Γυναικών στην Ευρώπη, 1500-1800*, Αθήνα, Νεφέλη, 2002.
- Jansen, S., *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*, Λονδίνο, Palgrave, 2008.
- Lanza, J., *From Wives to Widows in Early Modern Paris. Gender, Economy, and Law*, Λονδίνο, Ashgate, 2007.
- Malcolmson, C. & Mihoko Suzuki (επιμ.), *Debating Gender in Early Modern England, 1500-1700*, Λονδίνο, Palgrave, 2002.
- Muir, E. (επιμ.), *Sex and Gender in Historical Perspective*, Johns Hopkins UP, 1990.
- Roper, L. *The Holy Household. Women and Morals in Reformation Augsburg*, Οξφόρδη, Clarendon Press 1991.
- Rublack, U. *The Crimes of Women in Early Modern Germany*, Οξφόρδη, Clarendon Press, 1999.
- Strasser, U., *State of Virginity. Gender, Religion and Politics in an Early Modern Catholic State*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 2004.

Walker, G., *Crime, Gender and Social Order in Early Modern England*, Κέμπριτζ, CUP, 2003.

Wiesner, M., *Women and Gender in Early Modern Europe*, Κέμπριτζ, CUP 1993.

Whaley, L., *Women and the Practice of Medical Care in Early Modern Europe, 1400-1800*, Λονδίνο, Palgrave, 2011.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19^{ος} –20ός αιώνες: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων.

Subject: Gender and Society in 19th and 20th century Europe: The case of middle and upper classes.

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει τις έμφυλες διαστάσεις των ευρωπαϊκών κοινωνιών, εστιάζοντας στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, δηλαδή στους ευγενείς και την αστική τάξη. Ειδικότερα, εξετάζει τη θέση ανδρών και γυναικών στα ποικίλα πεδία του οικογενειακού, κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού βίου, τους όρους πολιτισμικής κατασκευής και αναπαραγωγής της «ανωτερότητας» του ανδρικού ή αντίστοιχα της κατωτερότητας του γυναικείου «φύλου». Αντικείμενο του σεμιναρίου αποτελεί ακόμη η πορεία χειραφέτησης των γυναικών από καταναγκασμούς και διακρίσεις και η σταδιακή μεταμόρφωση των ανδροκρατούμενων ευρωπαϊκών κοινωνιών της νεότευκότητας.

Summary: The seminar deals with gender aspects of european societies focusing on the middle, especially the upper middle, classes and the nobility. It examines mens' and womens' positions in family, social, political and economic life as well as the terms in which male superiority and female inferiority were being constructed and reproduced. Finally it examines the long process of womens' emancipation which gradually changed male dominated societies in modern Europe.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Αβδελά, Ε., Ψαρρά, Α. (επιμ.), *Σιωπηρές ιστορίες: Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1997.

Βαρίκα, Ε., *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*. Αθήνα: Κατάρτι 2000.

Χάφτον, Ο., *Ιστορία των γυναικών στην Ευρώπη (1500-1800)*, Αθήνα, Νεφέλη 2003.

Anderson, B., Zinsser, J., *A History of their Own. Women in Europe from Prehistory to the Present*, vol. II, Ν. Υόρκη, Harper Perennial 1989.

Bock, G., *Women in European History*, Οξφόρδη: Blackwell, 2002.

Diemel, C., *Adelige Frauen im bürgerlichen Jahrhundert. Hofdamen, Stiftsdamen, Salondamen 1800-1870*, Fischer TBV, Φρανκφούρτη 1998.

Duby, G., Perrot, M. (επιμ.), *A History of the Women in the West: IV. Emerging Feminism from the revolution to World War*, Cambridge 1993.

Των ίδιων (επιμ.), *A History of the Women in the West: V. Towards a cultural identity in the twentieth century*, Cambridge 1994.

- Των ίδιων (επιμ.), *Γυναίκες και ιστορία: Πρακτικά συμποσίου, Σορβόννη 13-14 Νοεμβρίου 1992*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1995.
- Frader, L., Rose, S. (επιμ.), *Gender and Class in Modern Europe*, Cornell UP, Ithaca/Λονδίνο 1996.
- Frevert, U. (επιμ.), *Bürgerinnen und Bürger. Geschlechterverhältnisse im 19. Jahrhundert*, Γκέτινγκεν 1988.
- Της ίδιας, *Frauen-Geschichte. Zwischen Bürgerlicher Verbesserung und Neuer Weiblichkeit*, Suhrkamp, Φρανκφούρτη 1986.
- Lieven, D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*, Columbia UP 1994.
- Montgomery, F., Collette, C. (επιμ.), *The European Womens History Reader*, Λονδίνο, Routledge 2002.
- Schmale, W., *Geschichte der Männlichkeit in Europa 1450-2000*, Βιέννη 2003.
- Scott, J., *Feminism and History*, Οξφόρδη, OUP 1996.
- Της ίδιας, *Gender and the Politics of History*, Ν. Υόρκη, Columbia UP 1999.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό Εξάμηνο

Θέμα: Προμαρξικός σοσιαλισμός.

Subject: Premarxian Socialism.

Περίληψη: Στο σεμινάριο εξετάζονται οι συνθήκες που προκάλεσαν την εμφάνιση του προμαρξικού σοσιαλισμού και αναλύονται οι σχολές που τον εξέφρασαν στη Γαλλία και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επιχειρείται επίσης η κατηγοριοποίηση των σχολών αυτών σε ευρύτερες ομάδες ανάλογα με την τοποθέτησή τους απέναντι σε κεφαλαιώδη θέματα που τις απασχολούν, όπως ο ρόλος του ατόμου και του κράτους στη ευαγγελιζόμενη νέα κοινωνία.

Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη: Στο πρώτο εξετάζεται το αντικείμενο του σεμιναρίου με βάση την ανάλυση θεωρητικών έργων και στο δεύτερο παρουσιάζονται οι εργασίες των φοιτητών που αναφέρονται σε επιμέρους θέματα του σεμιναρίου.

Summary: The seminar examines the circumstances that provoked the emerging of the premarxian socialism and analyses the schools which expressed it in France and other european countries. We also try to categorise these schools of premarxian thought according to their position about crucial matters such as the role of the individual and the state in the anticipated society.

The seminar is divided in two parts: analysis of theoretical works in the first part, presentations of papers on special themes by the students in the second one.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Α' Γενικά Έργα (με βάση ειδολογική κατάταξη)

Sabine, G., *Ιστορία των πολιτικών ιδεών* (μετάφραση), Αθήνα 1965.

Touchard, J., *Histoire des idées politiques du XVIIe siecle a nos jours*, 2 τόμοι Παρίσι.

Timashef, N., *Ιστορία κοινωνιολογικών ιδεών* (μετάφραση), Τομ. Α' Αθήνα 1976.

Lefranc, G., *Histoire des doctrines sociales dans l' Europe contemporaine, jusque 'en 1914*, Paris.

Cole, G. – Douglas, H., *A History of socialist thought*, 7 τόμοι, Ν. Υόρκη 1953-1960.

Halevy, E., *Histoire du socialisme europeen*, Παρίσι 1974.

Droz, J., *Histoire generale du socialisme*, 4 τόμοι, Παρίσι.

Bravo, G. M., *Storia del socialismo, 1789-1848. Il pensiero socialista prima di Marx*, Ρώμη 1971.

Alexandrian, *Le socialisme romantique*, Παρίσι 1979.

Desanti, D., *Le socialisme utopique*, Παρίσι.

Salleron, *Liberalisme et socialisme, du XVIIIe siecle a nos jours*, Παρίσι 1979.

B' Ειδικά Έργα

Οι διαθέσιμες βιογραφίες και τα ιδεολογικά κείμενα των εκπροσώπων των προμαρξικών σχολών, όπως των Babeuf, Owen, Saint-Simon, Proudhon, Fourier, Cebet, L. Blanc, Fl. Tristan, Pecqueur, F.

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ:

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών και το Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, οργάνωσαν διατμηματικό – διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με θέμα «*Διαχείριση Μνημείων: Αρχαιολογία, Πόλη και Αρχιτεκτονική*» (ΦΕΚ 573 τ. Β΄/20 Απριλίου 2007), το οποίο λειτούργησε ήδη κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2008-2009.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών έχει ως αντικείμενο τη διεπιστημονική έρευνα των συσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων αφενός της διαχείρισης και ανάδειξης των μνημείων και αφετέρου της αρχιτεκτονικής, με ιδιαίτερη έμφαση στον αστικό και περιαστικό χώρο. Ξεκινά από τη θέση ότι η δυναμική της ανάπτυξης, που χαρακτηρίζει τα τελευταία χρόνια ολόκληρο τον πλανήτη και η δυναμική της ιστορικής συνέχειας και διατήρησης της ιστορικής κληρονομιάς στα αστικά κέντρα, μπορούν και πρέπει όχι απλά να συνυπάρχουν, αλλά να αλληλο-ενισχύονται και να συντίθενται σε ένα επιστημονικά, ηθικά και κοινωνικά θετικό αποτέλεσμα.

Στοχεύει λοιπόν στην ανάπτυξη αφενός προτάσεων σύνθεσης των πιο πάνω δυναμικών και αφετέρου στη δημιουργία επιστημόνων εξειδικευμένων στην αντιμετώπιση θεμάτων σχεδιασμού, παρέμβασης και διαχείρισης του αρχαιολογικά και ιστορικά φορτισμένου χώρου σε ιστορικά κέντρα οικισμών, ή στον περίγυρό τους, καθώς και στην εμβάθυνση της έρευνας κοινών προβλημάτων αρχαιολογίας και αρχιτεκτονικής.

Το Πρόγραμμα είναι διετές πλήρους φοίτησης και περιλαμβάνει τις ακόλουθες τέσσερις βασικές συνιστώσες:

1. τα μεταπτυχιακά μαθήματα
2. τα θέματα σχεδιασμού

3. το διεπιστημονικό σεμινάριο
4. τη μεταπτυχιακή εργασία

Το συντονισμό και τη διοικητική υποστήριξη του Προγράμματος έχει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα μαθήματα γίνονται σε καθημερινή βάση και διεξάγονται στην Αθήνα (αίθουσα Αρχαιολογικού Πάρκου ΠΑ, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου), ενώ τα θέματα σχεδιασμού στην Αθήνα, την Πάτρα, τη Μυτιλήνη, τη Νάξο και σε άλλα κέντρα, κατά τις ανάγκες του προγράμματος.

Πληροφορίες για το πρόγραμμα υπάρχουν αναρτημένες στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση: <http://www.dpmsdiarch.uoa.gr/>

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Τα Τμήματα Ιστορίας & Αρχαιολογίας και Γεωλογίας & Γεωπεριβάλλοντος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σε σύμπραξη με το Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Αθήνας οργανώνουν και λειτουργούν Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) με τίτλο «Μουσειακές Σπουδές». Η διοικητική υποστήριξη της λειτουργίας του προγράμματος ανήκει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Το Π.Μ.Σ. «Μουσειακές Σπουδές» ιδρύθηκε και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, με βάση την υπ. αριθμ. 27533/ Β7-/30- 5-2003 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 823/ 25-6-2003, τευχ. Β').

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αντικείμενο του προγράμματος είναι οι Μουσειακές Σπουδές με τις ακόλουθες παραμέτρους:

συλλογή διδακτικού μουσειακού υλικού, οργάνωση μουσείων, μουσειακών εκθέσεων, διοίκηση μουσείων, έλεγχος των περιβαλλοντικών παραμέτρων των μουσείων, προστασία και ανασύνθεση μουσειακού υλικού, νομοθεσία που διέπει τα μουσεία, οικονομική διαχείριση μουσείων και μουσειακών συλλογών, το μουσείο ως χώρος παιδείας, μουσείο και κοινωνία.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών απονέμει:

1. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) στον τομέα των Μουσειακών Σπουδών
2. Διδακτορικό Δίπλωμα (ΔΔ)

Ο τίτλος σπουδών που απονέμεται θα λειτουργήσει προσθετικά στις βασικές σπουδές των υποψηφίων.

Οι κάτοχοι του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης μπορούν να ζητήσουν τη συνέχεια των σπουδών τους για την απόκτηση Διδακτορικού Διπλώματος, εφόσον πληρούν τα κριτήρια που θέτει η Ειδική Διατμηματική Επιτροπή.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και από σχολές της αλλοδαπής, αφού προσκομίσουν ισοτιμία τού τίτλου τους από το ΔΟΑΤΑΠ.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Ο ελάχιστος χρόνος για την απονομή τού Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης ορίζεται σε 3 εξάμηνα μαθημάτων και 1 εξάμηνο εκπόνησης Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Είναι δυνατόν, μετά από αιτιολογημένο κώλυμα και έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ) και της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής (ΕΔΕ), η ολοκλήρωση της φοίτησης να παραταθεί. Πέραν της παράτασης που ορίζει η ΕΔΕ, ο φοιτητής διαγράφεται.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από την ΕΔΕ και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 15.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα μαθήματα κατανέμονται στα τρία πρώτα διδακτικά εξάμηνα, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής υποχρεούται να παρακολουθήσει συνολικά 13 μαθήματα. Κατά το Δ' εξάμηνο απαιτείται η συγγραφή της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Μαζί με την παρουσίαση της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης σε τριμελή επιτροπή, διενεργείται, κατά το Δ' εξάμηνο και προφορική εξέταση του φοιτητή εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων που έχει διδαχθεί τα τρία πρώτα εξάμηνα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η Ταχυδρομική Διεύθυνση του Μεταπτυχιακού είναι:

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Μουσειακές Σπουδές»

Νέο κτήριο Μαθηματικού (Ισόγειο)

Πανεπιστημιούπολη, Ζωγράφου

157 84 Αθήνα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Τηλέφωνα: 210- 7276465/ 7276434/7276499

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.museum-studies.uoa.gr

E-Mail: adoxana@arch.uoa.gr, aikdermi@arch.uoa.gr, dstabol@admin.uoa.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μεσογειακό Διδακτορικό Πρόγραμμα Ιστορίας

Υπεύθυνος: καθηγ. Α. Λιάκος (aliakos@otenet.gr)

Η ΜΔΠΙ δημιουργήθηκε το 2010 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Βοζαζιζι στην Κωνσταντινούπολη, την École Normale Supérieure και την École Pratique des Hautes Etudes στο Παρίσι, το Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide στη Σεβίλη, και το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετία, όπου και το διοικητικό κέντρο. Η ΜΔΣΙ αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Διδακτορικού Ιστορίας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Υπεύθυνοι: Καθηγ. Κων/νος Μπουραζέλης, Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη

Το European Master in Classical Cultures -(EMCC)- είναι ένα διεθνές ευρωπαϊκό πρόγραμμα με αντικείμενο τις κλασικές σπουδές, στο οποίο συμμετέχουν 11 πανεπιστήμια από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (πίνακας των παν/μίων και των αντίστοιχων υπευθύνων παρακάτω).

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα για τους συμμετέχοντες σπουδαστές να φοιτήσουν κατ' ελάχιστο σε δύο από τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιπλέον -αν το επιθυμούν- να συντάξουν τη διπλωματική τους εργασία υπό την εποπτεία καθηγητών δύο διαφορετικών πανεπιστημίων. Στους φοιτητές που επιλέγονται να φοιτήσουν στο «European Master in Classical Cultures» απονέμεται μετά το πέρας των σπουδών τους Διπλό ή Πολλαπλό Δίπλωμα. Βασική αρχή απετέλεσε εξ αρχής να γίνουν σεβαστές οι ιδιαιτερότητες των ήδη ισχυόντων κανονισμών και όρων λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων.

Περισσότερες πληροφορίες για τη διάρθρωση των σπουδών, τις προϋποθέσεις εισαγωγής και τις αιτήσεις στο www.eu-classical-cultures.eu ή στους πανεπιστημιακούς συντονιστές.

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster, Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck, Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi, Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia, Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan, Historisches Institut
6. Universität Hamburg, Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
7. Universität Freiburg, Archäologisches Seminar
8. Università degli Studi di Roma Tre, Dipartimento di studi sul mondo antico
9. University of Cyprus, Faculty of Classics and Philosophy
10. University of Athens, Faculty of History & Archaeology
11. Université Toulouse Le Mirail, Département d'histoire ancienne

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό στην Πολιτική και Πολιτισμική Ιστορία της Μεσαιωνικής, Νεότερης και Σύγχρονης Ευρώπης.

Υπεύθυνη: Επικ. Καθηγ. Κατερίνα Γαρδίκια

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. École Pratique des Hautes Études, Παρίσι
2. National and Kapodistrian University of Athens
3. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa της Λισαβόνας
4. Università degli Studi di Pisa, Πίζα
5. Universidad Pablo de Olavide της Σεβίλλης.

Το πρόγραμμα είναι διετές και οι σπουδαστές, οι οποίοι πρέπει να έχουν ήδη εισαχθεί κανονικά στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης της χώρας τους, φοιτούν το δεύτερο έτος των σπουδών τους είτε σε ένα από τα ξένα πανεπιστήμια είτε το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους σε δύο ξένα πανεπιστήμια. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το κοινοτικό πρόγραμμα Erasmus. Η αξιολόγηση των αιτήσεων γίνεται από επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονται και τα πέντε πανεπιστήμια.

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα (ΜΑ)

Μεσογειακές Ιστορικές Σπουδές

Υπεύθυνη: Καθηγ. Όλγα Κατσιαρδή-Hering

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Μάλτας (συντονιστής: Καθηγ. Victor Mallia Milanes)
2. Πίζας (υπεύθυνη: Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας A.K. Isaacs)
3. Valencia (υπεύθυνος: Καθηγ. Ιστορίας της Τέχνης Raphael Gil Salinas)
4. Sveti Kliment Ohridski της Σόφιας (υπεύθυνος: Καθηγ. Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας Christo Matanov)
5. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (υπεύθυνος: Αν. Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας Ιάκωβος Μιχαηλίδης)
6. ΕΚΠΑ Αθηνών (υπεύθυνη: Καθηγ. Νέου Ελληνισμού Όλγα Κατσιαρδή-Hering)

Το πρόγραμμα θα λειτουργεί εντός των ισχυόντων μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συνεργαζόμενων πανεπιστημίων στο πλαίσιο των εντός του προγράμματος Socrates/Erasmus ανταλλαγών φοιτητών και διδασκόντων. Οι φοιτητές που εισάγονται στο μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν για ένα εξάμηνο για σπουδές ή και για έρευνα περί τη μεταπτυχιακή τους διπλωματική εργασία σε ένα από τα άλλα παν/μια (πλην της Θεσσαλονίκης προκειμένου για τους φοιτητές της Αθήνας). Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν στο κοινό αυτό

πρόγραμμα δύνανται να διαμορφώσουν το ατομικό πρόγραμμα σπουδών τους με κατεύθυνση τις μεσογειακές ιστορικές σπουδές σε συνεννόηση με τον επόπτη καθηγητή τους και ένα συνεπόπτη καθηγητή ενός από τα συμβαλλόμενα πανεπιστήμια. Η διπλωματική μεταπτυχιακή τους εργασία επί θέματος της μεσογειακής ιστορίας θα συνταχθεί στη γλώσσα του πανεπιστημίου από το οποίο προέρχεται ο υποψήφιος, θα κριθεί από τον οικείο καθηγητή και τον συνεπόπτη καθηγητή. Το πτυχίο θα απονεμηθεί σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.

Μεταπτυχιακή δράση με στόχο την αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας

Υπεύθυνη: Αν. Καθηγ. Μαρία Ευθυμίου

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, έχει προχωρήσει στην οργάνωση μεταπτυχιακής δράσης, με στόχο την αξιοποίηση του πολύτιμου περιεχομένου της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Ήδη, πενταμελής αποστολή μεταπτυχιακών φοιτητών, με επικεφαλής την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας κ. Μ. Ευθυμίου, επισκέφθηκαν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 την Αλεξάνδρεια και μελέτησαν υλικό του εκεί Αρχείου και της Βιβλιοθήκης. Η δράση αυτή θα γίνει προσπάθεια να πραγματοποιηθεί κατά τα προσεχή ακαδημαϊκά έτη και να μετατραπεί σε θεσμό.

EUROPEAN POSTGRADUATE PROGRAMMES IN COOPERATION OF THE FACULTY OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Mediterranean Doctoral School in History

Prof. A. Liakos

The Mediterranean Doctoral School in History (MDSH) was created in summer 2010 by the **National and Kapodistrian University of Athens**, Boğaziçi University Istanbul, Ecole Normale Supérieure de Paris, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Universidad Pablo de Olavide de Sevilla, and Università Ca' Foscari Venezia. The administrative seat of the MDSH is at the University Ca' Foscari of Venice.

The purpose of the MDSH is to provide advanced level training in research and the appropriate skills to exercise research and professional activities of high quality in universities, institutions in the public and private sectors. It partly relies on the tradition of the former [European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean «Building on the Past»](#) (2001-2009).

The training and research activity of the School is based on the mobility of postgraduate students and teaching staff. Postgraduate students from the partner universities spend one academic year - normally the second of their doctoral training - at one or two of the foreign partner universities, participating in the host institution's doctoral training programme at the same conditions holding for local postgraduate fellows. The host institutions provide qualified research supervision for the period of mobility. They also support co-tutelle agreements and the creation of the conditions for conferring the Doctor Europaeus.

Athens, Istanbul, Paris, Seville and Venice represent five chiefly important sites for Mediterranean history, memory and archives. The MDSH promotes preferably, albeit not exclusively, comparative research and enquiries in the history of cross-border transfers and overseas relations in the Mediterranean area, comprising the relations of this area with other world regions.

More information: http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Departmental Coordinators: Prof. K. Buraselis, Assist. Prof. S. Aneziri

The **European Master of Classical Cultures (EMCC)** is a European postgraduate programme, uniting eleven European universities of eight European countries in the common plan to create a coordinated course of Master's studies in the field of the Classics (Ancient History, Classical Philology, Classical Archaeology and adjacent disciplines). Students admitted to the programme «European Master in Classical Cultures», must follow the legal provisions of the host university. They will complete all course requirements and the regulations about these courses at no fewer than two and no more than three universities. They must also acquire a minimum of 30 ETCS points at each of two partner universities of different national languages. Students who have validated 120 ECTS credits according to existing regulations will receive a double or a multiple degree and a diploma supplement.

For more information visit www.eu-classical-cultures.eu or consult the departmental coordinators.

Affiliated Universities

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster
Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck
Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi
Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia
Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznań
Historisches Institut

6. Universität Hamburg

Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte

7. Universität Freiburg

Archäologisches Seminar

8. Università degli Studi di Roma Tre

Dipartimento di studi sul mondo antico

9. University of Cyprus

Faculty of Classics and Philosophy

10. National and Kapodistrian University of Athens

Faculty of History and Archaeology

11. Université Toulouse Le Mirail

Département d'histoire ancienne

European MA in the Political and Cultural History of Medieval, Modern and Contemporary Europe

Departmental Coordinator: Ass. Prof. K. Gardikas

Affiliated Universities

1. École Pratique des Hautes Études, Paris

2. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa of Lisbon

3. National and Kapodistrian University of Athens

4. Università degli Studi di Pisa

5. Universidad Pablo de Olavide of Sevilla

This is a two-year programme. The students, who must already be admitted to the MA programme of their University, spend the second year of their studies at one of the other Universities, or alternatively, the third and fourth semester at two of the other Universities. The programme is supported by the European Erasmus programme. The evaluation of applications is made by a committee consisting of representatives of the five Universities.

European Masters in Mediterranean Historical Studies

Departmental Coordinator: Prof. O. Katsiardi-Hering

Affiliated Universities/academic coordinators

1. Malta (Professor Victor Mallia Milanes)
2. Pisa (Professor A.K. Isaacs)
3. Valencia (Professor Raphael Gil Salinas)
4. Sofia, Sveti Kliment Ohridski (Professor Christo Matanov)
5. Thessaloniki, Aristotle University (Ass. Professor, Jakovos Michaelides)
6. Athens, National and Kapodistrian University (Professor Olga Katsiardi-Hering)

The programme will be integrated into the existing postgraduate programme of study of the six affiliated Universities, in the framework of the Socrates/Erasmus programme for the exchange of students and scholars. Students who will be admitted to our programme of postgraduate studies will have the option to spend a semester for study or research in any of the collaborating Universities (students from the University of Athens are not eligible for admission to the University of Thessaloniki). All interested in joining this common programme can form their individual programme in Mediterranean Historical Studies in cooperation with their supervisor

and a joint supervisor from any of the other collaborating Universities. The Master's dissertation on any topic of Mediterranean History will be composed in the language of the candidate's home University and will be examined by both the local and joint supervisors. The degree/diploma will be awarded in accordance to the regulations of the programme of postgraduate studies of the Faculty of History & Archaeology, University of Athens.

Postgraduate Seminar for the Study of the Library of the Patriarchate of Alexandria

Departmental Coordinator: Ass. Professor M. Efthymiou

The Faculty of History and Archaeology of the University of Athens in collaboration with the Palaeographical Archive of the National Bank of Greece Cultural Foundation, organized postgraduate activities for the study of the very significant Library of the Patriarchate of Alexandria. A group of five postgraduate students under the guidance of Maria Euthymiou, Associate Professor of Contemporary History, visited the library in Alexandria and studied material in the Archives and the Library of the Patriarchate. Other visits are planned for the following years. Efforts are being made to turn these postgraduate activities into a regular programme.